

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Tatjana CESEVIČIENĖ

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO VYSTYMO SI PROBLEMOS
IR PERSPEKTYVOS UKMERGĖS IR KUPIŠKIO RAJONUOSE**

Magistro darbas

Šiauliai, 2009

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Tatjana CESEVIČIENĖ

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO VYSTYMO SI PROBLEMOS
IR PERSPEKTYVOS UKMERGĖS IR KUPIŠKIO RAJONUOSE**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)**

Magistro darbo autorius Tatjana CESEVIČIENĖ
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas prof. Dr. Algirdas GARALIS
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas.....
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Tatjana Cesevičienė

Smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi problemos ir perspektyvos Ukmergės ir Kupiškio rajonuose

Magistro darbas

Magistro baigiamojo darbo tikslas – atlikti Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) aplinkos tyrimą, nustatant verslo vystymosi problemas bei numatant ateities perspektyvas. Darbe nagrinėjami SVV teoriniai aspektai, dėmesį sutelkiant ties verslo koncepcija mokslinėje literatūroje, SVV subjektų samprata, SVV privalumais ir trūkumais, verslo aplinka bei SVV vystymosi problemomis Lietuvoje; apžvelgiama dabartinė Ukmergės ir Kupiškio rajonų verslo aplinka bei atliekamas išsamus Ukmergės ir Kupiškio rajonų SVV aplinkos tyrimas. Tyrimo metu naudojama keletas metodų: anketinė apklausa, interviu, statistinė bei lyginamoji analizė. Darbo pabaigoje pateikiamos baigiamojo darbo išvados ir rekomendacijos.

Darbo apimtis – 87 p. teksto be priedų, 29 paveikslai, 5 lentelės, 59 informacijos šaltiniai.

SUMMARY

Tatjana Cesevičienė

Small and medium enterprise development problems and prospects for Ukmergė and Kupiškis areas

Master's thesis

The purpose of the thesis is to implement the environmental research of small and medium enterprises (SME) for Ukmergė and Kupiškis areas, identifying the problems and prospects for the future. The paper examines theoretical aspects of SMEs, focusing on the business concept in the scientific literature, the meaning of SME subjects, the advantages and disadvantages of SMEs, business environment and SME development issues in Lithuania. Also, it reviews the current situation and executes the research of business environment in Ukmergė and Kupiškis districts. The study used a number of methods: questionnaire survey, interviews, statistical and comparative analysis. Certain conclusions and recommendations are provided at the end as the result of the theoretical and practical research.

Work size - 87 pages text without annexes, 29 Figures, 5 Tables, 59 sources of information.

TURINYS

PAVEIKSLŲ IR LENTELIŲ SĄRAŠAS	3
SUTRUMPINIMAI	5
ĮVADAS	6
1. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO TEORINIAI ASPEKTAI	9
1.1. Verslo koncepcija mokslinėje literatūroje	9
1.2. Smulkas ir vidutinio verslo subjektų samprata	11
1.3. Smulkas ir vidutinio verslo privalumai ir trūkumai	13
1.3.1. SVV privalumai	14
1.3.2. SVV trūkumai	15
1.4. Verslo aplinka	15
1.4.1. Specialioji verslo aplinka	17
1.4.2. Bendroji verslo aplinka	17
1.5. Smulkas ir vidutinio verslo problemos ir perspektyvos Lietuvoje	20
1.5.1. SVV vystymosi problemos	20
1.5.2. Smulkas ir vidutinio verslo skatinimo priemonės Lietuvoje	24
2. BENDRA UKMERGĖS IR KUPIŠKIO RAJONŲ SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ANALIZĖ	30
2.1. SVV Ukmergės rajone	30
2.2. SVV Kupiškio rajone	39
3. UKMERGĖS IR KUPIŠKIO RAJONŲ SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO APLINKOS TYRMAS	45
3.1. Tyrimo metodologija	45
3.2. Tyrimo rezultatų ir teorinių prielaidų analizė	47
3.2.1. Bendra informacija apie apklaustas Ukmergės ir Kupiškio rajono įmones	47
3.2.2. Verslo aplinka Ukmergės ir Kupiškio rajonuose	54
3.2.2.1. Specialiosios aplinkos tyrimas Ukmergės ir Kupiškio rajonuose	54
3.2.2.2. Bendrosios aplinkos tyrimas Ukmergės ir Kupiškio rajonuose	61
3.2.2.3. SVV vystymosi problemų ir perspektyvų tyrimas Ukmergės ir Kupiškio rajonuose	68
3.3. Tolesnių tyrimų kryptys	78
IŠVADOS	80
REKOMENDACIJOS	82
LITERATŪROS IR KITŲ INFORMACIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	84
PRIEDAI	88
1 priedas. Tyrimo anketa	88
2 priedas. Mokesčiai nuo 2009 metų	94

PAVEIKSLŲ IR LENTELIŲ SĄRAŠAS

PAVEIKSLAI

1 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo privalumai	14
2 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo trūkumai	15
3 pav. Verslo aplinka ir jos komponentai	16
4 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičius Ukmergės raj. 2008 m.	30
5a pav. Įregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius 2009 metų pradžioje Ukmergės raj.	31
5b pav. Išregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius 2009 metų pradžioje Ukmergės raj.	32
6 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičius Kupiškio raj. 2008 m.	39
7a pav. Įregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius 2009 metų pradžioje Kupiškio raj.	40
7b pav. Išregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius 2009 metų pradžioje Kupiškio raj.	40
8 pav. Ūkio subjektų skaičius Ukmergės ir Kupiškio rajonuose	47
9a pav. Tiriamų SVV atstovų pasiskirstymas pagal įmonės tipą Ukmergės rajone	48
9b pav. Tiriamų SVV atstovų pasiskirstymas pagal įmonės tipą Kupiškio rajone	48
10a pav. Įmonės pagal veiklos pobūdį Ukmergės rajone, %	49
10b pav. Įmonės pagal veiklos pobūdį Kupiškio rajone, %	49
11a pav. Įmonės pagal veiklos trukmę Ukmergės rajone, %	50
11b pav. Įmonės pagal veiklos trukmę Kupiškio rajone, %	50
12a pav. Įmonės pagal metinę apyvartą Ukmergės rajone, %	51
12b pav. Įmonės pagal metinę apyvartą Kupiškio rajone, %	51
13a pav. Įmonių pelningumo kaita 2008 m. Ukmergės rajone	52
13b pav. Įmonių pelningumo kaita 2008 m. Kupiškio rajone	52
14 pav. Modifikuotas Porter Penkių konkurencinių jėgų modelis	54
15a pav. Konkurencingumą didinantys veiksniai Ukmergės rajono įmonėse	56
15b pav. Konkurencingumą didinantys veiksniai Kupiškio rajono įmonėse	56
16a pav. Vartotojų pasiskirstymas Ukmergės rajone, %	57
16b pav. Vartotojų pasiskirstymas Kupiškio rajone, %	58
17a pav. Verslo vystymąsi įtakojanti politinė aplinka Ukmergės rajone	61
17b pav. Verslo vystymąsi įtakojanti politinė aplinka Kupiškio rajone	61
18a pav. Verslo vystymąsi įtakojanti įstatyminė aplinka Ukmergės rajone	62
18b pav. Verslo vystymąsi įtakojanti įstatyminė aplinka Kupiškio rajone	62
19a pav. Verslo vystymąsi įtakojanti socialinė aplinka Ukmergės rajone	63
19b pav. Verslo vystymąsi įtakojanti socialinė aplinka Kupiškio rajone	64
20a pav. Verslo vystymąsi įtakojanti ekonominė aplinka Ukmergės rajone	65
20b pav. Verslo vystymąsi įtakojanti ekonominė aplinka Kupiškio rajone	65
21a pav. Šiuolaikinių technologijų įtaka versle (Ukmergės rajonas)	67
21b pav. Šiuolaikinių technologijų įtaka versle (Kupiškio rajonas)	67
22a pav. Produkcijos / paslaugų realizavimo sunkumai (Ukmergės rajonas)	68
22b pav. Produkcijos / paslaugų realizavimo sunkumai (Kupiškio rajonas)	69
23a pav. Negatyvūs veiksniai verslo vystymuisi (Ukmergės rajonas)	70
23b pav. Negatyvūs veiksniai verslo vystymuisi (Kupiškio rajonas)	70
24a pav. Mokesčiai trukdantys verslo vystymuisi (Ukmergės rajonas)	71
24b pav. Mokesčiai trukdantys verslo vystymuisi (Kupiškio rajonas)	71
25a pav. Bendradarbiavimas su valstybinėmis įstaigomis (Ukmergės rajonas)	72
25b pav. Bendradarbiavimas su valstybinėmis įstaigomis (Kupiškio rajonas)	73

26a pav. Reikalingiausia paramos forma (Ukmergės rajonas)	74
26b pav. Reikalingiausia paramos forma (Kupiškio rajonas)	74
27a pav. Ukmergės rajono SVV naudojama parama	75
27b pav. Kupiškio rajono SVV naudojama parama	75
28 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičius Lietuvoje 2008 metų pabaigoje	78
29 pav. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius Lietuvoje 2008 metų pabaigoje	79

LENTELĖS

1 lentelė. Labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių samprata	12
2 lentelė. Požiūris į smulkią ir vidutinio verslo plėtrą	24
3a lentelė. Ar jaučiate didėjančią konkurenciją? (Ukmergės rajonas)	55
3b lentelė. Ar jaučiate didėjančią konkurenciją? (Kupiškio rajonas)	55
4a lentelė. Ar Jūsų įmonės veikla labai priklauso nuo tiekėjų? (Ukmergės rajonas)	59
4b lentelė. Ar Jūsų įmonės veikla labai priklauso nuo tiekėjų? (Kupiškio rajonas)	59
5a lentelė. Ar Jūsų įmonės veikla labai priklauso nuo tiekėjų? (Kupiškio rajonas)	59
5b lentelė. Ar Jūsų įmonės produktai / paslaugos turi pakaitalų? (Ukmergės rajonas)	60

SUTRUMPINIMAI

BVP - bendrasis vidaus produktas

EK – Europos Komisija

ERPF – Europos regioninės plėtros fondas

ES – Europos Sąjunga

ESF – Europos socialinis fondas

GPM - Gyventojų pajamų mokestis

INVEGA - UAB Investicijų ir verslo garantijos

LVPA – VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūra

MVĮ – Mažos ir vidutinės įmonės.

PEST – politinė, ekonominė, socialinė ir technologinė aplinka

PSD - Privalomasis sveikatos draudimas

SODRA – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

SVV– Smulkus ir vidutinis verslas

SVVPI - Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas

VMI – valstybinė mokesčių inspekcija

VPPAR - Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmai

VSD - Valstybinis socialinis draudimas

ĮVADAS

Smulkus ir vidutinis verslas (SVV) – tai ekonomikos variklis. Nedidelės įmonės yra visos valstybės ekonomikos stuburas. Rinkos ekonomikos konkurencingumą bei augimą didele dalimi lemia smulkaus ir vidutinio verslo plėtra. Tai užimtumo, verslumo ir ūkio augimo šaltinis. SVV yra vienas pagrindinių verslo indikatorių. Šis ūkio sektorius greičiausiai pajunta rinkos paklausos ir pasiūlos pokyčius, prisitaiko prie jų, sukuria naujų vietų tose veiklose, kurių prekės ir paslaugos konkrečiu laikotarpiu turi didžiausią paklausą. Tačiau smulkaus verslo įmonės pažeidžiamesnės negu stambiosios, nes pastarosios turi didesnę galimybę pritraukti skolinto kapitalo, panaudoti finansinius išteklius, yra sukūrusios didesnę infrastruktūrą. Nedidelės įmonės ypač jautriai reaguoja į verslo sąlygų pasikeitimus. Jos pirmosios nukenčia neproporcingai padidėjus biurokratijai ir mokesčiams. Lietuvos ekonomikos lėtėjantis augimas ir prasidedantis nuosmukis stipriai veikia smulkias ir vidutines įmones. Deja, šiam verslui valstybė neskiria dėmesio ir globos, neefektyvios mokesčių lengvatos, neįvertinama, kad ateityje būtent mažos bendrovės kurs darbo vietas ir kels Lietuvos ekonomiką.

Pagrindinė problema, kuriai skiriamas šis darbas: Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi problemos yra menkai iširtos, todėl nėra aiškios šių rajonų tolesnio vystymosi perspektyvos.

Darbo autorė pasirinko šią temą, nes yra neblogai susipažinusi su nagrinėjamų rajonų verslo realijomis (vadovauja vienai iš įmonių, kuri vykdo gamybinę veiklą Ukmergės ir Kupiškio rajonuose) ir domisi šių rajonų smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi perspektyvomis.

Darbo objektas – Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo aplinka.

Šio **darbo tikslas** – atlikti Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo aplinkos tyrimą, nustatant verslo vystymosi problemas bei numatant ateities perspektyvas.

Darbo tikslui pasiekti keliami tokie **uždaviniai**:

- 1) išanalizuoti smulkaus ir vidutinio verslo teorinius aspektus: pačio verslo koncepciją, SVV subjektų sampratą, SVV privalumus ir trūkumus, verslą supančią aplinką bei identifikuoti bendras SVV vystymosi problemas bei perspektyvas;
- 2) apžvelgti dabartinę smulkaus ir vidutinio verslo situaciją Ukmergės ir Kupiškio rajonuose;

- 3) ištirti Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo aplinką;
- 4) nustatyti verslo vystymosi problemas ir numatyti ateities perspektyvas.

Hipotezė – Ukmergės ir Kupiškio rajonuose sąlygos smulkiam ir vidutiniam verslui vystytis nėra palankios, nes smulkiam ir vidutiniam verslui neskiriamas pakankamas dėmesys, nėra aiškios vyriausybės politikos šiuo klausimu, ypač įstatymų leidimo, kreditavimo ir rėmimo srityse. Net ir tarptautinės finansinės paramos schemas daugiau orientuotos stambiai pramonei.

Tyrimo metodai:

- 1) mokslinės literatūros analizė
- 2) lyginamoji analizė
- 3) sisteminė analizė
- 4) anketinė apklausa
- 5) statistinių duomenų analizė
- 6) interviu su atskirų Ukmergės ir Kupiškio rajonų verslo atstovais

Anketinės apklausos imtis: po 80 Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo atstovų.

Darbą sudaro trys dalys:

- 1)** *Pirmoje dalyje* analizuojami smulkaus ir vidutinio verslo teoriniai aspektai, dėmesį sutelkiant ties verslo koncepcija mokslinėje literatūroje, SVV subjektų samprata, SVV privalumais ir trūkumais, verslo aplinka bei SVV vystymosi problemomis Lietuvoje.
- 2)** *Antroje dalyje* atliekama Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo aplinkos apžvalga.
- 3)** *Trečioje dalyje* pateikiami Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo aplinkos tyrimo rezultatai.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos bei pridedami priedai.

Praktinė darbo reikšmė:

Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo aplinkos tyrimas yra aktualus ir naudingas šių rajonų verslininkams. Pirmiausia šis darbas gali būti įdomus tiems Ukmergės ir Kupiškio rajonų įmonių savininkams ir aukštesnio lygio vadovams, kurie abejoja, kaip geriausiai vystyti savo tolesnę veiklą. Taip pat tyrimas gali būti naudingas verslininkams planuojantiems steigti naują verslą Ukmergės, Kupiškio rajonuose ar reorganizuoti jau esamą verslą. Darbo autorės vadovaujama įmonė vykdo gamybinę veiklą abiejuose rajonuose, bet ateityje, pasinaudojus šio tyrimo rekomendacijomis, planuojama perkelti įmonės veiklą į vieną rajoną.

1. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Verslo koncepcija mokslinėje literatūroje

Laisvosios rinkos sąlygomis ekonomikos varomoji jėga yra verslininkystė. Jos samprata klostėsi remiantis kasdienės žmonių ūkinės veiklos stebėjimais. Verslininkystės studijos užsienio mokslininkų literatūroje turi galias tradicijas. Tačiau Lietuvoje tai dar pakankamai nauja tyrimų sritis, kurioje įvairius teorinius ir praktinius verslininkystės aspektus analizavo Juozaitienė (2003), Žilinskas (2004), Pruskus (1996, 2003), Monkevičienė (1997), Sūdžius (2001), Stanikūnas (2001). Nepaisant didelės verslininkystės sampratų įvairovės ir galimybių į apibrėžimą žvelgti iš įvairių pozicijų, daugelis autorių panašiai supranta jos esmę, bet, vertinant skirtingų autorių pateiktas formuluotes iš verslininkystės mokslo raidos perspektyvų, jos dažniausiai skiriasi savo išbaigtumu arba atskirų skirtingų aspektų akcentavimu.

Bendriausia prasme *verslas traktuojamas kaip ūkinė veikla, kuri paprastai aprėpia prekių gamybą ir komerciją (pirkimą ir pardavimą) bei jų tarpusavio sąveiką*. Pagrindinis verslininko rūpestis ir veiklos funkcija per amžius buvo – siekti pelno pasirenkant geriausią gamybinių išteklių derinį bei gaminamos produkcijos kiekį, bei ekonominės rizikos sąlygomis sumaniai organizuoti gamybinę ir komercinę veiklą. Tuo rėmėsi ir mūsų protėviai, žengdami pirmuosius žingsnius verslininkystės pasaulyje (Stačiokas, 1995).

Pasak Martinkaus (1997) ir Žilinsko (1997), *verslas apibrėžiamas kaip idėjos brandinimas ir organizacijos sukūrimas tai idėjai įgyvendinti*. Verslininkas, kuris mato aplinkinius pokyčius kaip galimybę išnaudoti gamybos veiksnius, kad pateiktų naujų prekių ar paslaugų. Verslininkystė visą dėmesį sutelkia į tai, kad pokyčiai prasidėtų. Verslas gali atsirasti tada, kai individas ar jų grupė pradeda naują verslą. O verslo ir valdymo nereikia painioti, nes tai yra du skirtingi dalykai. Verslininkas šiuolaikiniame ekonomikos terminų enciklopediniame žodyne apibūdinamas kaip asmuo, disponuojantis kapitalu ir siekdamas jį padidinti, ieškantis naujų pelningų veiklos krypčių, panaudojantis tam tikras dalykines ir žmogiškąsias savybes.

Juozaitienė (2002) ir Staponkienė (2002) *verslo sampratą pateikia kaip idėjos brandinimą ir organizacijos sukūrimą tai idėjai įgyvendinti, o verslą – kaip veiklą, teikiančią naudą verslininkui ir kitiems asmenims, dalyvaujantiems prekių mainų sistemoje. Verslas gali būti apibūdinamas ir kaip užsiėmimas, kurio dėka gaminant prekes ar teikiant paslaugas kitiems vartotojams yra uždirbami*

pinigai. Verslo apibrėžimų yra daug ir įvairių. Ekonomisto požiūriu verslininkas yra asmuo, kuris sujungia lėšas, darbą ir medžiagas tokiu būdu, kad išauga jų visuminė vertė, o verslininkystė – tai dinamiškas turto gausinimo procesas.

Verslas skiriasi nuo valdymo tuo, kad jis apima gamybos pokyčių iniciatyvą bei naujų organizacijų kūrimą, o valdymas – tebevykstančio proceso koordinavimą organizacijoje. Austrų ekonomistas Šumpeteris, išpopuliarinęs terminą verslininkystė, teigė, kad sveika ekonominė sistema ta, kurią dažnai laužo “daugiametė kūrybinio griovimo vėtra“. Ši vaizdinga frazė tinka ir šių dienų verslo pasauliui. Šumpeteris visus ekonominius pokyčius sieja su asmeniu, skatinančiu šį procesą – verslininku (Martinkus, 1999).

Kad vartotojai laiku gautų reikalingas prekes (paslaugas), būtinas asmuo, kuris spręstų, kokias prekes (paslaugas) teikti, kaip ir kiek jų gaminti, organizuotų jų realizavimą ir imtųsi šios veiklos neapibrėžtumo sąlygomis. Tas asmuo ir yra verslininkas, organizuojantis verslo įmonę savo ar pritrauktomis lėšomis ir siekiantis gauti pelną.

Verslo sėkmė priklauso nuo įžvalgumo, išminties bei drąsos, todėl jis turi prognozuoti, planuoti, priimti sprendimus. Kadangi verslininkai pradeda naują prekių gamybą ar paslaugų teikimą, todėl jie atlieka labai svarbų strateginį vaidmenį – lemia šalies ekonomikos augimą bei jos gyvybingumą.

Verslas yra labai lengvai pažeidžiamas ekonominis reiškinys, jei yra nesubalansuoti individualaus verslo ir visuomenės interesai. Jei siekiama naudoti tik sau, nesuteikiant jos kitiems, tampama pseudoverslininkais, neturinčiais ateities. Jei siekiama naudoti kitiems, neturint jos patiems – bankrutuojama.

Nauda versle gaunama prekinių santykių sistemoje. Jei prekės nepatenka į mainų sferą, tai verslo santykiai nesusikuria (tai gali būti labdara, vagystės arba ūkininkų gaminamas gaminys). Jei įmonės veiklą reguliuoja valstybė ir ji negali savarankiškai priimti sprendimų, tai nebus verslo įmonė. Verslo santykiai atsiranda tik tuomet, kai nauda gaunama prekinių mainų pagrindu (Juozaitienė, Staponkienė, 2002).

1.2. Smulkaus ir vidutinio verslo subjektų samprata

Verslumas, mažos ir vidutinės įmonės yra visuotinai pripažįstami ekonominio ir socialinio vystymosi plėtros varikliu, jų plėtra – būtina užimtumo ir tarptautinio konkurencingumo augimo prielaida. Lisabonos strategijoje įmonės, ypač mažos ir vidutinės, yra pavadintos atramos tašku, siekiant paversti Europos Sąjungą „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje, kurioje darni ekonominė plėtra būtų suderinta su didesniu ir geresnės kokybės užimtumu ir tvirtesne socialine sanglauda“ (Lisabonos strategija, 2000).

Esminė smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) įtaka Lietuvos ekonomikos plėtrai šalies ir tarptautiniu lygiu buvo įvertinta pasirašius Europos Komisijos inicijuotą Europos mažųjų įmonių chartiją (Europos mažųjų įmonių chartija, 2000). Šia chartija ir kitais tarptautiniais įsipareigojimais pagrįstame Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginių kryptių apraše teigiama, kad „... *smulkus ir vidutinis verslas – vienas iš svarbiausių ekonomikos augimo veiksnių, turintis esminį poveikį bendrai Lietuvos ūkio raidai, naujų darbo vietų kūrimui ir socialiniam stabilumui.*“ (Baltijos šalių apžvalga: makroekonomikos apžvalga, 2007).

Iki 1997 metų kiekviena Europos Sąjungos (ES) valstybė skirtingai apibrėžė mažas ir vidutines įmones (MVI). Tik 2003 metų gegužės mėnesį, po ilgų svarstymų ir konsultacijų buvo priimtas naujas ES mikro, mažų ir vidutinių įmonių apibrėžimas, įsigaliojęs 2005 metų sausio 1d. Pagal šias ES rekomendacijas *mikroįmone laikoma tokia įmonė, kurioje dirba ne daugiau kaip 10 žmonių, maža įmonė turi ne daugiau kaip 50 darbuotojų, o vidutinė- ne daugiau kaip 250 darbuotojų* (Mažylis, 2006).

Smulkaus ir vidutinio verslo subjektu, pagal įmonės tipą, gali būti uždaroji akcinė bendrovė, individuali įmonė ar ūkinė bendrija. O taip pat, fiziniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška komercine, gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą.

Smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) subjektų samprata apibrėžta Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme (LR SVVPI), kurio nauja redakcija įsigaliojo nuo 2008 m. sausio 1 d. Įstatymas apibrėžia SVV subjektus, jiems taikomas valstybės paramos formas ir kitas šiam verslui svarbias nuostatas. Vadovaujantis šiuo įstatymu, *SVV subjektas yra labai maža įmonė, maža įmonė ar vidutinė įmonė, atitinkanti šio įstatymo 3 straipsnyje nustatytas sąlygas, ar verslininkas, atitinkantis šio įstatymo 4 straipsnyje nustatytas sąlygas* (LR Ūkio ministerija, 2009).

Labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių samprata

Įmonės tipas	Darbuotojų skaičius	Finansiniai duomenys atitinka bent vieną iš šių sąlygų:	
		Metinės pajamos, mln. Lt.	Turto balansinė vertė, mln. Lt.
Vidutinė įmonė	Mažiau kaip 250	138	93
Maža įmonė	Mažiau kaip 50	24	17
Labai maža įmonė	Mažiau kaip 10	7	5

Šaltinis: LR Ūkio ministerija, 2008.

Nauja LR SVVPĮ redakcija, apibrėžia SVV subjektus, jiems taikomas valstybės paramos formas ir kitas šiam verslui svarbias nuostatas. O svarbiausia, SVVP įstatyme neliko nuostatos, draudžiančios riboti SVV subjektų galimybes gauti valstybės paramą pagal subjektų veiklos pobūdį. Iki naujojo SVV plėtros įstatymo įsigaliojimo Vyriausybė buvo apribojusi remtinų veiklų sąrašą. Neremtinomis veiklos rūšimis buvo: medžioklės, gaudymo spąstais ir medžioklės patirties skleidimo ir susijusių paslaugų veikla; gėrimų gamyba; tabako gaminių gamyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų pardavimas; automobilių degalų mažmeninė prekyba, didmeninė ir komisinė prekyba, išskyrus variklinių transporto priemonių ir motociklų prekybą; mažmeninė prekyba, išskyrus variklinių transporto priemonių ir motociklų prekybą; finansinis tarpininkavimas, išskyrus draudimo ir pensijų lėšų kaupimą; draudimo ir pensijų lėšų, išskyrus privalomąjį socialinį draudimą, kaupimas; pagalbinė finansinio tarpininkavimo veikla; nekilnojamojo turto operacijos; teisinė veikla; azartinių lošimų ir lažybų organizavimo veikla.

Tai reiškia, kad remiantis naujuoju LR SVVP įstatymu, visi SVV subjektai vienodomis sąlygomis gali naudotis smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams taikomomis valstybės paramos formomis (SVVPĮ 6 str.) t.y.:

- mokesčių lengvatos (jei jos nustatytos įstatymų), rinkliavų lengvatos;
- teisės aktų nustatyta tvarka finansinė parama: lengvatinių paskolų teikimas, labai mažų paskolų teikimas, dalinis ar visiškas palūkanų dengimas, garantijų teikimas, kreditų draudimas, rizikos kapitalo investavimas, tam tikrų išlaidų (steigimo, tyrimų, garantijų mokesčių, kreditų draudimo

įmokų, sertifikavimo (registravimo), atitikties įvertinimo ir kitų) kompensavimas, subsidijos darbo vietoms kurti;

- viešųjų paslaugų verslui teikimas verslo inkubatoriuose, verslo informacijos centruose, mokslo ir technologijų parkuose ir kituose juridiniuose asmenyse, kurių steigimo dokumentuose nustatytas šių paslaugų teikimas;
- Vyriausybės ar savivaldybių nustatytos kitos paramos formos.

Dar vienas svarbus valstybės žingsnis link Vyriausybės ir SVV subjektų darnaus dialogo-Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo tarybos sudarymas. Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo taryba (toliau - Taryba) yra visuomeninė patariamoji institucija, sudaroma iš asociacijų, kurių nariai yra verslo subjektai, atstovų, siekiant užtikrinti smulkiojo ir vidutinio verslo atstovų bei valstybės institucijų bendradarbiavimą. Pagal SVVPI numatyti šie patariamieji Tarybos įgaliojimai :

- dalyvauti formuojant smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros politiką Lietuvos Respublikoje;
- teikti Vyriausybei ir už smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrą atsakingoms valstybės institucijoms pasiūlymus dėl smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros strateginių kryptių.

Tačiau, šiai dienai, ši patariamoji visuomeninė institucija, nefunkcionuoja. Be to, sukėlė dar didesnę nepasitenkinimą ir sąmyšį tarp valdžios atstovų ir SVV subjektus atstovaujančių asociacijų, dėl to, kad tokios Tarybos įgaliojimai tik "popieriniai" ir iš esmės nesuteikia SVV subjektams (Tarybai) realios įtakos sprendžiant su SVV susijusius opius klausimus (Burbulienė, 2008).

1.3. Smulkaus ir vidutinio verslo privalumai ir trūkumai

Lietuvoje smulkaus ir vidutinio verslo įmonių kasmet daugėja. Tai rodo, jog verslininkai daugiau pastebi šio verslo privalumų nei trūkumų. Ši perspektyvi verslininkavimo forma dominuoja Europoje. ES šalyse net 99 % visų įmonių sudaro smulkaus ir vidutinio verslo įmonės. Pasak Juozaitienės (2002) ir Staponkienės (2002) kiekviena veikla turi tiek teigiamų, tiek neigiamų bruožų. Išskirtini tokie smulkaus ir vidutinio verslo privalumai bei trūkumai (1 ir 2 pav.):

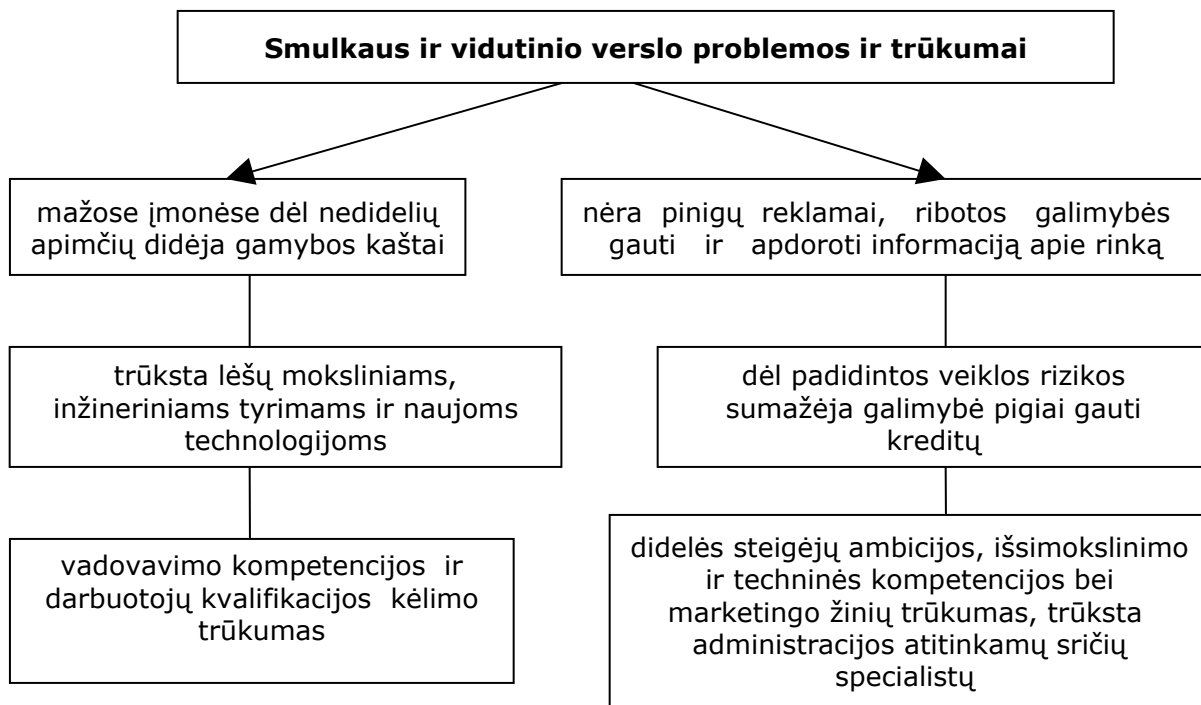
1.3.1. SVV privalumai

1 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo privalumai.

Šaltinis: sudaryta autorės.

1.3.2. SVV trūkumai

2 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo trūkumai.

Šaltinis: sudaryta autorės.

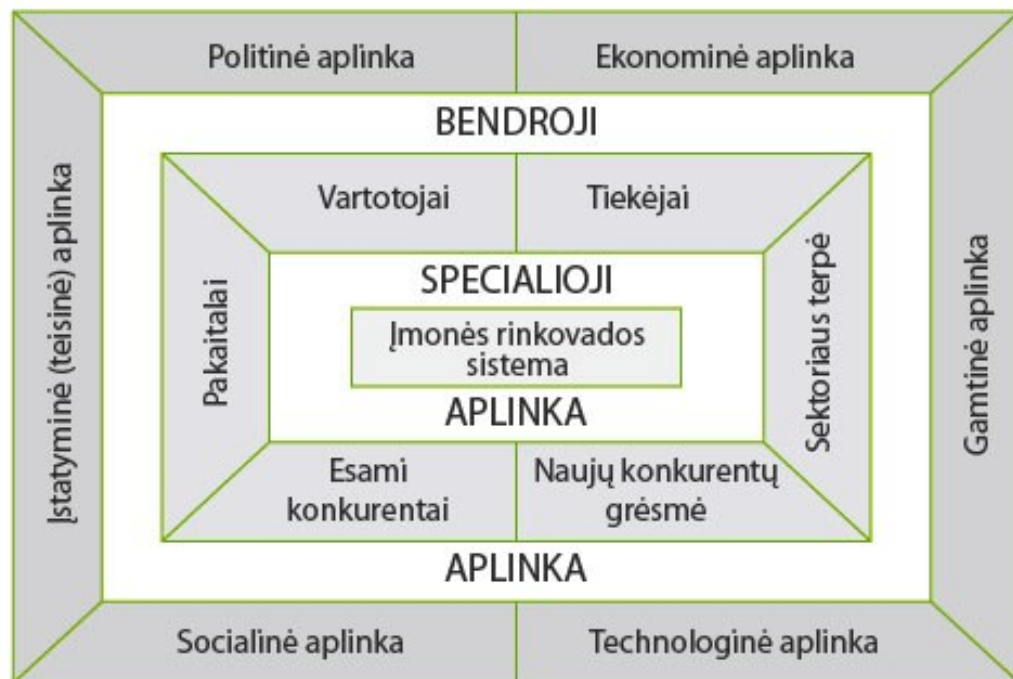
1.4. Verslo aplinka

Nelengva apibrėžti taip svarbią verslo aplinką. Plačiąja prasme (ir formaliai) į verslo aplinkos sąvoką galima talpinti įmonei išorinę pasaulio dalį – visus jai išorinius objektus, jėgas, veiksnius. Iš esmės tai visuma įvairiausio pobūdžio reiškinių, teisės aktų, normų, taisyklių, įmonių, žmonių ir t. t. Žinoma, apsiribojant tais, su kuriais įmonė yra susijusi ir kurie turi įtakos tam tikrai įmonei. Be to, kiekvienas iš paminėtų objektų realybėje turi labai skirtingų charakteristikų elementų. Štai, kad ir įmonės – labai įvairios: mažos ir didelės, vietinės ir tarptautinės, gamybos ir paslaugų, esančios kaimynystėje ar kituose žemynuose, pelningos ir nuostolingos, naujai steigiamos ar jau bankrutuojančios ir t. t. ir pan. (Virvilaitė, Jefimov, 2006)

Anot Vasiliausko (2004), vis tik dominuoja pragmatinis (ir siauresnis) požiūris į verslo aplinką, kaip į išorinių objektų, jėgų ir veiksnių visumą, kuri juntamai veikia įmonę (jos veiklą ir jos rezultatus). Pragmatinis todėl, kad jis leidžia atsiriboti nuo absoliučiai visų išorinių veiksnių nagrinėjimo. Tačiau išorinės aplinkos apibrėžimas net konkrečiai įmonei yra sąlyginis ta prasme, kad, priklausomai nuo problemų lygio, aprėpiama didesnė ar mažesnė jų visuma, daugiau arba mažiau būdingų veiksnių. Savo ruožtu, šią visumą, turinčią reikšmingos įtakos įmonės veiklai, sudaro verslo aplinkos komponentai ir veiksniai (Žvirblis, 2005). Jie pagal poveikio įmonei pobūdį paprastai skirstomi į dvi grupes (tik dažnai tų grupių pavadinimai įvairuoja).

Dažniausiai sutinkami iš jų tokie:

- specialioji aplinka ir bendroji aplinka;
- mikroaplinka ir makroaplinka;
- tiesioginio ir netiesioginio poveikio komponentai;
- artimoji aplinka ir tolimoji aplinka.

3 pav. Verslo aplinka ir jos komponentai.

Šaltinis: R. Virvilaitė, V. Jefimov, *Konkurencinio pranašumo įgijimas vidaus ir globalioje rinkoje*, 2006.

Specialiojoje literatūroje ir praktikoje įsitvirtino bendra klasifikavimo schema (3 pav.).

1.4.1. Specialioji verslo aplinka

Specialioji aplinka – tai artimoji įmonės atžvilgiu išorinės aplinkos dalis, tai iš esmės (pagal Porter, 1992) – įmonės artimųjų išorinių jėgų sistema.

Klasikinė specialiosios aplinkos komponentų visuma yra tokia: vartotojai, konkurentai (esami ir potencialūs), tiekėjai, pakaitalai, sektoriaus terpė (tai išoriniai (įmonės atžvilgiu) jėgos ir veiksniai, būdingi tam konkrečiam ekonomikos sektoriui, kuriame dirba įmonė. Kiekvienas ekonomikos sektorius turi specifiką, o bendriausia tos specifikos išraiška yra mastas ir technologija). Taip jie paprastai išdėstomi galbūt atsižvelgiant į jų reikšmingumą verslui, nors tai nėra vienareikšmiška. Mat kiekvienas iš paminėtų komponentų yra savaip skirtingose situacijose svarbus, todėl jų rangavimo pagal reikšmingumą nevertėtų akcentuoti (Virvilaitė, Jefimov, 2006).

1.4.2. Bendroji verslo aplinka

Bendroji aplinka – tai tolimoji (įmonės atžvilgiu) verslo aplinkos dalis, tai komponentų ir veiksmų, kurie yra bendri ir veikia visų ekonomikos sektorių įmones, visuma (Kotler, 2003).

Galima sutikti du bendrosios aplinkos sandaros variantus. Pirmasis iš jų yra tokių keturių komponentų visuma: politinis, ekonominis, socialinis, technologinis (Vasiliauskas, 2004). Antrajame variante prie išvardintų keturių pridėti du papildomi komponentai: aplinkosauginis (ekologinis) ir teisinis. Užsienio literatūroje ir praktikoje įsitvirtino ir dvi atitinkamos santrumpos: PEST ir PESTEL (nuo anglišų žodžių pirmųjų raidžių). Dar sutinkamos ir pirmo bei antro variantų modifikacijos. Jos nėra esminės, nes paprastai apjungiami artimesni savo turiniu komponentai ar veiksniai, pvz., socialiniai ir ekonominiai, politiniai ir teisiniai komponentai arba socialinis komponentas papildomas demografiniais bei kultūriniais veiksniais (Vasiliauskas, 2004; Kotler, 2003).

Bendroji aplinka veikia tiek įmonę, tiek jos specialiąją aplinką, su kuria kartu sudaro sudėtingą terpę, kurioje veikia įmonė. Bendrosios aplinkos pokyčiai gali iš esmės paveikti ir netgi pakeisti specialiosios aplinkos komponentų poveikį įmonei, todėl toks poveikis irgi nagrinėtinas.

Tad apsistosime prie kiekvieno komponento iš išplėstos jų visumos apibūdinimo, taip pat prie tarptautinės verslo aplinkos akcentų.

Politinė aplinka. Atrodytų, kad daugumai įmonių politinė aplinka turėtų rūpėti mažiausiai, nes manoma, kad tiesiogiai ji neturi įtakos jų veiklai. Vis tik, galbūt netiesiogiai, per kitus veiksnius, politiniai veiksniai paliečia daugelį įmonių. Esminę įtaką, pvz., turi šalies ekonominė politika, šalies socialinė politika, šalies užsienio politika, taip pat dalyvavimas NATO bei Eurointegracija.

Istatyminė (teisinė) aplinka. Pradedant steigimu kiekviena įmonė privalo laikytis daugybės įstatymų ir kitų teisės aktų, kurie reglamentuoja įvairiausių jos aspektus. Mat teisės aktai reglamentuoja įmonę ir kaip subjektą, ir jos darbo santykius, mokamus mokesčius ir t. t. Vienus iš jų priima Seimas, kitus išleidžia Vyriausybė arba atitinkama ministerija. Šiomis kryptimis pasireiškia ir lobizmas. Turbūt neverta įrodinėti, kiek tai svarbus verslo aplinkos komponentas.

Socialinė aplinka. Tai bendrosios aplinkos veiksnių grupė, apimanti nelengvai identifikuojamus ir dar sunkiau kiekybiškai įvertinamus veiksnius. Jie svarbūs ir savoje šalyje, ir svečioje, tad su jais susijusi kiekviena įmonė. Svarbu numatyti ne tik artėjančius aprangos ar avalynės mados pokyčius, bet pagal statistikos duomenis analizuoti gyvenimo lygio ir gyventojų išlaidų pasiskirstymo, socialinio aprūpinimo ir sveikatos apsaugos tendencijas. Gana aiškus ir kvalifikuotų darbuotojų veiksnys. Tačiau nei statistika, nei sociologiniai tyrimai nelabai gali padėti nustatyti kultūrinių–dvasinių vertybių pokyčių tendencijas, įvairių socialinių sluoksnių ir grupių lūkesčius, socialinio pripažinimo, saviraiškos, savo vertės suvokimo nuostatas, elgesio normas.

Ekonominė aplinka. Valstybės ekonomikos lygis, nacionalinės pajamos, pragyvenimo lygis, infliacija, nedarbas, kreditavimo sąlygos, užsienio prekyba – šių ir dar daugybės kitų ekonomikos elementų poveikį pripažįsta kiekviena įmonė. Tai bene labiausiai apčiuopiamų ir įvertinamų bendrosios aplinkos veiksnių grupė. Ekonominė aplinka apibūdinama ir konkrečiais rodikliais. Makroekonomikos būklė vertinama tokiais rodikliais: bendrasis vidaus produktas, per valstybės biudžetą perskirstomo bendrojo vidaus produkto dalis, vidutinis darbo užmokestis, infliacijos lygis, nedarbo lygis, nacionalinės valiutos kursas, materialinės investicijos, tiesioginės užsienio investicijos, eksporto ir importo mastai, valstybės skola, investicinė aplinka.

Technologinė aplinka. Kaip bendrosios aplinkos komponentas technologinė aplinka suprantama išplėstu turiniu, apimančiu ir procesus, ir metodus, ir technikos priemones, reikalingus verslui plėtoti. Čia išsiskiria didėjanti technologijų įtaka verslo efektyvumui bei greitėjantis technologijų perginklavimo tempas. Tai iššaukia būtinybę nuolat sekti technologines naujoves, galimai reaguoti į globalius inovacinius technologijų pokyčius, didinti investicijas. Didėjantis technologijų vaidmuo, savu ruožtu, irgi greitina technologijų pokyčius, kurie dar labiau apsunkina šios verslo aplinkos komponento perspektyvinės įtakos prognozavimą.

Aplinkosauginiai (ekologiniai) veiksniai arba gamtinė aplinka. Įmonių veikla daro vis didesnę įtaką gamtinei aplinkai, nes kiekviena įmonė, o ypač gamybos įmonė, turi tam tikrą sąlytį su gamtine aplinka. Vartoja vandenį, orą, medieną, taip pat kitus, labiau specifinius išteklius, naudojami žemės sklypu, sausumos keliais, vandeniui ar oru perveža krovinius ir keleivius, o veiklos šalutiniai įvairios formos (kieti, skysti, dujiniai) produktai, t. y. teršalai, patenka į aplinką ir gali viršyti leistiną lygį. Paminėtinas ir ES neseniai priimtas sprendimas iki 2020 m. 20 proc. sumažinti anglies dvideginio išmetimą į aplinką. Suderinamumas su šia aplinka tapo principine daugelio įmonių nuostata. Šioje aplinkoje veikia nemažai veiksnių. Energiją taupančios bei taršą mažinančios technologijos – toks kryptingas kelias mažinant šį poveikį.

Analizės specifikos požiūriu dar išskirtina ir *tarptautinė aplinka*. Lietuvos įmonės taip pat neapsiriboja vietine rinka, o vis labiau plečia savo veiklą tarptautiniu mastu, todėl į tarptautinės aplinkos akcentus atkreipia vis didesnę dėmesį.

Tenka konstatuoti, kad tarptautinė aplinka pastaruosiu metu ženkliai pasikeitė, be to, atsirado tiek naujas galimybes sudarančių poslinkių, tiek ir papildomas problemas iššaukiančių pokyčių (Kotler, 2003).

Svarbiausiųjų verslo aplinkos komponentų apibūdinimai leidžia daryti išvadą, kad verslo aplinką sudaro įvairiausio pobūdžio ir turinio jėgų ir veiksnių visuma, o kiekvienas pasižymi savo specifiniu turiniu, išraiška, priežastiniais ryšiais ir poveikiu įmonei (Jewell, 2002). Kita vertus šie veiksniai (bent jau įmonės atžvilgiu) turi ir bendrų bruožų, tad šiandieninei verslo aplinkai būdingos tokios savybės, kaip neapibrėžtumas, sudėtingumas, greitėjantys pokyčiai.

1.5. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi problemos ir perspektyvos Lietuvoje

Analizuodami Europos Sąjungos (ES) ir kitų išsivysčiusių šalių patirtį galime pastebėti, kad rinkos ekonomikos konkurencingumą bei augimą didele dalimi lemia smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) plėtra. Šis ūkio sektorius greičiausiai pajunta rinkos paklausos ir pasiūlos pokyčius, prisitaiko prie jų, sukuria naujų darbo vietų tose veiklose, kurių prekės ir paslaugos konkrečiu laikotarpiu turi didžiausią paklausą. Vis didėjanti SVV svarba bei jo įtaka ekonominiam šalių vystymuisi lemia ypatingą visuomenės dėmesį analizuojant SVV plėtros procesus, tendencijas ir perspektyvas bei ieškant efektyvių SVV sektoriaus rezultatyvumo didinimo būdų (Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra, 2004).

1.5.1. SVV vystymosi problemos

Smulkus ir vidutinis verslas, kaip ir kiekviena kita veikla, turi tiek privalumų, tiek trūkumų. Dėl to, kad SVĮ kasmet daugėja, daroma išvada, jog pastebima vis daugiau šio sektoriaus privalumų nei trūkumų. Tačiau SVV susiduria ir su begale problemų, kurios kelia nemažai SVV plėtros problemų. Nepaisant pažangos SVV sektoriuje, gerinant bendrąją verslo aplinką ir mažinant patekimo į rinką barjerus, verslumo dinamika šalyje išlieka silpna, o smulkių ir vidutinių įmonių skaičiaus augimas – lėtas. Administracinės naujų įmonių steigimo procedūros sudėtingos, verslininkai stokoja pradinio kapitalo ir vadybos bei finansinių gebėjimų, rinkodaros bei eksporto įgūdžių ir informacijos (Garuckas, Jatulevičienė, 2006).

Apie dabartines Lietuvos verslininkystės vystymosi kliūtis, kurios stabdo jos vystymąsi rašoma monografijoje „Verslininkai apie verslą“ (Adlys, Grigienė ir kt., 1998). Monografijos autoriai moksliniais tyrimais nustatė pagrindines verslo vystymosi problemas, kurios iš esmės atitinka ir praktinę būklę Lietuvoje.

2008 m. birželio 25 d. Europos Komisija patvirtino „Small Business Act“ (Smulkaus verslo aktas) Europai, kuriuo MVĮ siekiama skirti daugiau dėmesio formuojant ES ir nacionalinę politiką. Smulkaus verslo akte (2008) teigiama, kad ES ir valstybės narės turėtų sudaryti tokias sąlygas, kuriomis verslininkai ir šeimoms priklausančios įmonės galėtų klestėti, o verslumas būtų atlygintas.

Lietuvos valstybės parama smulkiam ir vidutiniam verslui yra tikrai labai menka. Šių dienų rezultatai aiškiai parodo, kad valstybė ne tik neremia verslo, bet dar jį smukdo. Daugelis verslininkų nesugeba išlaikyti savo verslo ir yra priversti bankrutuoti dėl valstybės netinkamai vykdomos politikos. Smulkus ir vidutinis verslas yra apkraunamas dideliais ir nepagrįstais mokesčiais, išleisti įstatymai skatina verslininkus nutraukti savo veiklą ar įmonę perkelti į kitas valstybes, kur verslui yra sudarytos palankesnės sąlygos. Jeigu valdžia ir toliau laikysis savo tokios vykdomos politikos, tai pasekmės tikrai bus labai liūdnos.

Išleisti ir įsigalioję įstatymai nuo 2009 sausio 1 dienos skatina verslininkus nutraukti savo veiklą ar įmonę perkelti į kitas valstybes, kur verslui yra sudarytos palankesnės sąlygos. Labai skaudžiai naujasis mokesčių įstatymas palietė mikro įmones, tai individualios (šeimos) įmonės, tikros ūkinės bendrijos, asmenys besiverčiantys individualia veikla, asmenys dirbantys pagal autorinius atlyginimus. Visos šios išvardintos įmonės valstybei kelia mažiausiai rūpesčių, nes neša neribotą civilinę atsakomybę, t.y. atsako už įmonės veiklą visu šeimos turtu. Nepagrįstai ir išskirtinai dideli šioms įmonėms Privalomojo sveikatos draudimo (PSD), Valstybinio socialinio draudimo (VSD) ir Gyventojų pajamų (GPM) mokesčiai [2 priedas]. Jeigu valdžia ir toliau laikysis savo tokios vykdomos politikos, tai pasekmės tikrai bus labai liūdnos, tai visiškai prieštarauja ES smulkaus verslo aktui ir ES ekonomikos atkūrimo planui.

Dabartinės verslo skatinimo formos yra neefektyvios, kadangi nepalengvina verslo vystymosi sąlygų arba jos yra netinkamai vykdomos. Valstybė vis pabrėžia, kad mažins mokesčių našta, tokiu būdu palengvins smulkių ir vidutinių įmonių veiklą, tačiau ji vienus mokesčius nutraukia, o jų vietoje atsiranda nauji, tik kitaip pavadinti dar didesni mokesčiai.

Šalies politinės situacijos kaita turi pernelyg didelės įtakos verslo sąlygoms. Jos nuolat kaitaliojamos, destabilizuojamos. Nuolat eksperimentuojama, o tai neigiamai veikia verslo vystymąsi. Dažnai pamirštami ankstesnių vyriausybių priimti įsipareigojimai ir nutarimai, nevykdomos rinkimų programos ir kt.

Finansinių išteklių trūkumas, tiksliau sakant, jų nebuvimas, neleidžia Lietuvoje plėtoti SVV kreditavimo politikos. Tačiau yra ir kita verslo rėmimo sritis, kuriai nereikia jokių papildomų išteklių. Tai valstybinė mokesčių politika. „Dabartinės politikos kritikai pabrėžia, kad ribojanti mokesčių politika, pagrįsta mokesčių didinimu ir išlaidų mažinimu, gali tik dar labiau padidinti gresiantį nuosmukį“ (Klyvienė, 2009).

Šalyje veikianti mokesčių tvarka yra nestabili, paini, be sistemos, esama paslėpto mokesčių didinimo per įvairias rinkliavas. Neigiamą įtaką verslo veiklai turi įvairūs išankstiniai mokesčiai ir

mokėjimai (įmonės registravimas, avansinis pelno mokestis ir kt.). Labai sudėtingas mokesčių surinkimas, apskaitos sistemos, įstatymuose numatytos baudos kartais yra antikonstitucinio pobūdžio ir pan.

Pagrindinė verslo problema Lietuvoje yra pernelyg didelis jo reglamentavimas. Verslininkai turi žinoti šimtus įstatymų, nutarimų ir poįstatyminių aktų, dažnai prieštaraujančių vienas kitam. Dažna mokesčių įstatymų kaita, dviprasmiškas interpretavimas suteikia galimybes tikrintojams skirti dideles baudas, areštuoti turtą, sąskaitas banke ir taip sužlugdyti įmonę. Statistinių tyrimų duomenimis mokesčių administravimo netobulumas, stabdantis verslo plėtojimą Lietuvoje, nurodomas trečioje pagal svarbą vietoje.

Lietuvos Respublikos Konstitucija nustato, jog tautos ūkio pagrindą sudaro asmens, turinčio įteisintą privačią nuosavybę, laisva ir iniciatyvi ūkinė veikla. Bet smulkiam ir vidutiniam verslui ne tiek reikšminga parama, kiek norminės teisinės bazės stabilumas ir ne per didelis ūkio reguliavimas.

SVV steigimą ir veiklą tiesiogiai reguliuoja virš 300 norminių teisinių dokumentų, pagal įvairius apskaičiavimus veiklą kontroliuoja nuo 25 iki 50 kontroliuojančių įstaigų ir tarnybų.

Analizuojant priimtus teisės aktus ir kitus normatyvinius dokumentus, pastebima prieštaravimų ir netobulumų, dažnai įsigalioja atbuline data, nėra teisiškai įteisinta baudžiamoji atsakomybė šalies ūkio subjektą tarpusavio savalaikiam atsiskaitymui už prekes ir paslaugas ir kt.

Būtina tobulinti įmonių registravimo, perregistravimo bei likvidavimo tvarką. Ši procedūra per daug sudėtinga. Smulkios ir vidutinės įmonės privalo vesti tokią pat apskaitą ir atskaitomybę, kaip ir stambios įmonės.

Europos ekonomikos atkūrimo plane (2008) teigiama: norint padėti daugiau žmonių tapti verslininkais, ES ir valstybės narės turėtų:

- užtikrinti, kad visoje ES pradėti verslą būtų galima per tris dienas, nepamiriant jokių išlaidų, ir kad formalumus, susijusius su pirmo darbuotojo įdarbinimu, būtų galima sutvarkyti per vieną prieigos punktą;
- pašalinti reikalavimą *labai mažoms įmonėms* rengti metinę atskaitomybę (numatoma, kad šios įmonės sutaupytų 7 mlrd. EUR per metus) ir apriboti Europos privačiosios bendrovės kapitalo reikalavimą iki vieno euro;
- pagreitinti pasiūlyto *Europos privačiosios bendrovės statuto* priėmimą, kad nuo 2009 m. pradžios jis palengvintų MVĮ tarpvalstybinę verslo veiklą ir sudarytų sąlygas visoje ES joms veikti pagal tas pačias įmonių taisykles;

- užtikrinti, kad viešosios valdžios institucijos *sumokėtų sąskaitas*, įskaitant MVI, už tiekiamas prekes ir paslaugas per vieną mėnesį, siekiant sumažinti likvidumo suvaržymus, ir priimtų elektronines sąskaitas kaip lygiavertes sąskaitoms popieriuje (dėl to sąnaudas galima būtų sumažinti iki 18 mlrd. EUR); taip pat turėtų būti sumokėti visi viešųjų subjektų įsiskolinimai;
- iki 75 % sumažinti *mokesčius už paraiškas patentui gauti* ir išlaikyti, taip pat perpus sumažinti su ES prekės ženklu susijusias išlaidas.

Trečdalis smulkaus ir vidutinio verslo verslininkų įveikti kliūtis stengiasi patys, bet nemaža dalis konsultuojasi ir prašo partnerių ar draugų pagalbos. Verslininkų ar draugų pagalbos ieško beveik 60 proc. apklaustųjų. Apie 7 proc. apklaustųjų naudotąsi verslininkų draugų pagalba, jei ši būtų pasiūlyta (Sūdžius, 2001).

Svarbiausias smulkaus ir vidutinio verslo uždavinys pagal Lietuvos Ekonomistų Asociaciją (Lietuvos Ekonomistų Asociacija, 2002) yra gyventojų užimtumo problema, naujų darbo vietų steigimas ir esamų darbo vietų išlaikymas. Nuo to priklauso ir valstybės gerovė. Lietuvoje sparčiais tempais mažėja darbo vietų, didėja išlaikytinių skaičius. *Todėl SVV skatinimas turėtų tapti Valstybės prioritetu. Tam reikėtų:*

- būtina, kad visuomenė pripažintų verslininkų svarbą. Sudaryti tokias sąlygas, kuriomis verslininkai ir šeimoms priklausančios įmonės galėtų klestėti, o verslumas būtų atlygintas;
- steigti valstybines kreditavimo institucijas ir skubiai spręsti mikro įmonių kreditavimo galimybes;
- sumažinti mokesčių naštą mažoms įmonėms ir parengti aiškius mokesčių įstatymus;
- raginti valstybės administracines institucijas, kad jos neliktų abejingos MVI poreikiams;
- skatinti naujovėmis ir verslumu grindžiamą jaunimo mąstyseną, įtraukiant verslumą į pagrindinių mokomųjų dalykų programą, ypač vidurinėse bendrojo lavinimo mokyklose;
- nuo 2009 metų rengti Lietuvos verslininkystės savaites kiekvienais metais, kaip visoje Europoje;
- skatinti glaudesnę ryšį tarp verslininkų ir mokslininkų. Mokslininkai pateikia daug verslui naujų idėjų, ber trūksta praktinių patarimų;
- įstatymu numatyti Vyriausybės atskaitingumą Seimui dėl SVV rėmimo rezultatų.

Smulkiam ir vidutiniam verslui yra svarbios tiek trumpalaikės tiek ir ilgalaikės paskolos, kurios reikalingos apyvartinio kapitalo arba investicijų finansavimui. Didesnė problema atsiranda siekiant

gauti ilgalaikę paskolą, kadangi tai dažnai yra susiję su didesne rizika bankams dėl galimo paskolos negražinimo ir investicinio projekto ne pilno įgyvendinimo.

SVV yra aktualios paskolos apyvartinėms lėšoms ir paskolos gamybai plėtoti (investicijoms). Todėl bendradarbiavimo tarp SVV subjektų ir finansinių institucijų skatinimas, informacinės sistemos tobulinimas – viena iš pagrindinių uždavinių ne tik Lietuvoje, bet ir išsivysčiusiose valstybėse (Mačerinskienė, Ivaškevičiūtė, kt., 2002).

Apibendrinant galima pasakyti, kad siekiant formuoti palankesnes verslo sąlygas, reikėtų spręsti šias problemas: politinės aplinkos gerinimo; teisinės aplinkos sutvarkymo; mokesčių normatyvinės bazės tobulinimo; griežtesnio reglamentavimo atsiskaitymams tarp valstybės ir įmonių bei įmonių tarpusavio atsiskaitymams; finansinių apskaitos reikalavimų mažinimo mažiausioms verslo įmonėms; griežtesnio požiūrio į tyčinius bankrotus; biurokratinių kliūčių verslui panaikinimo; konkurencinių sąlygų tobulinimo; strateginių priemonių įgyvendinimo ir kt.

1.5.2. Smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo priemonės Lietuvoje

Pasak Juozaitienės ir Staponkienės (2002), egzistuoja trys principiniai požiūriai į smulkiojo verslo plėtrą, bei valstybės vaidmenį šiame procese, priklausantys nuo pasirinktosios ekonominės teorijos doktrinos:

2 lentelė

Požiūris į smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrą

1 požiūris	Įvairios išimtys ir lengvatos yra nesuderinamos su rinkos funkcionavimu. „Šiltnamio“ sąlygų sudarymas lemia nenatūralius santykius tarp ūkio subjektų, neužtikrina konkurencijos, neskatina tobulėti. Todėl teigiama, kad valstybės kišimasis yra nepageidaujamas. Tokios nuostatos yra būdingos liberaliosios ekonomikos šalininkams.
2 požiūris	SVV turi būti sudaromos išimtinės sąlygos, nes jis yra labai svarbus subalansuojant ūkio subjektų veiklą tiek ekonominiu, tiek socialiniu požiūriu.
3 požiūris	SVV turi rasti savo nišą ir ten atitinkamai veikti.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Smulkus ir vidutinis verslas yra šiuolaikinės ekonomikos varomoji jėga, tolygią regioninę plėtrą lemiantis veiksnys bei socialinio valstybės stabilumo garantas. Teisinga šios srities valstybės politika, įvairių finansinių, teisinių instrumentų pasitelkimas gali sukurti palankią smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus plėtros aplinką. Lietuvoje šiai sričiai skiriamas didelis dėmesys, stengiamasi kryptingai žengti verslo aplinkos gerinimo keliu. Pasaulio banko paskelbtoje ataskaitoje „Doing Business 2007“ (World Bank Group, 2006) Lietuva pagal verslo aplinkos palankumą užima 16 vietą tarp 175 vertintų pasaulio valstybių. Lietuva pagal palankias sąlygas verslui vykdyti lenkia ne tik kaimynines Baltijos šalis, bet ir visas naująsias ES valstybes nares. Lietuva pateko tarp trylikos pasaulio valstybių, sugebėjusių įgyvendinti tris ar daugiau reformų gerinant verslo sąlygas.

Išsivysčiusiose pasaulio šalyse smulkios ir vidutinės įmonės konkuruoja su stambiomis organizacijomis, kas leidžia pagerinti jų teikiamų paslaugų ir produktų kokybę bei neretai ir sumažinti kainą. Smulkios ir stambios įmonės ne tik konkuruoja, bet ir papildo viena kitą. Smulkios įmonės realizuoja stambių įmonių produkciją, teikia joms daugybę paslaugų, aprūpina stambias įmones būtinomis prekėmis ir žaliavomis, nes stambūs tiekėjai tiesiog negali savo produkcijos teikti žemesnėmis kainomis. Taigi, galima daryti išvadą, jog valstybės remiama smulkaus ir vidutinio verslo, kaip neatsiejamos šalies ekonomikos dalies, tolygi plėtra skatina spartų šalies ekonominį vystimąsi bei sudaro prielaidas kitų sričių plėtrai. Labai svarbus ir socialinis smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo. Sukurdamas daugiau naujų darbo vietų šis ūkio sektorius sudaro sąlygas gyventojams realizuoti savo idėjas, siekius, sugebėjimus. Pastaruoju metu prie smulkaus ir vidutinio verslo plėtros ypač prisideda jaunimas, moterys, neįgalieji, bedarbiai ir kitos socialinės grupės. Mažos ir vidutinės įmonės, įdarbindamos nemažai socialinės rizikos grupės žmonių, kuriems darbas stambiose organizacijose yra sunkiai prieinamas, sudaro sąlygas jiems patiems savimi pasirūpinti ir skatina integracijos į visuomenę procesus (Puškorius, 2006).

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra didele dalimi lemia rinkos ekonomikos konkurencingumą, augimą bei padeda išspręsti užimtumo problemas. Kadangi šis ūkio sektorius greičiau nei kiti pajunta bei prisitaiko prie paklausos ir pasiūlos pokyčių, jis sukuria daugiausia naujų darbo vietų būtent tose veiklose, kurių prekės ir paslaugos konkrečiu laikotarpiu turi didžiausią paklausą. Smulkios ir vidutinės įmonės – pati mobiliusia, nuolat besikeičianti įmonių grupė – geba labai lanksčiai reaguoti į dažnai besikeičiančias paklausos sąlygas, technologinius reikalavimus ir diegti naujoves. Smulkių ir vidutinių įmonių steigimasis ir jų veiklos skatinimas yra šalies ekonomikos augimo pagrindas, o tuo pačiu – viena iš regionų plėtros bei vystymo sąlygų. Smulkusis ir vidutinis verslas daro esminį poveikį šalies ūkio plėtotei, naujų darbo vietų kūrimui, regionų išsivystymo lygio kėlimui. Išanalizavus pasaulinę

patirtį, daroma išvada, jog be smulkaus ir vidutinio verslo rinkos ekonomikos sistema tiesiog negali nei normaliai funkcionuoti, nei tobulėti. Vis didėjanti smulkaus ir vidutinio verslo svarba bei jo įtaka ekonominiam šalių vystimuisi lemia ypatingą visuomenės susidomėjimą. To pasekoje, pastaraisiais dešimtmečiais daugelyje išsivysčiusių pasaulio šalių yra nuolat atliekamas intensyvus smulkaus ir vidutinio verslo monitoringas, lydimas mokslinių ieškojimų, vertinimų ir prognozių bei atliekami SVV plėtros ir jo įtakos šalies ekonominiams procesams tyrimai (Stripeikis, Žukauskas, 2004).

Išsivysčiusių šalių patirtis rodo, kad rinkos sąlygomis yra labai svarbi valstybės parama smulkiam ir vidutiniam verslui. Palankiai verslo aplinkai formuoti rengiamos ir įgyvendinamos valstybinės SVV rėmimo sistemos. Nuo šių sistemų efektyvumo priklauso nacionalinio verslo plėtojimas, naujų darbo vietų kūrimas ir žmonių gyvenimo lygio augimas.

LR Ūkio ministerija (2009) išskiria šias valstybės paramos smulkiam ir vidutiniam verslui formas:

Finansinė parama

- *Finansinė inžinerija:* siekiant didinti Lietuvos įmonių konkurencinį pranašumą, ypatingas dėmesys skiriamas finansinės inžinerijos instrumentams (garantijoms, mikrokreditams, rizikos kapitalui ir pan.) tobulinti. Tai ypač aktualu pradedančiosioms ir didelį augimo potencialą turinčioms, tačiau rizikingų investicijų reikalaujančioms įmonėms. Gerinant įmonių galimybes gauti finansavimą, 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos programavimo periodu numatoma didinti pirmiausia pradinio ir ankstyvosios stadijos rizikos kapitalo prieinamumą įmonėms. Be to, ketinama skatinti tokių skolinių priemonių kaip mikrokreditai, kurie aktualiausi pradedančiosioms, pačioms mažiausioms įmonėms, ir kasmet vis populiarėjančių garantijų teikimą.
- *Mikrokreditavimas:* 2006 m. Lietuvoje buvo pradėta įgyvendinti mikrokreditavimo sistema: parinkti 3 mikrokreditavimą vykdysiantys bankai (AB Šiaulių bankas, UAB "Medicinos bankas", DnB Nord bankas), kurie 2006 m. rugpjūčio mėnesį pradėjo teikti mikrokreditus (paskolas iki 25 000 EUR arba ekvivalentu kita valiuta). 2007 m. visi mikrokreditus teikiantys bankai buvo išskolinę visas mikrokreditavimui skirtas lėšas (iš viso buvo skirta beveik 29 mln. litų) ir tolesnį mikrokreditavimą bankai vykdo iš sugrįžtančių lėšų. Iš viso nuo 2006 m. rugpjūčio mėn. (mikrokreditavimo pradžios) iki 2008 m. gruodžio 31 d. mikrokreditais jau pasinaudojo 588 įmonės, iš kurių 88 proc. sudarė labai mažos įmonės.

- *UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA)*: 2001 m. įsteigta INVEGA garantuoja bankui dalį SVV subjekto paskolos (iki 80 proc.) ir kompensuoja iki 50 proc. garantuotos paskolos palūkanų. Tai sumažina įmonių kreditavimo riziką ir sudaro sąlygas didesniai įmonių skaičiui pasinaudoti bankų finansavimu. 2008 m. INVEGA garantavo SVV subjektų paskolų už 210,3 mln. Lt, o bendra garantijų suma sudarė 123,6 mln. Lt. Iš viso 2008 m. INVEGA suteikė 320 garantijų už verslo paskolas SVV veiklai pradėti arba išplėsti. Nuo veiklos pradžios iki 2008 m. gruodžio 31 d. INVEGA kredito įstaigoms jau suteikė 1856 garantijas už SVV subjektų imamas paskolas, bendra garantuotų paskolų suma siekė 822,2 mln. Lt, o už jas suteiktų garantijų suma – 522,9 mln. Lt.

Nacionalinė parama

Paramos teikimas. Nacionalinės paramos lėšomis finansuojamų projektų administravimo bendrieji principai, sąlygos ir tvarka reglamentuojami finansinės paramos taisyklėse – „Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos programų lėšų, teikiamų projektų veiklai finansuoti ir kapitalui formuoti, administravimo taisyklės“, patvirtintos 2008-02-29 Ūkio ministro įsakymu Nr. 4-79 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos programų lėšų, projektų veiklai finansuoti ir kapitalui formuoti, administravimo taisyklių patvirtinimo“.

Lėšos gali būti skiriamos:

- kapitalui formuoti – kaip dotacija, skirta projekte numatytam ilgalaikiam turtui įsigyti ir (arba) kurti ir
- projekto veiklai finansuoti – kaip tikslinės paskirties lėšos, skirtos projekto veiklos sąnaudoms (perkamoms paslaugoms, darbo užmokesčiui ir su juo susijusiems mokesčiams, patalpų, įrankių ir įrangos, įrenginių ir mechanizmų nuomai ir kitoms projektų grupės apraše ir (arba) kvietime teikti paraiškas (toliau – kvietimas) nurodytoms tinkamoms išlaidoms) kompensuoti. (VŠĮ Lietuvos verslo paramos agentūra, 2009)

Europos Sąjungos parama

Europos Sąjunga teikia paramą Europos mažoms ir vidutinėms įmonėms (MVI). Tai daroma įvairiais būdais – teikiant subsidijas, paskolas ir kai kuriais atvejais garantijas. Paramą galima gauti tiesiogiai arba per nacionaliniu ar regionų lygiu valdomas programas, pavyzdžiui, Europos Sąjungos struktūrinius fondus. Be to, MVI gali pasinaudoti įvairiomis nefinansinėmis paramos priemonėmis –

programomis ir paramos verslui paslaugomis (Europos Komisija, Įmonių ir pramonės generalinis direktoratas, 2009).

Paramos sistemos suskirstytos į keturias kategorijas:

Teminio finansavimo galimybės

- Šis finansavimo tipas paprastai būna teminis, įvairūs Europos Komisijos (EK) skyriai jį skiria ir įgyvendina pagal konkrečius tikslus, pavyzdžiui, aplinka, moksliniai tyrimai, švietimas. Dažniausiai MVĮ arba kitos organizacijos gali tiesiogiai teikti paraiškas dėl programų, tačiau paprastai su sąlyga, kad jos pateiktų tvarius, pridėtinę vertę sukuriančius ir tarptautinius projektus. Priklausomai nuo programos pareiškėjais gali būti ir pramonės įmonių grupės, verslo asociacijos, paramos verslui teikėjai ir (arba) konsultantai.
- Bendras finansavimas yra bendra taisyklė: Europos Sąjungos paramą paprastai sudaro subsidijos, kuriomis galima padengti tik dalį projekto išlaidų.

Struktūriniai fondai

Struktūriniai fondai (Europos regioninės plėtros fondas (ERPF) ir Europos socialinis fondas (ESF)) yra didžiausios Bendrijos finansavimo priemonės, skirtos remti MVĮ pagal įvairias temines programas ir regionuose įgyvendinamas Bendrijos iniciatyvas. Struktūrinių fondų paramos gavėjai gauna tiesiogines išmokas projektams finansuoti.

Pažymėtina, kad programos valdomos ir projektai atrenkami nacionaliniu ir regionų lygiu (Europos Komisija, Įmonių ir pramonės generalinis direktoratas, 2009).

Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo parama dabar teikiama 2007-2013 m. programavimo laikotarpiu. 2007-2013 m. ES struktūriniams fondams priklauso tik du fondai: Europos regioninės plėtros fondas bei Europos socialinis fondas. Anksčiau ES struktūriniams fondams priklausė Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Orientavimo skyrius bei Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas po reformos perėjo atitinkamai į Bendrosios žemės ūkio politikos bei Bendrosios žuvininkystės politikos reguliavimo sferą.

Lietuvoje 2007–2013 m. ES struktūrinė parama teikiama pagal:

- Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją – joje yra apibrėžtos prioritetingos ES struktūrinės paramos investicijų kryptys;

- Keturias veiksmų programas minėtai strategijai įgyvendinti, kuriose nurodytos konkrečios remtinios sritys. Įgyvendinant veiksmų programas turi būti siekiama strategijoje nustatytų tikslų (LR Ūkio ministerija, 2009).

Finansinės priemonės

Dauguma finansinių priemonių galima naudotis tik netiesiogiai per nacionalinius finansinius tarpininkus. Daugelį šių priemonių valdo Europos investicijų fondas.

Parama MVĮ internacionalizavimui

Paprastai tai parama tarpinėms organizacijoms ir (arba) valstybinėms valdžios institucijoms internacionalizavimo srityje, siekiant padėti MVĮ patekti į ne ES rinkas (Europos Komisija, Įmonių ir pramonės generalinis direktoratas, 2009).

Viešosios paslaugos verslui

Verslo informacijos centrai ir verslo inkubatoriai - valstybės sukurta paramos verslui infrastruktūra, kuria siekiama skatinti mažų ir vidutinių įmonių steigimą ir plėtrą bei užtikrinti kokybiškų, lengvatinėmis sąlygomis teikiamų verslo paslaugų prieinamumą visų Lietuvos regionų verslininkams. Šiuo metu Lietuvoje veikia 42 verslo informacijos centrai ir 6 verslo inkubatoriai. Šios institucijos yra viešosios įstaigos, kurių viena iš dalininkų yra valstybė. Jos teises ir pareigas įgyvendina Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. 2008 m. verslo informacijos centrai ir verslo inkubatoriai suteikė per 18,9 tūkst. val. konsultacijų ir mokymų, atsakė į daugiau nei 53,4 tūkst. paklausimų, suorganizavo 858 verslo informacijos sklaidos renginius, kuriuose dalyvavo daugiau nei 18,5 tūkst. verslininkų, iš kurių net 60,6 proc. sudarė moterys. 2008 m. į verslo inkubatorius buvo priimta 51 nauja įmonė, sukurtos 446 naujos darbo vietos (LR Ūkio ministerija, 2009).

Paramos SVV sektoriui instrumentų yra išties nemažai, tačiau ne visi verslo subjektai sugeba ir gali šia pagalba pasinaudoti dėl informacijos, žinių bei įgūdžių stokos. Ši problema itin aktuali silpnai išsivysčiusiuose Lietuvos regionuose, kur nėra pakankamai išplėtos verslo infrastruktūros, stinga mokslinio ir intelektualinio potencialo (Pačėsa, Pukas, 2002).

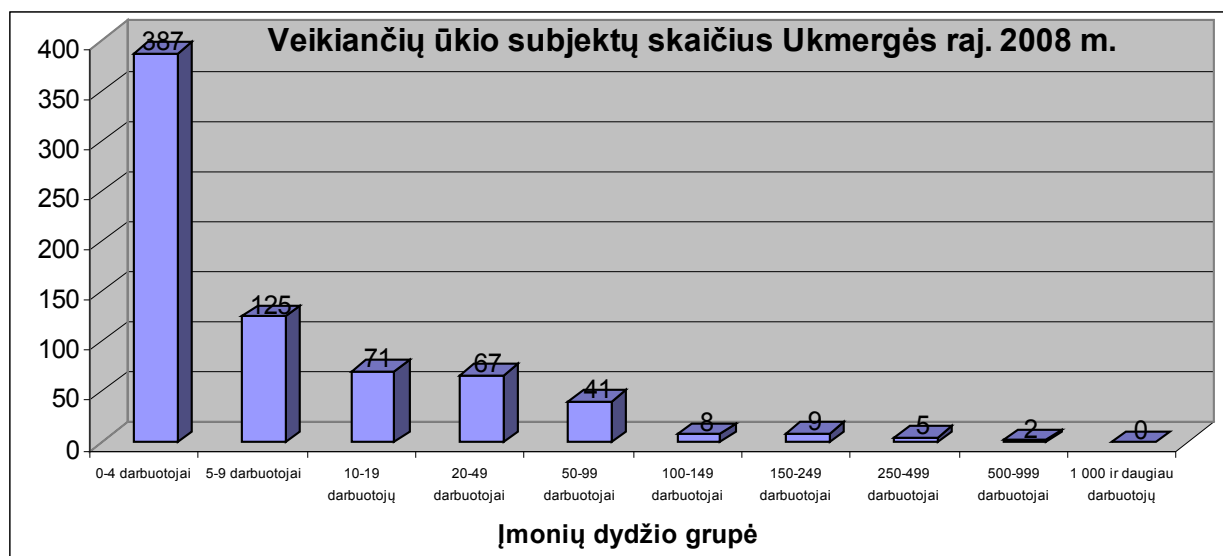
2. BENDRA UKMERGĖS IR KUPIŠKIO RAJONŲ SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ANALIZĖ

Lietuvoje vis dar išlieka atskirų rajonų ekonominiai, demografiniai ir infrastruktūros netolygumai. Šalyje susiformavo didelę ekonominę trauką turintys centrai, kurių įtakos zonose koncentruojasi gyventojai ir ekonomika. Čia plėtojama techninei ir inžinerinei infrastruktūrai skiriamas daug didesnis dėmesys negu likusioje šalies teritorijoje. Ukmergės ir Kupiškio rajonai nepatenka į šių traukos centrų įtakos zoną.

2.1. SVV Ukmergės rajone

Ukmergės rajono savivaldybės teritorijoje yra vienas miestas – Ukmergė, ir 10 miestelių – Deltuva Lyduokiai, Pabaiskas, Siesikai, Šešuoliai, Taujėnai, Vepriai, Vidiškiai, Želva, Žemaitkiemis.

Miestas yra svarbus transporto mazgas. Ukmergė visada buvo pramonės centras, garsėjantis baldų gamintojais, metalo apdirbėjais, lengvosios pramonės darbuotojais (Lietuvos regionų portretas, 2009).

4 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičius Ukmergės raj. 2008 m.

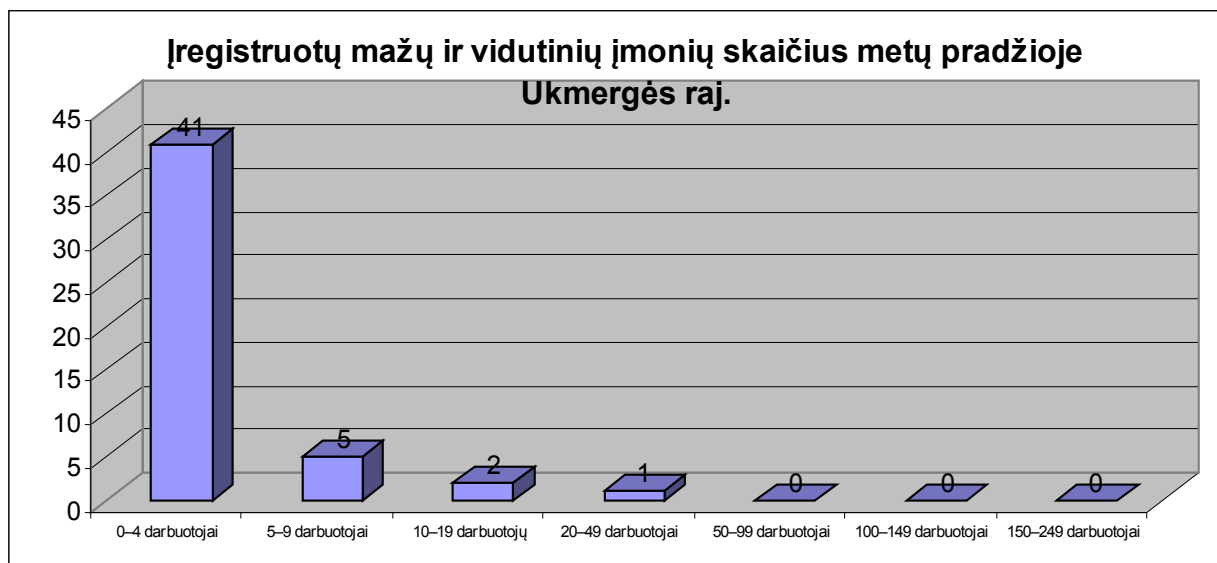
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LRV duomenimis (2009).

Ukmergės rajone dominuoja smulkios ir vidutinės įmonės, kuriose darbuotojų skaičius nesiekia 50 darbuotojų. 2008 m. rajone populiariausios (54 proc.) įmonės, kuriose dirba iki 4 darbuotojų. Įmonės, kuriose dirbo iki 50 darbuotojų, sudaro 27 proc. (4 pav.). Naujausiais Statistikos departamento duomenimis iš viso Ukmergės rajone šiuo metu veikia 527 mažos ir vidutinės įmonės.

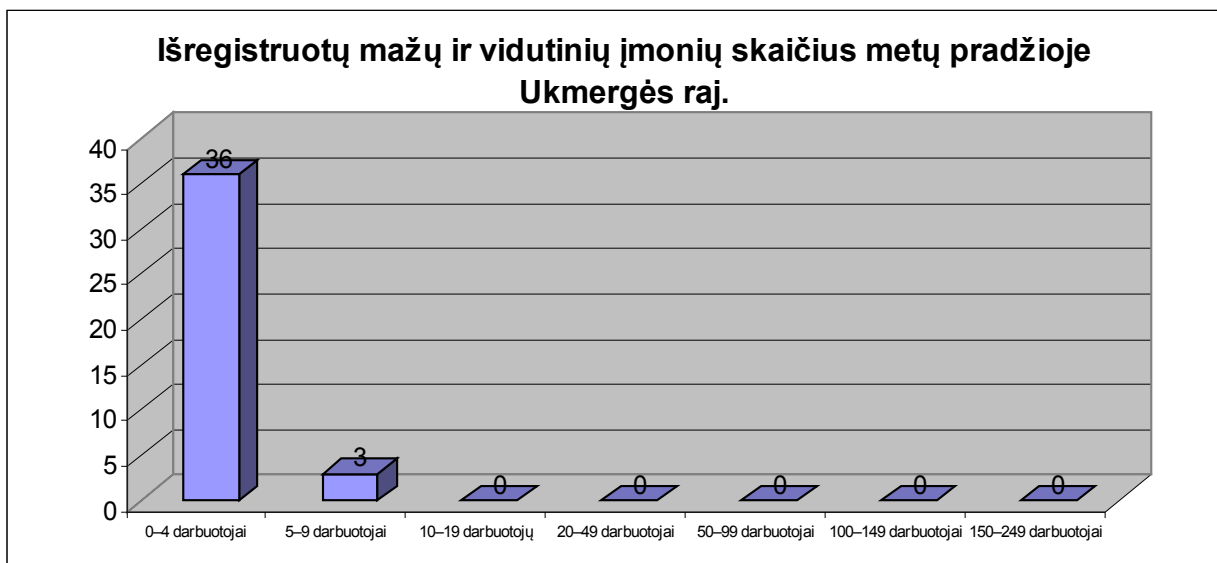
Smulkus ir vidutinis verslas (SVV) – vienas iš pagrindinių ekonomikos augimo veiksnių, turintis esminį poveikį Ukmergės rajono ūkio plėtotei, naujų darbo vietų kūrimui ir socialiniam stabilumui, todėl jo plėtra yra viena iš svarbiausių Ukmergės rajono ekonominės raidos krypčių.

Rajone veikia ir keletas stambių įmonių – „Vienybė“ (557 darbuotojai), „Vilkma“ (410 darbuotojų), įmonių grupė UAB „Baltic American Concord“ (435 darbuotojai).

Daugumos rajono SVV įmonių pajamos yra nedidelės. Daugiau nei 80 proc. smulkių ir vidutinių įmonių gaunamos pajamos neviršija 1 mln. Lt., pastebimos tokių įmonių didėjimo tendencijos. Pagrindinė Ukmergės rajono SVV įmonių dalis orientuojasi į vidaus rinkos ir rajono vartotojus, todėl jie susiduria su rinkos talpumo ir gyventojų mokumo problemomis (Ukmergės rajono savivaldybės ilgalaikė plėtros strategija 2008-2015 m., 2007).

5a pav. Įregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius 2009 metų pradžioje Ukmergės raj.

5b pav. Išregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius 2009 metų pradžioje Ukmergės raj.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LRV duomenimis (2009).

Apžvelgus įregistruotų ir išregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičių Ukmergės rajone 2009 metų pradžioje (5a ir 5b pav.) pastebime, kad įregistruotų įmonių (49 įmonės) buvo 20 % daugiau nei išregistruotų (39 įmonės).

Pramonė

Kadangi tiek Lietuvos, tiek Ukmergės rajono ekonominė padėtis yra priklausoma nuo pramonės (ypač apdirbamosios) perspektyvų, todėl svarbus uždavinys – produkcijos konkurencingumo lygio išlaikymas. Ukmergės rajone vystoma metalo apdirbimo, medienos, tekstilės, maisto pramonė. Ukmergės miestas dažnai vadinamas siuvėjų ir baldžių miestu. Remiantis Ukmergės rajono verslo informacijos centro duomenimis, gamyba rajone koncentruojasi metalo dirbinių, padarinės medienos, duonos ir pyrago gaminių, nenugriebto pieno produkcijos, surenkamojo gelžbetonio konstrukcijų, biopreparatų, baldų komplektų ir siuvimo gaminių gamybos srityse, dauguma gyventojų dirba metalo dirbinių, siuvimo gaminių, padarinės medienos, maisto pramonės srityse (Ukmergės turizmo ir verslo informacijos centras, 2009).

Ukmergės rajono savivaldybėje svarbiausi gaminami pramonės produktai yra: duona ir pyrago gaminiai, linų pluoštas, kelnės (įskaitant moteriškas), marškiniai vyrams arba berniukams, palaidinukės

moterims ir mergaitėms, dėžės, dėžutės, grotelinės dėžės ir panaši medinė tara, durys, langai ir jų rėmai iš plastikų, surenkamieji konstrukciniai elementai, skirti statybai arba civilinei inžinerijai, krumpliaratiniai kompresoriai, drabužių spintos, stalai. *Tarp svarbiausių rajono pramonės gaminių dominuoja tekstilės, metalo dirbinių, medienos, maisto pramonės produkcija.*

Svarbiausių pramonės gaminių gamybos apimtys nėra stabilios ir kinta įvairiai. Rajone didėja stalų, marškinių vyrams ir berniukams, durų, langų ir jų rėmų iš plastiko gamyba, mažėja, pagaminamas duonos ir pyrago gaminių kiekiai. Kitų pramonės gaminių gamybos kitimo tendencijos nepastovios. 2005 metais pasikeitus rinkos poreikiams, sumažėjus vienu ir išaugus kitų gaminių paklausai, atsiradus naujiems reikalavimams gamybai, sustiprėjus konkurencijai, daugumos svarbiausių pramonės gaminių gamybos apimtys sumažėjo.

Svarbiausių pramonės gaminių gamybos tendencijos Ukmergės rajone rodo, kad Ukmergės rajone geriausias augimo perspektyvas turi marškinių vyrams arba berniukams, durų, langų ir jų rėmų iš plastiko, surenkamųjų konstrukcinių elementų, skirtų statybai arba civilinei inžinerijai, krumpliaratinių kompresorių, stalų gamyba.

Didėja Ukmergės rajono reikšmė Vilniaus apskrities pramonėje. Ukmergės rajonas pasižymi aukštu pramonės srityje veikiančių ūkio subjektų skaičiumi, pagal šį rodiklį Ukmergės rajonas nusileidžia tik Vilniaus miestui ir Vilniaus rajonui (Ukmergės rajono savivaldybės ilgalaikė plėtros strategija 2008-2015 m., 2007).

Didelė Ukmergės rajone pagamintos pramonės produkcijos dalis eksportuojama į kitas užsienio šalis. Remiantis Ukmergės rajono verslo informacijos centro duomenimis, didžiausios Ukmergės rajono įmonės-eksportuotojos yra: AB „Vienybė“, „Vilkma“, įmonių grupė UAB „Baltic American Concord“, jungianti UAB „Užmojai su garantijomis“, UAB „Universalūs medžio produktai“, UAB „Apvalūs medžio gaminiai“. Be to, „Narbutas ir Ko“ planuoja Ukmergėje įrengti biuro baldų gamyklą (investicijos sudarys apie 75 mln. Lt.; bus sukurta daugiau kaip 200 darbo vietų). Visa tai turėtų stipriai veikti parduodamos pramonės produkcijos augimo tempus rajone (Ukmergės turizmo ir verslo informacijos centras, 2009).

Statyba

Statybos padėtis priklauso nuo gaunamų investicijų - kai investicijos didelės, statyba klesti, išnyksta pagrindinės problemos, be investicijų statybos sektoriaus perspektyvos priklauso nuo rajono

gyventojų perkamosios galios, naujų smulkių ir vidutinių įmonių (pvz., teikiančių remonto paslaugas) steigimo.

Ukmergės rajone, kaip ir visoje Lietuvoje, vystomos įvairios statybos sektoriaus veiklos. Remiantis statybos pramonės lokalizavimosi Lietuvos teritorijoje žemėlapiu, Ukmergės rajone labiausiai yra išvystytos šios statybų sektoriaus veiklos: statybvietės paruošimas bei pastatų ir statinių įrengimas. Statybos sektoriaus plėtrą Ukmergės rajone parodo ir didėjantis šiame sektoriuje veikiančių ūkio subjektų skaičius.

Ukmergės rajone atliekami statybos darbai sudaro apie 1-2 proc. visų Vilniaus apskrityje atliekamų statybos darbų. Nors Ukmergės rajono procentinė statybos darbų dalis apskrityje kinta netolygiai, tačiau pastaraisiais metais pastebima mažėjimo tendencija.

Per metus pastatomų butų skaičius Ukmergės rajone taip pat nėra stabilus ir 1996-2006 metais kito nuo 16 iki 30 butų per metus. Visi pastatomi butai Ukmergės rajone yra butai 1-2 butų namuose, kurie sudaro 100 proc. visų pastatomų butų.

Pastaraisiais metais rajone išaugo išduodamų leidimų statyti butus, negyvenamuosius namus skaičius. Lyginant su 2003 metais, leidimų statyti butus skaičius padidėjo beveik 6 kartus, o leidimų statyti negyvenamuosius pastatus skaičius – apie 3 kartus.

Remiantis VĮ Registrų centro duomenimis, Ukmergės rajone 2007 metų pr. įregistruoti 47.405 pastatai, dauguma jų kaime (75 proc.). Iš viso rajone buvo registruoti 8.895 gyvenamieji pastatai (19 proc. visų pastatų) ir 38.510 negyvenamųjų pastatų (81 proc. visų pastatų). Tarp gyvenamosios paskirties pastatų vyrauja 1 ir 2 butų gyvenamieji namai, o tarp negyvenamųjų pastatų - pagalbinio ūkio paskirties pastatai, gamybos, pramonės, sandėliavimo, transporto ir garažų paskirties pastatai bei sodų paskirties pastatai.

Remiantis VĮ Registrų centro duomenimis, dauguma Ukmergės rajono pastatų (91 proc.) pastatyti iki 1990 metų (56 proc. - senos (1961-1990 metų) statybos, 35 proc. - pastatyti iki 1960 metų), todėl aktualūs yra šių pastatų atnaujinimo, remonto klausimai.

Kadangi bendrame būsto fonde savivaldybės būsto dalis yra labai maža, reikalinga reikšmingesnė parama socialiai ar dėl kitų priežasčių remtiniems asmenims ar šeimoms (Ukmergės rajono savivaldybės ilgalaikė plėtros strategija 2008-2015 m., 2007). Planuojama, kad 2009 m. bus pastatytas ir pridotas keturiasdešimties butų naujas namas socialiai remtiniems asmenims.

Prekyba

Ukmergės rajone prekybos sektorius yra labiausiai išvystytas, kadangi daugiausiai rajone veikiančių ūkio subjektų užsiima didmenine ir mažmenine prekyba (atitinka bendras tendencijas tiek Vilniaus apskrityje, tiek šalyje). Prekybos verslo populiarumą lemia tokie pagrindiniai jo privalumai - prekybos verslo organizavimui nereikia didelio pradinio kapitalo, greita prekių apyvarta, pajamų gavimas, dalį prekių galima gauti konsignacijos pagrindais.

Ukmergės rajono prekybos rinka yra vidutinės koncentracijos rinka, nė vieno prekybos tinklo užimama rinkos dalis rajone nesiekia 40 proc. Remiantis Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarnybos duomenimis, Ukmergės rajono mažmeninės prekybos tinklo lyderė - bendrovė „VP MARKET“, užimanti 28,6 proc. mažmeninės prekybos rinkos rajone, antroje vietoje – prekybos tinklas „IKI“ (17,3 proc.) (LR konkurencijos taryba, 2009).

Restoranų, barų ir maitinimo įmonių ir vietų jose skaičius rajone nekinta.

Pagal parduotuvių skaičių rajono prekybos tinklas yra išplėtotas pakankamai gerai (mažmeninės prekybos parduotuvių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, viršija analogišką rodiklį Vilniaus apskrityje ir sutampa su Lietuvos mažmeninės prekybos parduotuvių skaičiumi, tenkančiu 1000 gyventojų), tačiau savo pajėgumais atsilieka nuo Vilniaus apskrities ir šalies vidutinių rodiklių: mažesnė bendra apyvarta vienam gyventojui, mažesnis parduotuvių plotas, tenkantis 1000 gyventojų.

Restoranų ir maitinimo įstaigų tinklas rajone silpnai išvystytas. Maitinimo įmonių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų bei šių įmonių apyvarta vienam gyventojui Ukmergės rajone kelis kartus mažesni negu apskrityje ir šalyje.

Atsižvelgiant į pateiktą informaciją galima teigti, kad prekybos tinklas Ukmergės rajone yra išvystytas pakankamai gerai (1000 rajono gyventojų teko 5,1 mažmeninės prekybos parduotuvės), tačiau veikia daugiausiai mažesnio ploto, nedidelę apyvartą generuojančios parduotuvės. Prekybos plėtrą rajone stabdo nedidelė vartotojų rinka, maža perkamoji gyventojų galia, mažesnių miestų ir miestelių gyvenimo būdas (valgoma namuose, vartojami savi maisto produktai, savo žemės sklypuose auginamos daržovės ir t.t.) (Ukmergės rajono savivaldybės ilgalaikė plėtros strategija 2008-2015 m., 2007).

Paslaugos

Ukmergės rajone įvairias paslaugas teikia daugiausia fiziniai asmenys, įsigiję verslo liudijimus paslaugoms teikti (61 proc. visų paslaugas teikiančių subjektų). Daugiausiai jie teikia paslaugas,

susijusias su kita aptarnavimo veikla, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymu, kita verslo veikla, poilsio organizavimu, kultūrine ir sportine veikla ir t.t.

Paslaugų įmonių pagrindinės teikiamos paslaugos yra: sveikatos priežiūra ir socialinis darbas, kita verslo veikla, nekilnojamojo turto operacijos. Didėjantis paslaugų įmonių ir fizinių asmenų, įsigijusių verslo liudijimus įvairioms paslaugoms teikti, skaičius Ukmergės rajone rodo, kad ne visos paslaugų sferos nišos yra užpildytos.

Paslaugų įmonių ir fizinių asmenų, įsigijusių verslo liudijimus įvairioms paslaugoms teikti, skaičius Ukmergės rajone didėja. Pastebima, kad rajone daugėja paslaugas teikiančių įmonių, o fizinių asmenų, įsigijusių verslo liudijimus, skaičius pamažu mažėja.

Ukmergės rajone buvo pastebimos ryškios nekilnojamojo turto operacijų, kitos verslo veiklos, sveikatos priežiūros ir socialinio darbo paslaugas teikiančių paslaugų įmonių ir fizinių asmenų, įsigijusių verslo liudijimus, skaičiaus augimo tendencijos. Mažėjimo tendencijos buvo pastebimos kompiuterių ir su jais susijusiose veiklose, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisyme. Stabilus subjektų skaičius išliko nuotekų ir atliekų šalinimo, sanitarinių sąlygų užtikrinimo, švietimo ir santykinai poilsio organizavimo, kultūrinėje ir sportinėje veiklose

Parama verslui

Siekiant padidinti Ukmergės rajono konkurencingumą bei pasinaudoti ES Struktūrinių fondų ir kitų finansinių mechanizmų teikiama parama, socialinei-ekonominei plėtrai paspartinti parengta Ukmergės rajono savivaldybės ilgalaikė plėtros strategija 2007-2015 metams.

Nacionalinė ir regioninė politika formuojama atsižvelgiant į Europos Sąjungos regioninės politikos tikslus ir prioritetus. Ji glaudžiai susijusi su Europos Sąjungos struktūrine politika, kurios tikslas – koordinuoti nacionalines regionines politikas ir finansinėmis priemonėmis mažinti Europos Sąjungos regionų ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus.

2002 metais įsteigta VĮ „Ukmergės rajono verslo informacijos centras“, kurios vienas iš svarbiausių veiklos tikslų yra teikti informacinę ir praktinę (konsultacinę ir mokymo) pagalbą Ukmergės rajono SVV įmonėms. Labiausiai Ukmergės rajono gyventojus ir verslo atstovus domina informacija susijusi su verslo pradžia, ES Struktūriniais fondais, finansavimo šaltinių paieška, finansų analize, kontrole ir valdymu. Tai rodo, kad rajone yra didelis verslo plėtros potencialas (Ukmergės rajono savivaldybės ilgalaikė plėtros strategija 2008-2015 m., 2007).

2006 metų pabaigoje buvo pradėtas įgyvendinti projektas „Ukmergės rajono verslo informacijos centro infrastruktūros plėtra skatinant verslumą ir turizmą rajone“. Šio projekto sumanytojai ir įgyvendintojai viešojo įstaiga Ukmergės rajono verslo informacijos centras kartu su partneriu, Ukmergės rajono savivaldybės administracija. Projektas buvo įgyvendinamas panaudojant ESSF ir LR lėšas. Projekto numatytas pabaigos laikas buvo 2008 m rugpjūčio mėnuo.

Projekto tikslas buvo pagerinti Ukmergės rajono verslo aplinką, kuriant paslaugų verslui struktūrą, užtikrinant paslaugų teikimą ir galimybės jomis naudotis plėtojant fizinę verslo ir tolimesnę paslaugų verslui infrastruktūrą.

Šio projekto didžiausias pasiekimas Viešosios įstaigos Ukmergės rajono verslo informacijos centro patalpų, esančių Kęstučio a. 2-2/Vienuolyno g. 14-2, Ukmergėje, 301,56 kvadratinį metrų patalpų rekonstravimas ir 50 vietų konferencijų salės su garso ir vaizdo sistema įrengimas (Ukmergės turizmo ir verslo informacijos centras, 2009).

Ukmergės turizmo ir verslo informacijos centras

VšĮ Ukmergės turizmo ir verslo informacijos centras administruoja smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) rėmimo fondą ir priima SVV subjektų paraiškas subsidijoms gauti.

Teikiamos paslaugos:

- Verslo informacijos teikimas
- Konsultacijos
- Verslo informacijos sklaidos renginių organizavimas
- Mokymų organizavimas
- Verslo planų rengimas
- Dokumentų ruošimas
- Biuro paslaugos (Ukmergės turizmo ir verslo informacijos centras, 2009)

Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmų Ukmergės filialas

- Išduoda nustatytų formų prekių kilmės sertifikatus bei nenugalimos jėgos (force majeure) aplinkybes liudijančias pažymas
- Tvirtina užsienio prekyboje naudojamų dokumentų autentiškumą

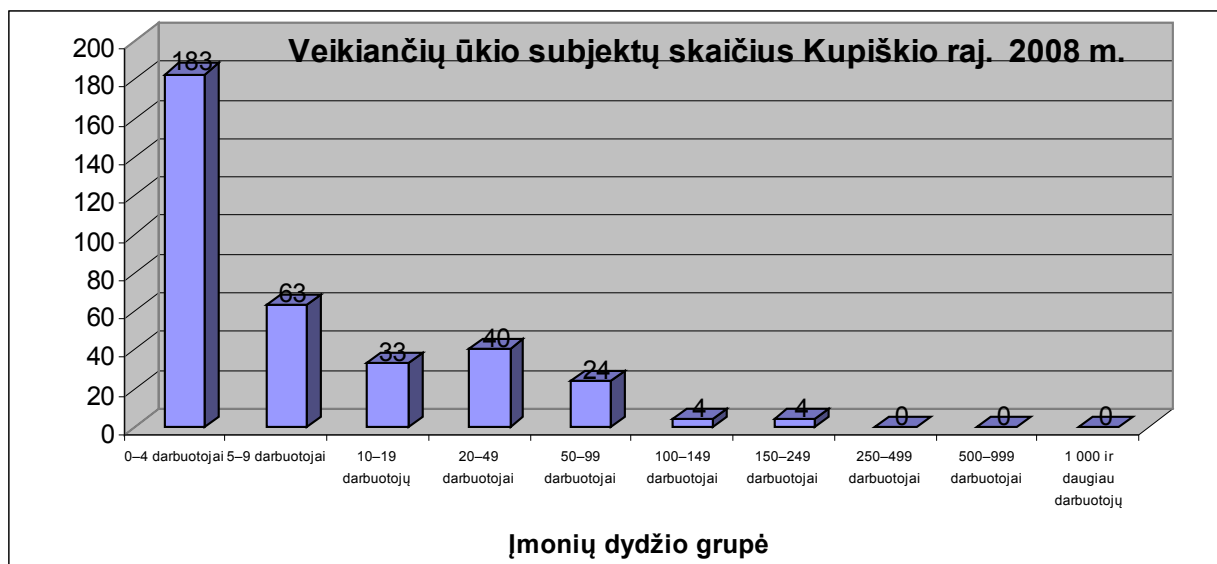
- Informuoja Rūmų narius apie užsienio firmų verslo pasiūlymus
- Rengia ir leidžia Lietuvos firmų verslo pasiūlymų rinkinį užsieniui anglų ir rusų kalbomis
- Informuoja ir konsultuoja Rūmų narius ir kitas Lietuvos firmas apie parodas ir mugės užsienyje
- Konsultuoja ir teikia pagalbą Rūmų nariams, norintiems susirasti verslo partnerių užsienyje
- Konsultuoja Rūmų narius ir kitas Lietuvos firmas muitų, prekių kilmės sertifikatų, ATA Carnet klausimais
- Ruošia ir leidžia Rūmų informacinį biuletinį
- Organizuoja užsienio verslininkų misijas Lietuvoje ir Lietuvos verslininkų misijas užsienyje
- Organizuoja užsienio firmų pristatymus
- Organizuoja parodų ir mugių užsienyje aplankymą ir dalyvavimą jose
- Parenka ekspertus prekių kokybei, kiekiui ir komplektiškumui tirti
- Konsultuoja įmonių steigimo klausimais
- Atlieka rinkos tyrimus pagal Lietuvos ir užsienio firmų užsakymus
- Teikia Lietuvos ir užsienio firmų užsakymu informaciją apie užsienio ir Lietuvos Respublikos firmų patikimumą
- Reklamuoja Rūmų narių produkciją bei paslaugas Rūmų informaciniame biuletenyje ir elektroninėse verslo informacinėse sistemose
- Įstatymų nustatyta tvarka dalyvauja organizuojant profesinį jaunimo mokymą bei suaugusiųjų švietimą
- Organizuoja mokymą, kvalifikacijos kėlimo kursus, išduoda jų baigimą patvirtinančius dokumentus, rengia konferencijas ir seminarus
- Išduoda ATA knygeles
- Suteikia EAN brūkšninius kodus (Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmų Ukmergės filialas, 2009).

2.2. SVV Kupiškio rajone

Kupiškio rajono savivaldybėje yra 2 miestai – Kupiškis ir Subačius, ir 7 miesteliai – Alizava, Antašava, Palėvenė, Salamiestis, Skapiškis, Subačius ir Šimonys.

Kupiškio rajono savivaldybėje plėtojamos durpių gavybos, medienos ir medinių gaminių, statybinių medžiagų gamybos, drabužių siuvimo ir žemės ūkio produkcijos perdirbimo šakos. Ypač daug dėmesio planuojant rajono plėtrą skiriama vandens turizmui. Siekiama, kad Kupiškio rajonas vandens turizmo požiūriu taptų patraukliausiu rajonu šiaurės Lietuvoje, siūlančiu vietos gyventojams, vandens sporto mėgėjams bei turistams švarią ir saugią gamtinę ir kultūrinę aplinką bei didelę kokybiškų vandens turizmo paslaugų įvairovę (Lietuvos regionų portretas, 2009).

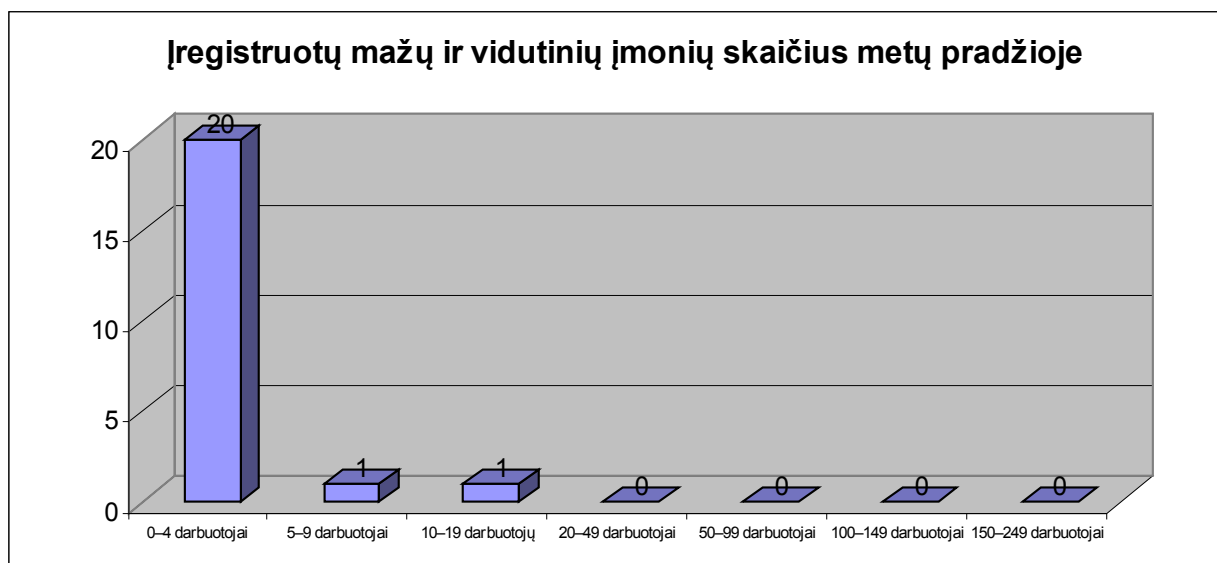
Nuo 2001 metų veikiančių įmonių skaičius Kupiškio rajone didėjo. Analizuojamu laikotarpiu didžiausia veikiančių įmonių koncentracija buvo Kupiškio mieste ir Noriūnų, Kupiškio ir Alizavos seniūnijose, o mažiausia – Šimonių, Skapiškio ir Subačiaus seniūnijose (Kupiškio rajono plėtros iki 2010 metų strateginis planas, 2004).

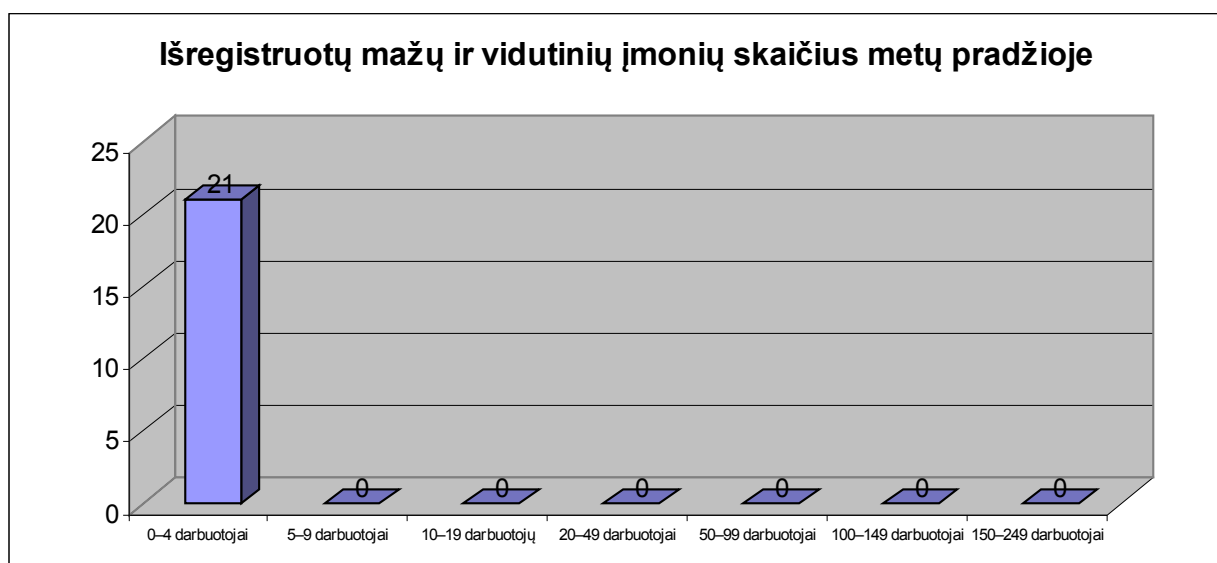
6 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičius Kupiškio raj. 2008 m.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LRV duomenimis (2009).

Remiantis Kupiškio rajono savivaldybės pateiktais duomenimis, didžiausią visų įregistruotų ūkio subjektų dalį (apie 60 proc.) sudarė individualios įmonės ir uždarnosios akcinės bendrovės (apie 12 proc.). Nuo 2001 metų individualių įmonių skaičius mažėjo, o uždaryjū akcinių bendrovių skaičius didėjo. Analizuojamu laikotarpiu Kupiškio rajone vyravo smulkios įmonės, kuriose dirbo iki 9 darbuotojų (6 pav.). Naujausiais Statistikos departamento duomenimis iš viso Kupiškio rajone šiuo metu veikia 250 mažų ir vidutinių įmonių.

7a pav. Įregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius 2009 metų pradžioje Kupiškio raj.

7b pav. Išregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius 2009 metų pradžioje Kupiškio raj.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LRV duomenimis (2009).

Apžvelgus įregistruotų ir išregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičių Kupiškio rajone 2009 metų pradžioje (7a ir 7b pav.) pastebime, kad įregistruotų įmonių (22 įmonės) buvo labai nežymiai (5 %) daugiau nei išregistruotų (21 įmonės).

Pramonė

Kupiškio rajone daugiausia yra mažos pridėtinės vertės gamybos įmonių. Didžiausios įmonės Kupiškio rajone yra šios:

- UAB „Ochoco Lumber“ - medienos ir medienos gaminių gamyba.
- AB „Durpeta“ - durpių gavybos bei substratų gamybos įmonė.
- AB „Simega“- medienos ir medienos gaminių gamyba.
- VĮ „Kupiškio miškų urėdija“ – miškininkystės ir medienos ruošos įmonė.

Remiantis Panevėžio apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos duomenimis, kiekvienais metais išduodamų verslo liudijimų skaičius gamybai didėjo. Daugiausia verslo liudijimų buvo išduota statybinių dailidžių ir stalių dirbinių, medinės taros, kitų medienos gaminių, čiužinių gamybos ir remonto veiklai.

Kupiškio rajono pramonės plėtra priklauso nuo išorinių ir vidinių plėtros veiksnių. Išoriniai veiksniai, galintys labiausiai paveikti pramonės plėtrą - Lietuvos integracija į Europos Sąjungą, valstybės politika Panevėžio regiono ir Kupiškio rajono strategijos. Vidiniai veiksniai - verslo ir investicinė aplinka, naujos technologijos, inovacijos ir kt. Labiausiai įmonių produkcijos pardavimai Europos Sąjungos ir kitose rinkose priklausys nuo pačių įmonių įdirbio ir patirties (Kupiškio rajono plėtros iki 2010 metų strateginis planas, 2004).

Statybos sektorius

Kupiškio rajono kaip ir visos Lietuvos statybų įmonių veiklai daro įtaką bendra šalies socialinė – ekonominė situacija.

Remiantis Kupiškio rajono savivaldybės duomenimis didžiausios Kupiškio rajono statybų įmonės – UAB „Dailista“, UAB „Rivilda“, B. Slieko įmonė „Lingera“ (Kupiškio rajono savivaldybė, 2009).

Kupiškio rajone pastatytų butų skaičius yra vienas iš mažiausių Panevėžio apskrityje.

Prekybos sektorius

Kupiškio rajone prekybos sektorius formuojasi gana lėtai. Kupiškio rajono mažųjų miestelių parduotuvėse yra pasenusi technologija ir interjeras, menkas prekių asortimentas. Dalis gyventojų mieliau vyksta į Kupiškio ar Panevėžio miesto didžiąsias parduotuves, o mažosios prekių parduotuvės yra patrauklios mažiau mobiliems vartotojams. Mažmeninės prekybos, įskaitant prekybą turgavietėse, apyvarta beveik nekito.

Paslaugų sektorius

Kupiškio rajono paslaugų sferoje dominuoja gyventojų buitinio aptarnavimo paslaugos. Šios paslaugos dažnai nuostolingos dėl mažėjančios vietinių gyventojų perkamosios galios. Kupiškio rajone, palyginus su kitais Lietuvos rajonais, daugelis paslaugų nėra teikiama. Negalima sakyti, kad rajono gyventojams tos paslaugos nereikalingos.

Daugelis mokamų paslaugų tiesiog būtinos, nes yra darbų, kurių gyventojai nemoka ir negali pasidaryti patys.

Remiantis Statistikos departamento duomenimis, Lietuvos gyventojai 4,6 proc. visų pajamų išleidžia apsilankymams restoranuose ir kavinėse. Turistai šioms paslaugoms išleidžia net iki 30 proc. visų turizmui skirtų pinigų. Kupiškio rajone nėra išplėtotas maitinimo paslaugų teikimo tinklas.

Vertinant maitinimo įmonių paslaugas bei jų kokybę, galima teigti, kad tik nedidelė dalis maitinimo paslaugas teikiančių įmonių paslaugos patenkina atvykstančiųjų turistų poreikius. Maitinimo paslaugų kokybę rodo ne tik jose ruošiamas maistas, bet ir interjeras, eksterjeras, meniu pateikimas užsienio kalba, galimybė atsiskaityti kreditinėmis kortelėmis, laisvalaikio paslaugos ir kita.

Parama verslui

Kupiškio rajone paramą verslui teikia Kupiškio rajono savivaldybė, verslo informacinis centras, verslo asocijuotos struktūros ir kitos organizacijos (dažnai išorinės).

Kupiškio rajono savivaldybės parama. Kasmet iš rajono savivaldybės biudžeto skiriama tam tikra lėšų suma smulkiam ir vidutiniam verslui remti.

Analizuojamu laikotarpiu smulkiam ir vidutiniam verslui remti skirtos lėšos mažėjo dėl kasmet mažėjančio faktinio panaudojimo.

SVV rėmimo nuostatuose taip pat numatytos ir šios paramos formos: iš dalies kompensuoti veikiančios įmonės kūrimo išlaidas (įrengimų, medžiagų įsigijimas) - iki 20 proc. (be pridėtinės vertės mokesčio); dalyvavimo mugėse, pristatant produkciją, išlaidoms iš dalies kompensuoti – iki 50 proc. dalyvavimo kaštų; rajone vykstančių mokymo kursų ir seminarų išlaidoms iš dalies apmokėti – iki 1000 Lt. (metams).

Analizuojamu laikotarpiu SVV remti skiriamos savivaldybės biudžeto lėšos nebuvo naudojamos Kupiškio rajono verslininkų verslumo įgūdžių ugdymui, įmonių rėmimui vietinėse ir tarptautinėse parodose ir mugėse, investicijų pritraukimui, verslo informacinių ir Kupiškio rajono įvaizdį formuojančių leidinių išleidimui, informacijos apie verslo plėtrą kaupimui ir sklaidimui.

Skatindama verslą, Kupiškio rajono savivaldybės taryba patvirtino minimalius individualios veiklos, kuria gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, fiksuotus pajamų mokesčio dydžius.

Iš rajono biudžeto lėšų yra dotuojamos įmonės, kurios teikia gyventojams pirties paslaugas. Dotuojamas skirtumas tarp pirties paslaugų savikainos ir gautų pajamų su 15 ir 10 proc. pelno norma nuo savikainos.

Bedarbiai, įregistruoti rajono darbo biržoje ir steigiantys savo verslą, atleidžiami nuo mokesčio už įmonės įregistravimą, be to, pirmaisiais veiklos metais visiškai atleidžiami nuo fiksuoto pajamų mokesčio verčiantis individualia veikla turint verslo liudijimą. Antraisiais veiklos metais šis mokestis mažinamas 75 proc., trečiaisiais – 50 proc.

Naujos įmonės pirmais metais atleidžiamos nuo žemės nuomos mokesčio, antrais metais jis mažinamas 50 proc. (Kupiškio rajono plėtros iki 2010 metų strateginis planas, 2004).

Verslo informacinio centro parama. 2003 metų rudenį Kupiškio mieste buvo įkurtas verslo informacinis centras.

Kupiškio rajono verslo informacijos centras

Šis centras Kupiškio rajono verslininkams teikia informaciją, konsultavimo ir mokymo paslaugas lengvatinėmis sąlygomis įvairiomis verslo organizavimo ir plėtojimo temomis:

- įmonės steigimo,
- verslo planų rengimo,
- darbo teisės,
- rinkodaros ir rinkotyros,
- finansinės ir buhalterinės apskaitos,
- mokesčių ir kt. (Kupiškio rajono verslo informacijos centras, 2009)

Pagrindinis centro veiklos tikslas glaudžiai siejasi su smulkiojo ir vidutinio verslo plėtra Kupiškio rajone. Veikla skirta sudaryti palankias sąlygas Kupiškio rajono verslininkams ir asmenims ketinantiems pradėti verslą, gauti informacines, konsultacines ir mokymo paslaugas, dalyvauti įvairiuose sklaidos renginiuose. Teikiant informacinę ir praktinę pagalbą prisidėti prie naujų įmonių kūrimosi rajone ir padėti jau veikiančioms įmonėms plėtoti savo veiklą, prisitaikant prie kintančių rinkos sąlygų, didinant konkurencingumą ir veiklos efektyvumą, skatinant Kupiškio rajono įmonių tarptautinius ryšius.

Misija - skatinti smulkų ir vidutinį verslą Kupiškio rajone.

Kupiškio VIC uždaviniai:

- Skatinti naujų technologijų ir mokslo naujovių diegimą versle.
- Organizuoti verslininkų verslo valdymo kvalifikacijos kėlimo kursus ir seminarus.
- Teikti informaciją bei konsultacijas verslo klausimais.

Teikiamos paslaugos:

- Verslo informacijos teikimas.
- Konsultacijų teikimas.
- Verslo informacijos sklaidos renginiai.
- Mokymo paslaugos (Kupiškio rajono verslo informacijos centras, 2009).

Deja, kaip tik šiuo metu, svarstoma apie Kupiškio rajono verslo informacijos centro uždarymą.

3. UKMERGĖS IR KUPIŠKIO RAJONŲ SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO APLINKOS TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodologija

Šio tyrimo tikslas – atlikti Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo aplinkos analizę, remiantis verslo aplinkos teorija nustatyti verslo vystymosi problemas bei numatyti ateities perspektyvas.

Šiam tikslui pasiekti, reikės atlikti tokius uždavinius:

- Pateikti bendrą Ukmergės ir Kupiškio rajonų įmonių, dalyvavusių tyrime, statistinę analizę. Tuo pačiu palyginti kaip keitėsi įmonių pelningumas per 2008 metus.
- Išsiaiškinti, kaip realybėje veikia teorinėje dalyje aprašyta bendroji ir specialioji verslo aplinka.
- Nustatyti verslo vystymosi problemas ir numatyti ateities perspektyvas.
- Pateikti išvadas ir rekomendacijas.

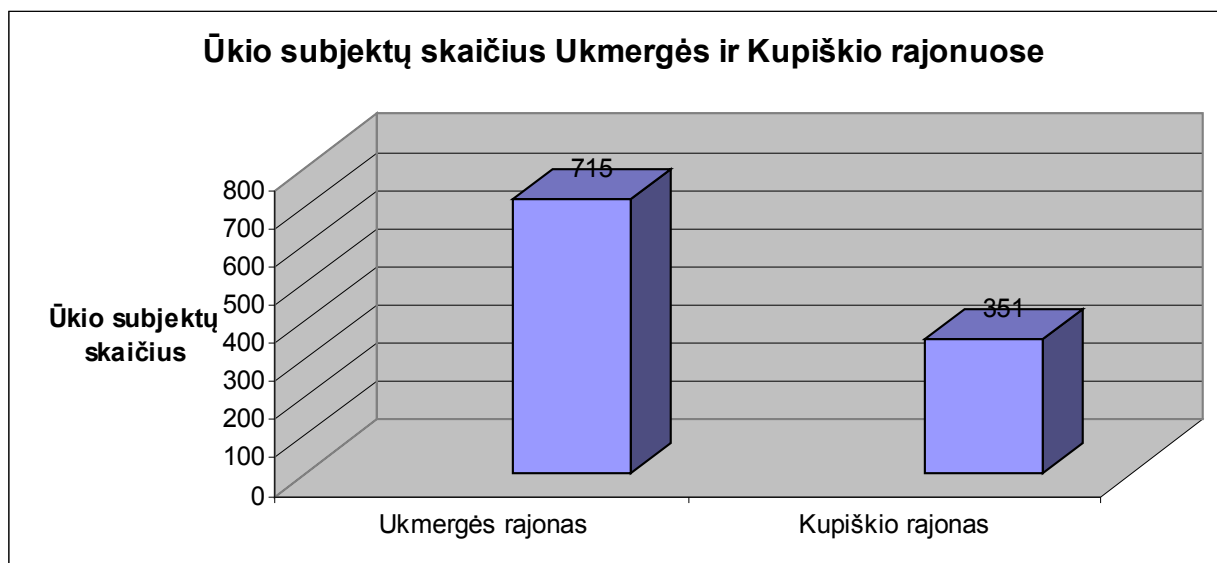
Tyrimo aprašymas:

- Tyrimui pasirinkti šie tyrimo metodai:
 - 1) *mokslinės literatūros analizė*. Išanalizavus teorinę dalį, t.y. mokslinę literatūrą, tyrimo dalyje atliekama šioje literatūroje nurodytų teorinių teiginių bei prielaidų analizė;
 - 2) *lyginamoji analizė*. Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo atstovai lyginami tarpusavyje įvairiais aspektais, pavyzdžiui, pagal veiklos pobūdį;
 - 3) *sisteminė analizė*. Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo atstovai tiriami žiūrint į juos kaip į sistemos elementus, t.y. visos Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo įmonių kontekste;
 - 4) *anketinė apklausa*. Tyrimo duomenys buvo renkami sudarytos anketos [1 priedas] pagalba, kuri buvo siunčiama Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkių ir vidutinių įmonių vadovams (atsakingiems asmenims);

- 5) *statistinių duomenų analizė*. Darbe daugiausiai analizuojami statistiniai duomenys, pateikti Statistikos departamento prie LRV, LR Ūkio ministerijos bei Ukmergės ir Kupiškio rajonų savivaldybių internetinėse svetainėse;
- 6) *interview*. Konkrečios situacijos plačiau buvo analizuojamos remiantis atskirų įmonių atstovų suteikta informacija. Interview (angl. interview – pokalbis) – socialinės psichologinės informacijos gavimas žodine apklausa, naudojama siekiant sukurti darbinės hipotezės, dominančias tyrėją, norint papildyti ar patikslinti duomenis, gautus kitais tyrimo metodais, ar panaudoti kaip pagrindinį duomenų rinkimo būdą (Tarptautinių žodžių žodynas).
- Tyrimo metu *naudojama mišri metodologijos strategija*: vykdomas *kiekybinis tyrimas* renkant ir analizuojant statistinę informaciją bei nagrinėjant dokumentus ir atliekamas *kokybinis tyrimas*. Pasak Williams ir Monge (2000) kiekybiniai tyrimo metodai reiškinius matuoja skaičiais ir siekia būti objektyviais ir patikimais. Remiantis moksliniais metodais sudaroma imtis, žmonės atsako į klausimus ir nustatomas jų atsakymų dažnis bei kitos statistinės atsakymų charakteristikos. Kvale (1996) kokybinio tyrimo interview apibrėžia kaip mėginimą suprasti pasaulį iš subjekto pozicijos, jo patirties. Tai bandymas atskleisti realų pasaulį prieš moksliskai jį aiškinant.
 - Tyrimas vyko 2009 m. kovo 2–31 d.
 - Tyrimas atliekamas vadovaujantis duomenų konfidencialumo ir respondentų anonimiškumo užtikrinimo principais.
 - Tyrimo duomenys apdoroti naudojant MS Word ir MS Excel programinius paketus.

3.2. Tyrimo rezultatų ir teorinių prielaidų analizė

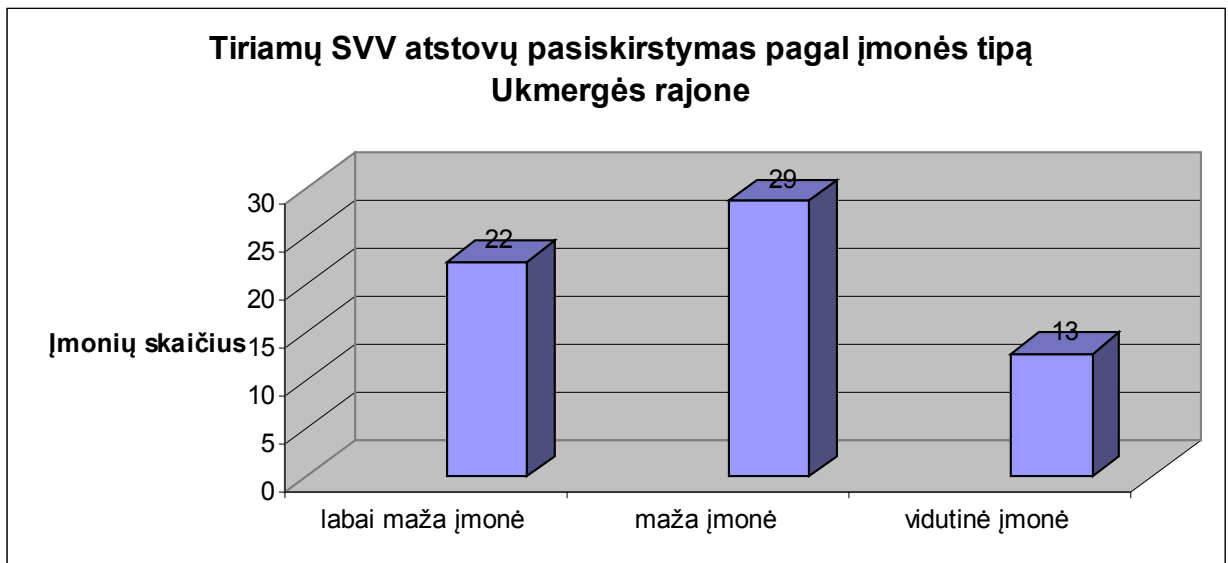
3.2.1. Bendra informacija apie apklaustas Ukmergės ir Kupiškio rajono įmones

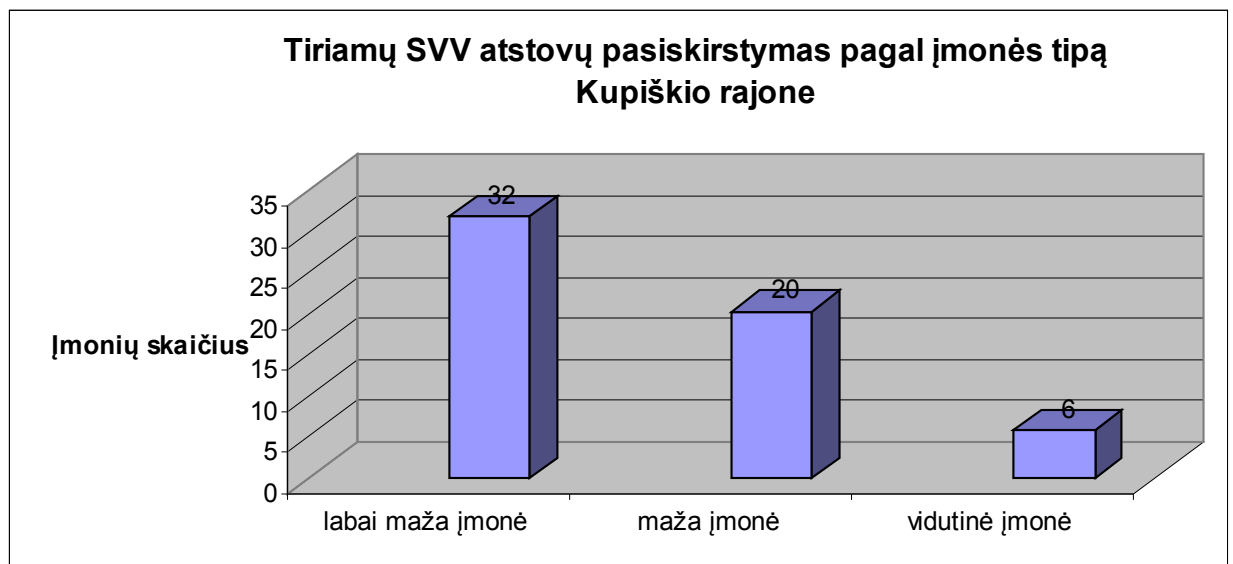
8 pav. Ūkio subjektų skaičius Ukmergės ir Kupiškio rajonuose.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LRV duomenimis (2009).

Naujausiais Statistikos departamento duomenimis, iš viso Ukmergės (715) ir Kupiškio (351) rajonuose yra 1066 ūkio subjektai (8 pav.).

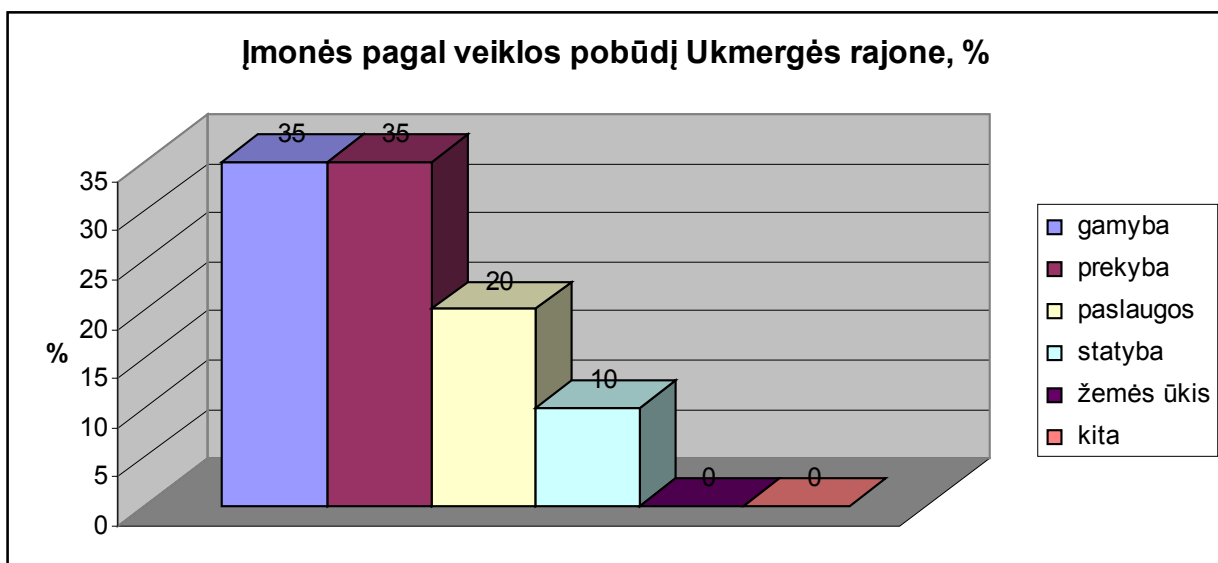
9a pav. Tiriamų SVV atstovų pasiskirstymas pagal įmonės tipą Ukmergės rajone.

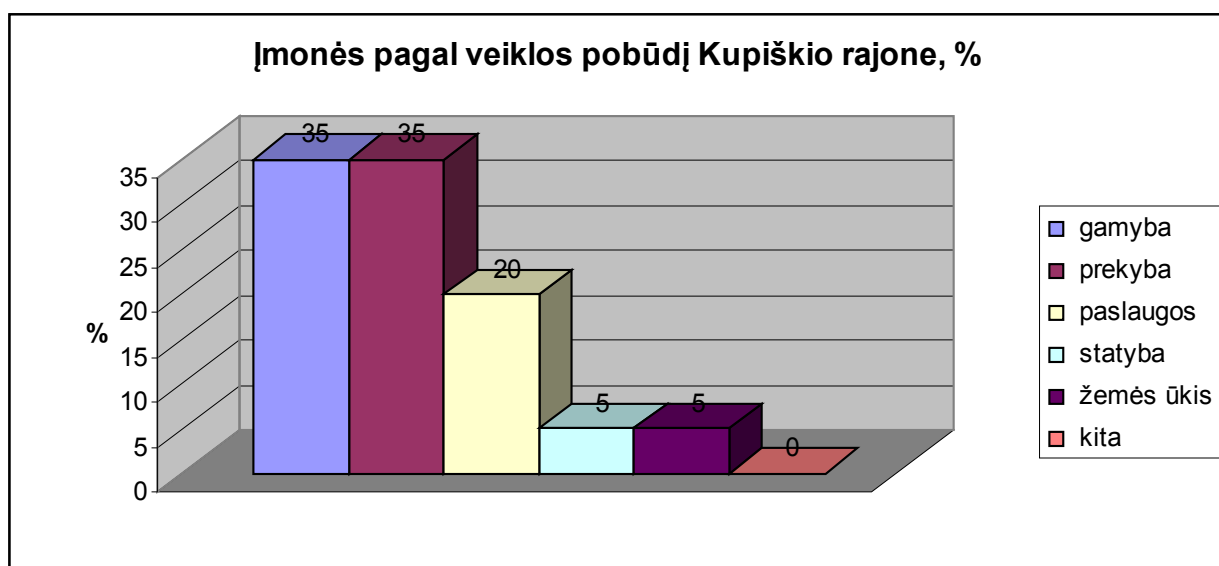
9b pav. Tiriamų SVV atstovų pasiskirstymas pagal įmonės tipą Kupiškio rajone.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Iš tyrimui po lygiai atrinktų 160 Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo atstovų anketą atsakė 64 Ukmergės rajono bei 58 Kupiškio rajono įmonės (9a ir 9b pav.), iš jų: Ukmergės rajone - 22 - labai mažos įmonės, 29 - mažos įmonės, 13 - vidutinės įmonės; Kupiškio rajone – 32 - labai mažos įmonės, 20 - mažos įmonės, 6 - vidutinės įmonės.

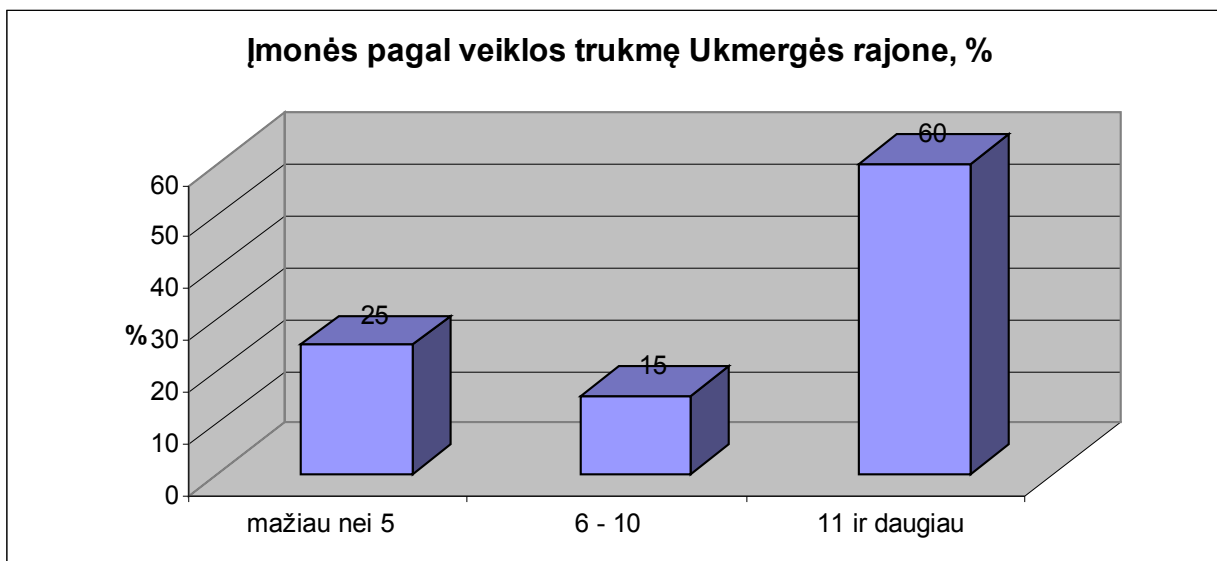
10a pav. Įmonės pagal veiklos pobūdį Ukmergės rajone, %.

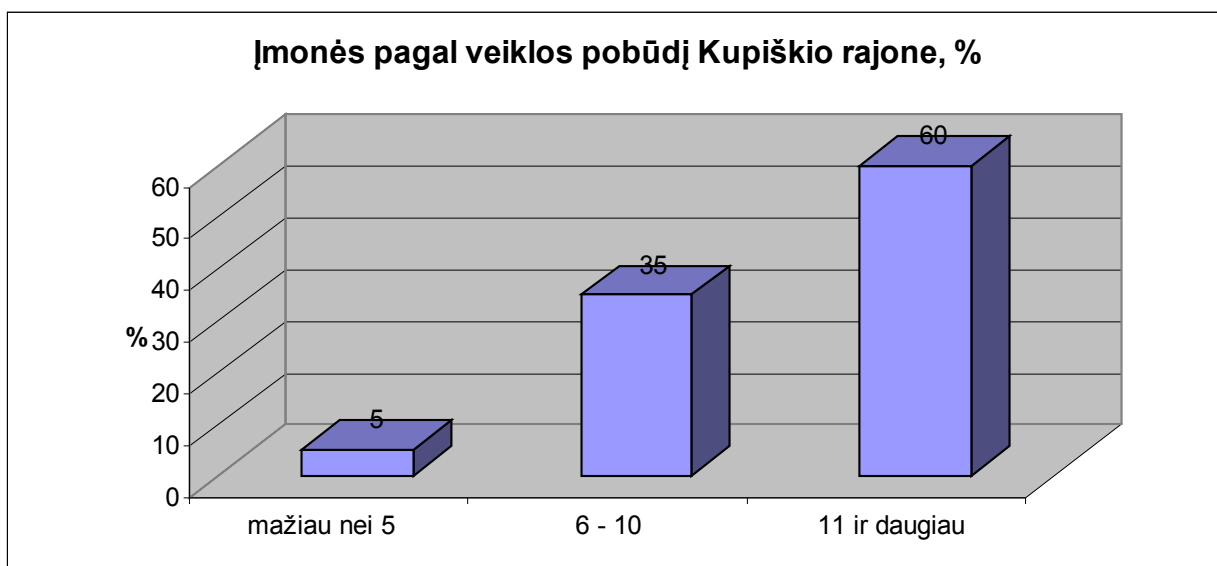
10b pav. Įmonės pagal veiklos pobūdį Kupiškio rajone, %.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Tyrimui atrinktos Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo įmonės pasiskirstė labai panašiai (10a ir 10b pav.): *anketas atsakė daugiausiai gamybinės ir prekybos įmonės* (po 35 %) bei nemaža dalis įmonių dirbančių paslaugų sektoriuje (20 %). Tuo tarpu statybos verslo atstovai Ukmergėje sudarė 10 % apklaustųjų, o Kupiškio rajone – tik 5 %. Taip pat iš Kupiškio rajono pasitaikė žemės ūkio įmonių, kai iš Ukmergės rajono tokių išvis nebuvo.

11a pav. Įmonės pagal veiklos trukmę Ukmergės rajone, %.

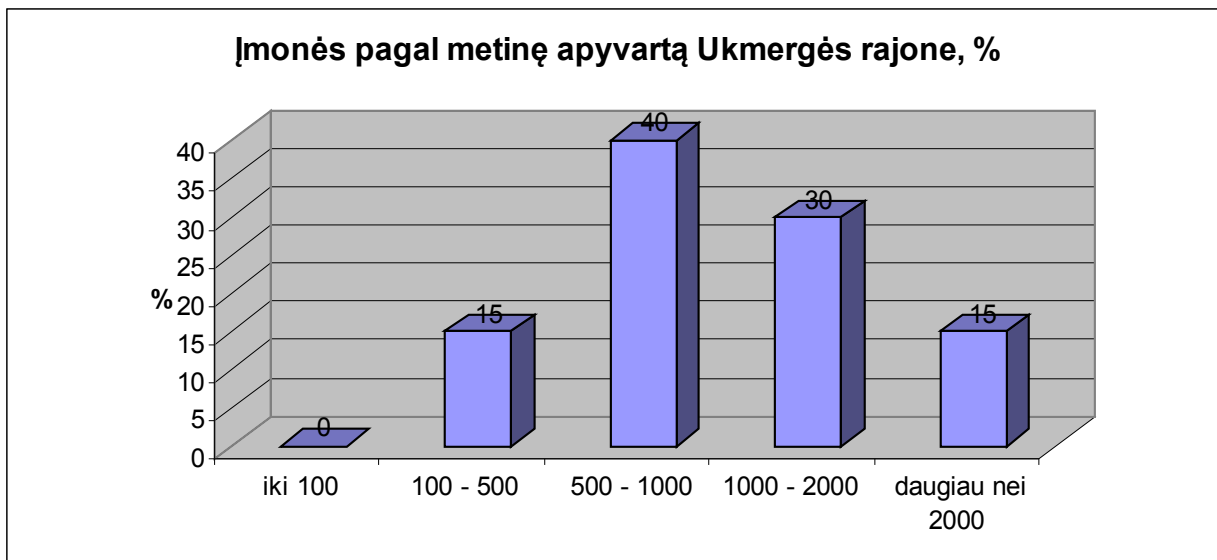

11b pav. Įmonės pagal veiklos trukmę Kupiškio rajone, %.

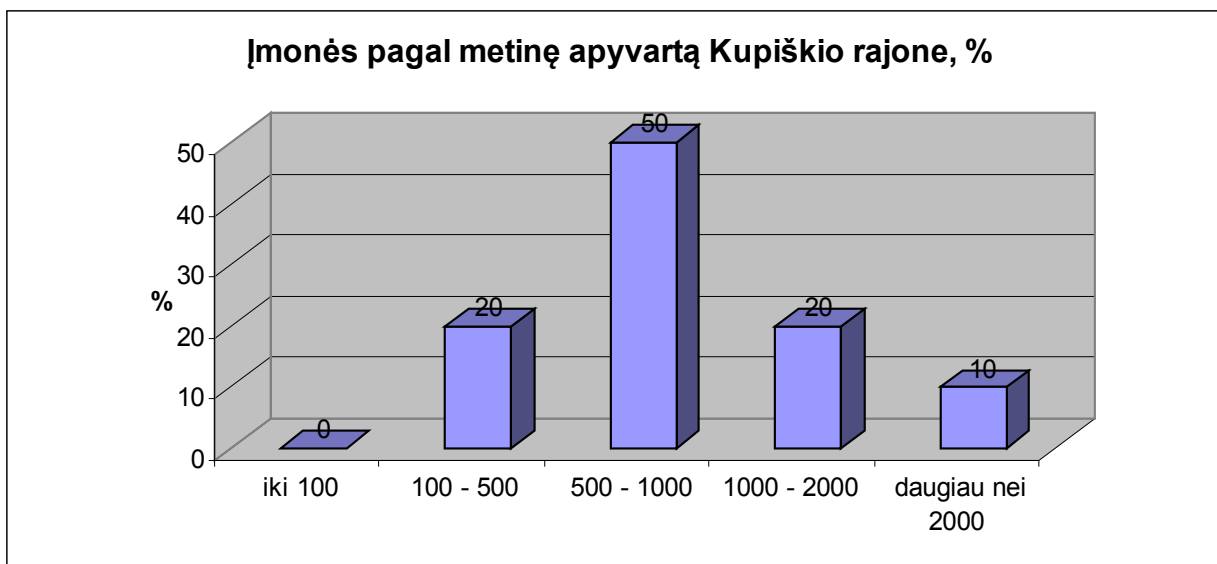
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Vertinant apklaustų Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos trukmę, tai ji irgi pasiskirstė labai panašiai (11a ir 11b pav.): *anketas atsakė daugiausiai įmonės veikiančios 11 ir daugiau metų* (po 60 %). Nepaisant to, kitos dvi kategorijos pasiskirstė visiškai priešingai: trumpai veikiančios įmonės (iki 5 metų) Ukmergės rajone sudarė didelę (25 %) dalį, o

Kupiškio rajone – tik 5 %. Tuo tarpu 6-10 metų veikiančios įmonės Kupiškio rajone sudarė net 35 %, o Ukmergės rajone – 15 %.

12a pav. Įmonės pagal metinę apyvartą Ukmergės rajone, %.

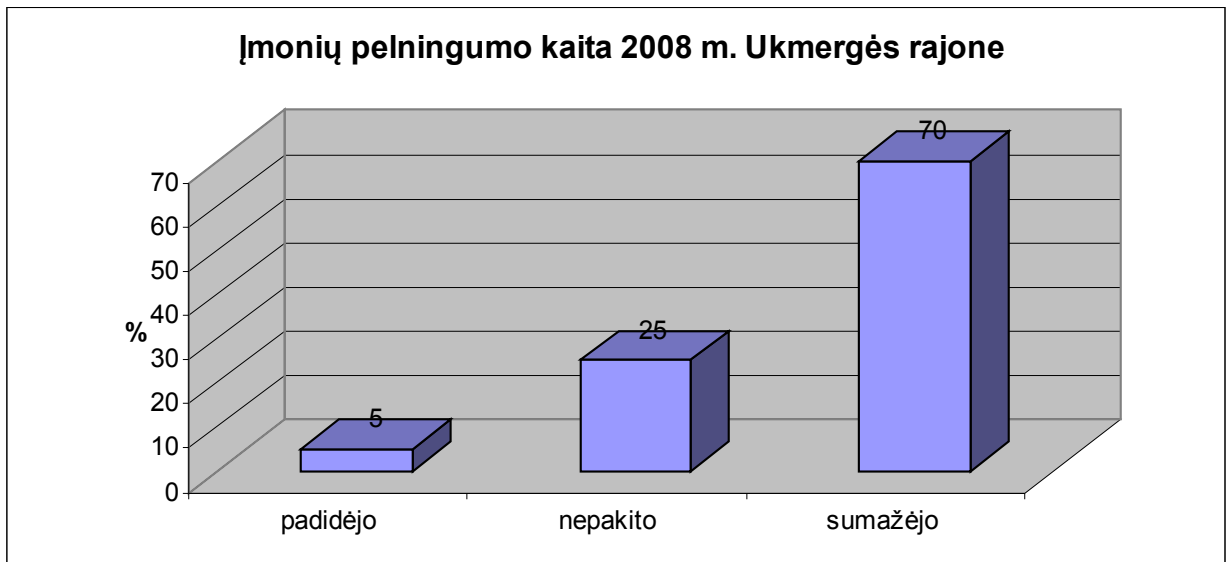

12b pav. Įmonės pagal metinę apyvartą Kupiškio rajone, %.

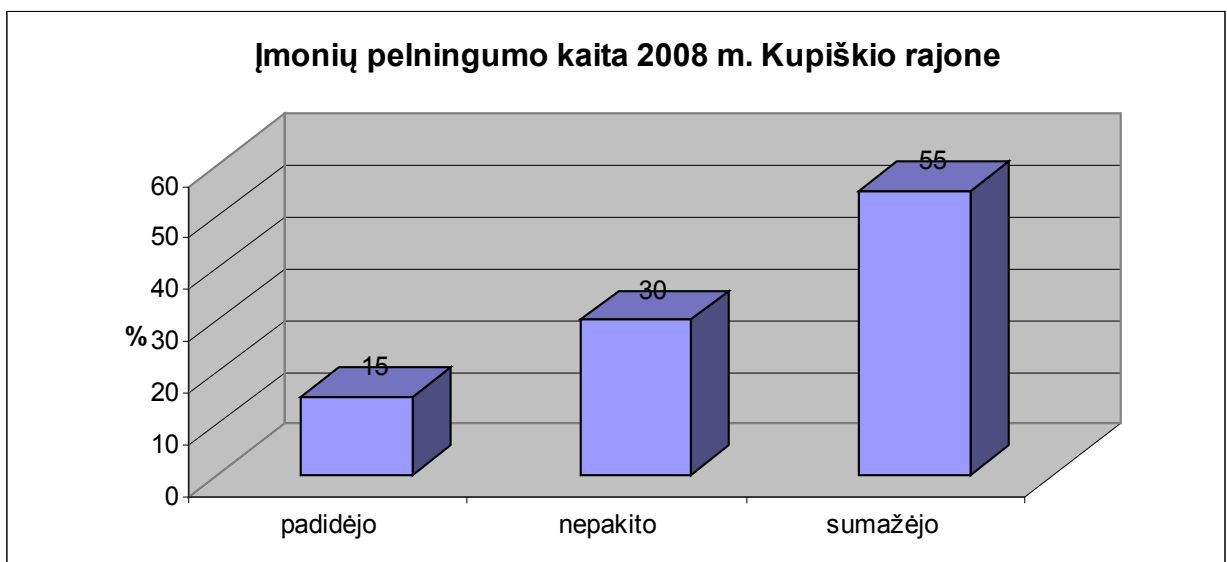
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Išanalizavus apklaustų įmonių metinės apyvartos duomenis (12a ir 12b), matosi, kad *Ukmergės ir Kupiškio rajonuose vyrauja įmonės, kurių metinė apyvarta siekia 500 tūkstančių – 1 milijoną (40 % -*

Ukmergės r.; 50 % - Kupiškio r.). Kita nemaža dalis įmonių Ukmergės rajone yra tos, kurių apyvarta siekia 1 – 2 milijonus, o Kupiškio rajone tokios įmonės sudaro žymiai mažesnę dalį - 20 %. Kalbant apie įmones, kurių apyvarta siekia 100 – 500 tūkstančių, tai Ukmergės rajone tokios įmonės užima tik 15 %, o Kupiškio rajone - 20 %. Tuo tarpu tokių įmonių, kurių apyvarta viršytų 2 milijonus litų Ukmergės rajone yra 15 %, o Kupiškio rajone dar mažiau – tik 10 %.

13a pav. Įmonių pelningumo kaita 2008 m. Ukmergės rajone.

13b pav. Įmonių pelningumo kaita 2008 m. Kupiškio rajone.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Atsižvelgiant į dabartinę situaciją Lietuvoje (sunkmetį), anketoje prie bendrų įmonės duomenų buvo užduotas klausimas „*Kaip keitėsi įmonės pelningumas per 2008m. (preliminarus) lyginant su praėjusiais dvejais metais?*“ (5 klausimas). Kaip ir buvo galima tikėtis, dauguma įmonių abiejuose rajonuose atsakė, kad jų pelningumas per 2008 metus sumažėjo (13a ir 13b pav.). Tai ypač pažymėjo Ukmergės rajono įmonės (net 70 %), tuo tarpu Kupiškio rajono įmonės pelningumo sumažėjimą pajuto šiek tiek mažiau (55 %). Panašus skaičius įmonių tiek Ukmergės (25 %), tiek Kupiškio (30 %) rajonuose nepajuto krizės poveikio savo pelningume 2008 metais. Tuo tarpu Ukmergės rajone tik 5 % įmonių pajuto pelningumo padidėjimą, o Kupiškio rajone tokių įmonių pasitaikė net 15 %. *Pažymėtina, kad sunkmečio nepajuto ar net patyrė pelningumo padidėjimą pagrindė tos įmonės, kurios užsiima prekyba.* Tai galima būtų paaiškinti, tuo, kad žmonės užuot naudojęsi paslaugomis (pvz. buitinio aptarnavimo, restoranų ir pan.), per sunkmetį labiau linkę darbus patys atlikti namuose (pvz. užsiimti namų ruoša, valgio gaminiu ir pan.).

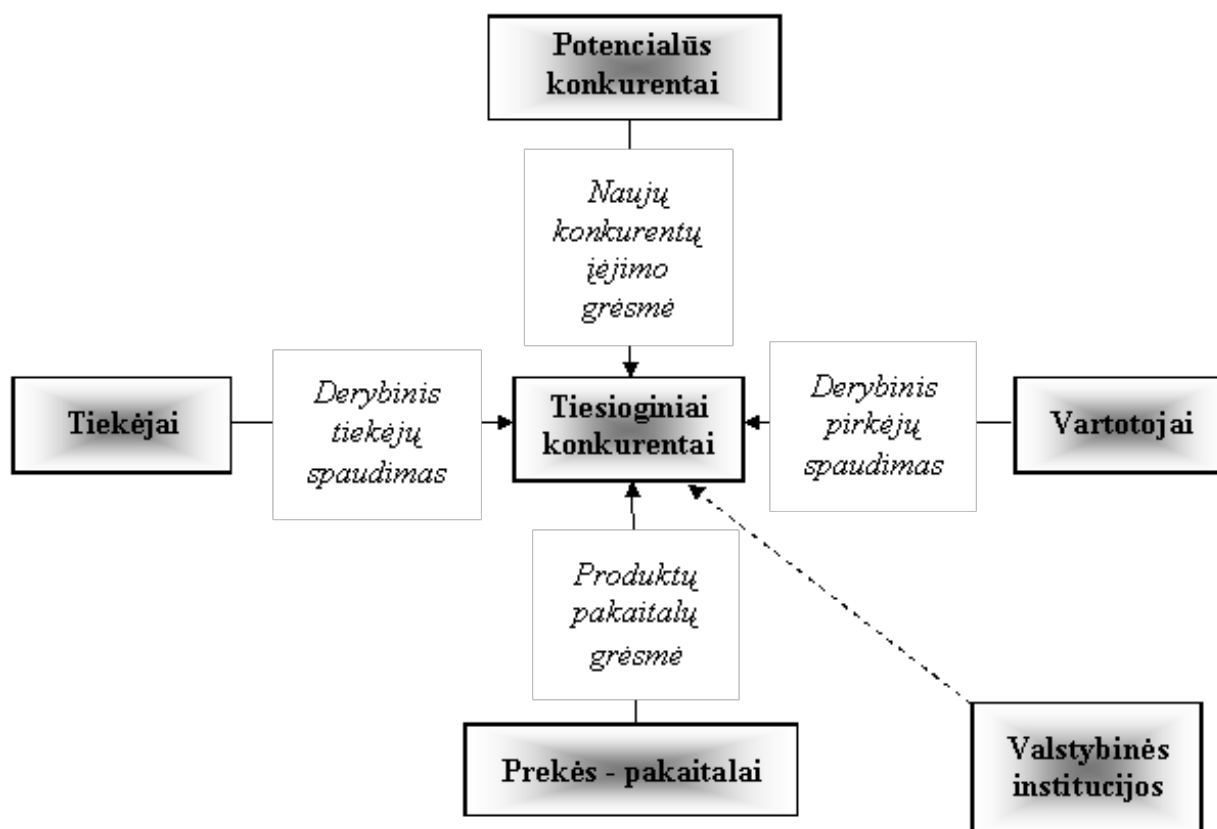
Apibendrinant interviu su kai kurių įmonių atstovais iš Ukmergės ir Kupiškio rajonų, reikia pažymėti, kad:

- *Kupiškio rajone ekonominės krizės padariniai labai ryškūs. Didžiausios įmonės laikinai sustabdė veiklą ar sumažino apimtį net iki 70 % įmonių. Geriausiai sekėsi prisitaikyti mažoms ir mikro įmonėms.*
- *Verslininkai iš Kupiškio pabrėžė, kad labai nepalanki rajono geografinė padėtis - labai dideli atstumai iki didžiausių Lietuvos miestų.*
- *Kupiškio rajone labai griežtai vykdomas VMI administravimas, mokestiniai patikrinimai vykdomi kas tris ar du metus. Tuo tarpu Kupiškio SODRA dirba priešingai, ne betarpiškai bausdama, o bendradarbiavimo principu.*
- *Kalbant su verslininkais jaučiama ne tik ekonominė krizė, bet ir ekonominė depresija.*
- *Informacijos gavimas, konsultacijos vyksta tik verslo informacijos centre. Prekybos, pramonės ir amatų rūmai neveikia, Panevėžio filialui priklauso tik du verslininkai.*
- *Ukmergės rajone ekonominės krizės padariniai žymiai švelnesni. Labiau palietė didžiąsias įmones, paslaugų verslą.*
- *Didžiosios įmonės sumažino dirbančiųjų skaičių iki 40%. Lengviau sekėsi prisitaikyti vidutinėms ir mažoms įmonėms, jų gamybinės apimtys sumažėjo iki 20%.*

- Rajono labai palanki geografinė padėtis, Lietuvos kryžkelė, be to labai geri keliai, trumpi atstumai iki didžiausių Lietuvos centrų.
- Stipriai veikia prekybos, pramonės ir amatų rūmai, vienija virš 90 verslininkų, daug organizuojama mokymų, konsultacijų, kitokių renginių. Turizmo ir verslo informacijos centras taip pat atlieka daug funkcijų, turi svetaines. Visos Lietuvos informaciniai – konsultaciniai centrai lengvai pasiekiami, nes iki Vilniaus labai nedidelis atstumas.

3.2.2. Verslo aplinka Ukmergės ir Kupiškio rajonuose

3.2.2.1. Specialiosios aplinkos tyrimas Ukmergės ir Kupiškio rajonuose

14 pav. Modifikuotas Porter Penkių konkurencinių jėgų modelis.

Šaltinis: I. Matulaitienė, *Verslo administravimo pradmenys*, 2006.

Šiuolaikinėje literatūroje pateikiama daugybė metodų, kuriais remiantis analizuojami konkurentai. Vienas bene efektyviausių, plačiai praktikoje naudojamų modelių yra Porter (2008) Penkių konkurencinių jėgų modelis (14 pav.), kuriame didelis dėmesys skiriamas ne tik *tiesioginių ir potencialių konkurentų*, bet ir kitų rinkos subjektų, veikiančių konkurencijos stiprumą bei įtakojančių organizacijos veiksmus, analizei. Tai *vartotojai, tiekėjai* bei *prekės pakaitalai* (analogai). Profesoriaus Jucevičiaus (1998) teigimu, analizuojant konkurencinę aplinką Lietuvoje ar kitose besivystančiose šalyse, svarbu įvertinti šeštąjį elementą – *valstybines institucijas*.

Konkurentai (tiesioginiai ir potencialūs)

Konkurencija rinkoje yra ekonominės kovos laukas, kuomet strateginis vienos organizacijos ėjimas sukelia atsakomąjį jos varžovų veiksmą. *Konkuruojama kaina, kokybe, išskirtinėmis kompetencijomis, paslaugomis, nuolaidomis, garantijomis, reklama, didesniais didmeninės prekybos tinklais, labiau patyrusiais mažmeninės prekybos agentais ir naujovėmis.*

3a lentelė

Ar jaučiate didėjančią konkurenciją? (Ukmergės rajonas)

Atsakymas	%
taip	90
ne	0
nežinau	10

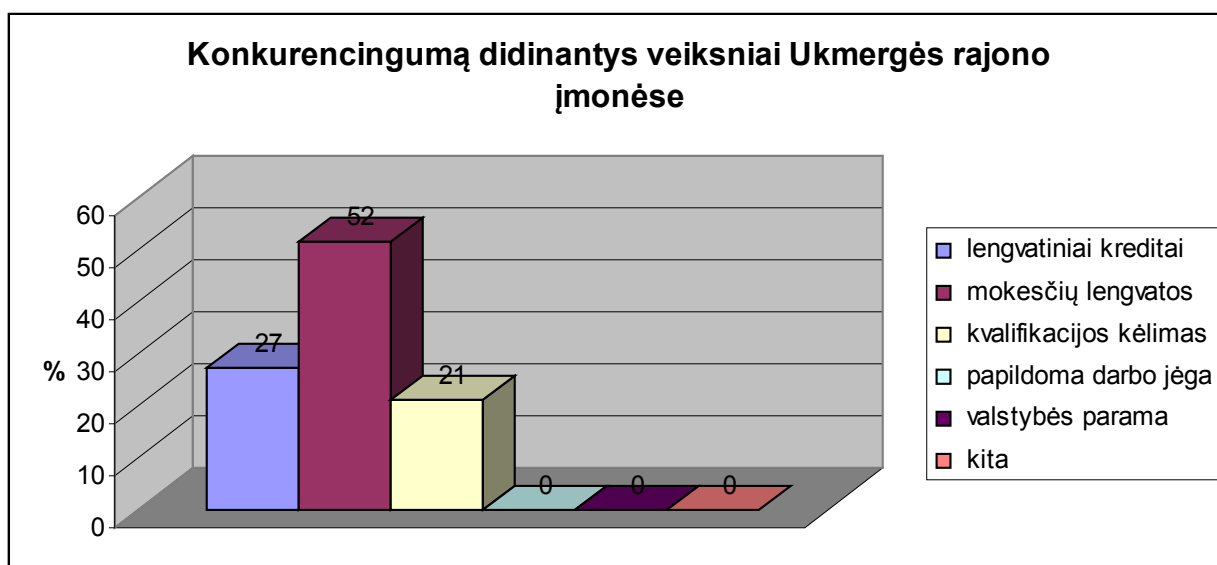
3b lentelė

Ar jaučiate didėjančią konkurenciją? (Kupiškio rajonas)

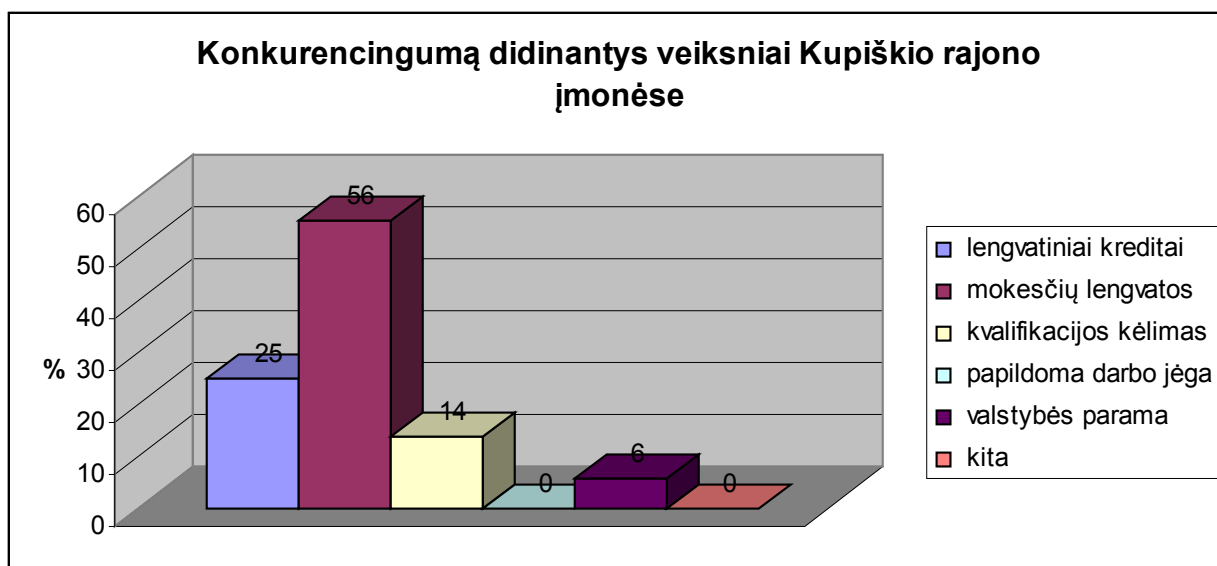
Atsakymas	%
taip	90
ne	0
nežinau	10

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Apklausus Ukmergės ir Kupiškio rajonų įmones matome, kad beveik visos įmonės jaučia didėjančią konkurenciją (90 % - Ukmergės r.; 100 % - Kupiškio r.) (3a ir 3b lentelė).

15a pav. Konkurencingumą didinantys veiksniai Ukmergės rajono įmonėse.

15b pav. Konkurencingumą didinantys veiksniai Kupiškio rajono įmonėse.

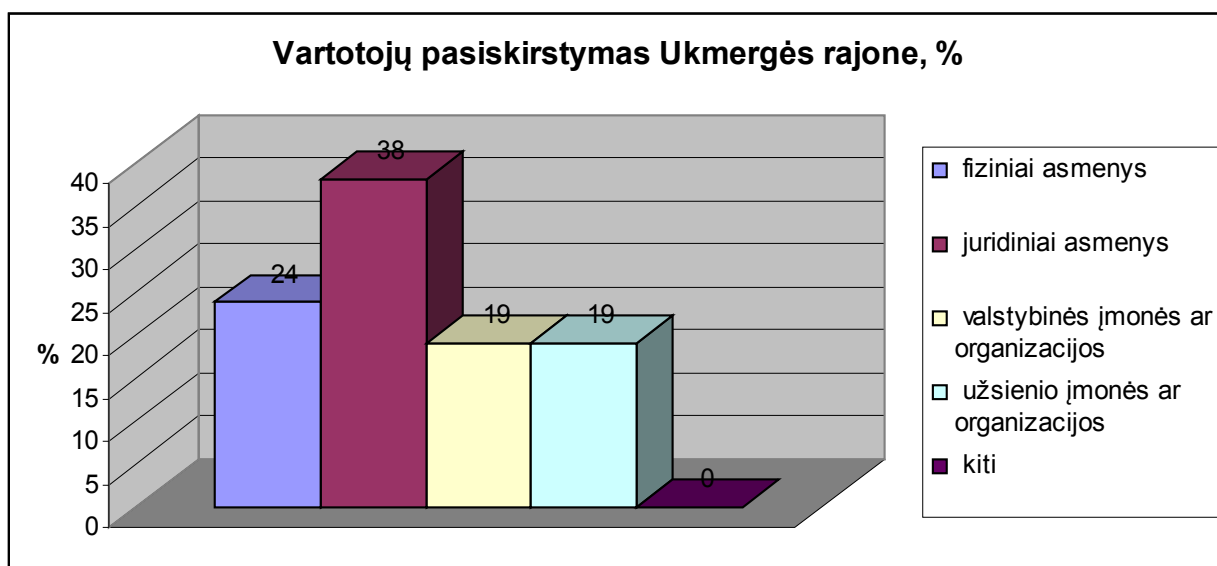
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Abiejuose rajonuose daugiau negu pusė įmonių mano, kad jų konkurencingumą labiausiai padidintų mokesčių lengvatos (Ukmergės r. – 52 %; Kupiškio r. – 56 %). Taip pat reikia pažymėti, kad

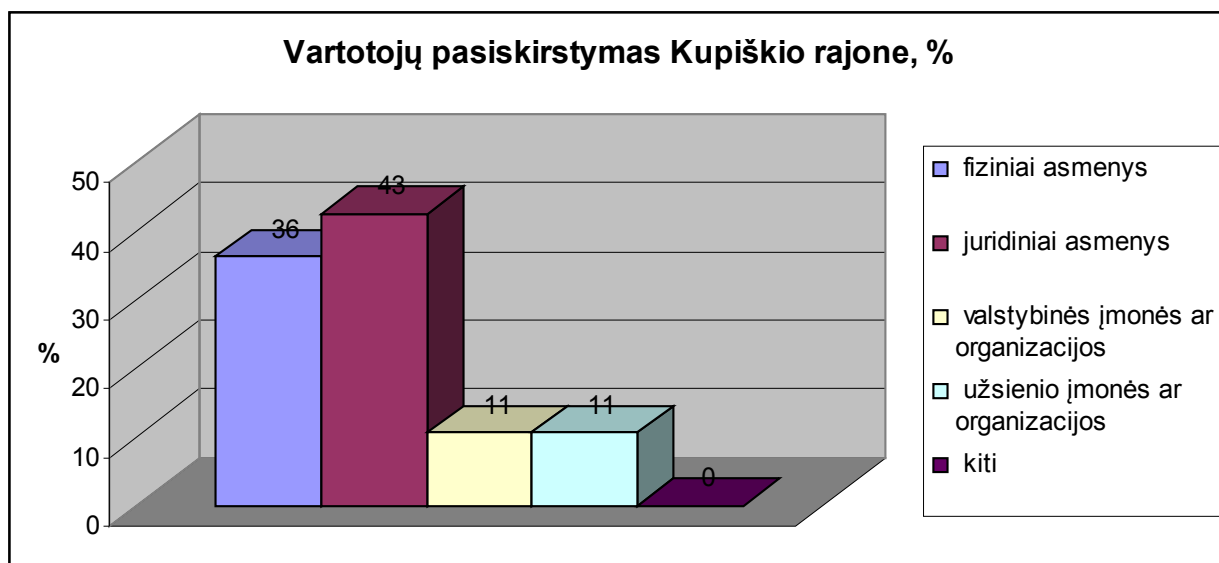
ne mažiau svarbūs yra ir lengvatiniai kreditai (Ukmergės r. – 27 %; Kupiškio r. – 25 %) bei kvalifikacijos kėlimas (Ukmergės r. – 21 %; Kupiškio r. – 14 %). Keista, tačiau tik 6 % įmonių Kupiškio rajone išskyrė valstybės paramą, kaip svarbų veiksnį įmonės konkurencingumui. Tuo tarpu Ukmergės rajone nei viena įmonė tokio veiksnio nepažymėjo. Dėl to galima daryti prielaidą, kad žmonės šiuose rajonuose valstybės paramą traktuoja mokesčių lengvatų bei lengvatinių kreditų forma. Tokiu būdu pamirštama apie kitas anksčiau išvardintas išorinio finansavimo galimybes. Dėl visų šių priežasčių darytina išvada, kad įmonių informavimas apie visą išorinę pagalbą (valstybės paramą) yra Ukmergės ir Kupiškio rajonuose yra nepakankamas (15a ir 15b pav.).

Vartotojai

Svarbus konkurencingumo veiksnys Ukmergės ir Kupiškio rajonuose yra *pirkėjų (vartotojų) derėjimosi galia*. Vartotojai tampa tuo stipresni, kuo plačiau sugeba naudotis kainų, kokybės, paslaugų arba pardavimų sąlygų svertais. *Dažnai stambesni ir daugiau perkantys pirkėjai turi didesnę galią derėtis su tiekėjais*.

16a pav. Vartotojų pasiskirstymas Ukmergės rajone, %.

16b pav. Vartotojų pasiskirstymas Kupiškio rajone, %.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Lyginant Ukmergės ir Kupiškio rajonų SVV įmonių vartotojus, galima teigti, kad abiejuose rajonuose situacija yra panaši (16a ir 16b pav.): *didžiausią dalį sudaro juridiniai asmenys* (Ukmergės r. – 38 %; Kupiškio r. – 43 %), *antrą vietą užima fiziniai asmenys* (Ukmergės r. – 24 %; Kupiškio r. – 36 %), po lygiai abiejuose rajonuose perka valstybinės institucijos ir užsienio įmonės (Ukmergės r. – po 19 %; Kupiškio r. – po 11 %).

Tiekėjai

Kitas konkurencinės aplinkos vertinimo veiksnys – *tiekėjų derėjimosi galia. Tiekėjai tampa stipriu konkurentu ir įgyja derėjimosi galią tuomet, kai jie sugeba išlaikyti aukštą prekės kainą.*

Labai svarbu, kad organizacija gerai suprastų savo santykius su tiekėjais. Svarstydamą šiuos savitarpio santykius, organizacija turi nustatyti, kiek ji priklauso nuo savo tiekėjų, kiek jos pozicija nuo jų apsaugota. Ši priklausomybė parodo, koku laipsniu verslas priklauso nuo reikalingų įvairių žaliavų arba parengiamųjų darbų, kuriuos turi atlikti tiekėjas. Kai kurios organizacijos beveik nepriklauso nuo žaliavų tiekėjų, o kitos – negali be jų funkcionuoti. Paprastai kuo mažiau rinkoje egzistuoja tiekėjų, tuo labiau verslas priklauso nuo tiekėjų veiklos.

Ar Jūsų įmonės veikla labai priklauso nuo tiekėjų? (Ukmergės rajonas)

Atsakymas	%
taip	90
ne	0
nežinau	10

Ar Jūsų įmonės veikla labai priklauso nuo tiekėjų? (Kupiškio rajonas)

Atsakymas	%
taip	90
ne	5
nežinau	5

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Vertinat Ukmergės ir Kupiškio rajonų įmonių atsakymus (4a ir 4b lentelė), reikia pažymėti, kad abiejuose rajonuose tiekėjai vaidina labai svarbų vaidmenį, nes net 90 % įmonių tai pripažino.

Pakaitalai

Konkurencijos grėsmė, sukeliama prekių pakaitalų (analogų), stipriausia yra tada, kai jų kainos patrauklios, kai vartotojams nebrangu pakeisti vieną prekę kita, kai pirkėjai yra įtikinti, kad analogai – tai priimtinos kokybės produktai.

Ar Jūsų įmonės produktai / paslaugos turi pakaitalų? (Ukmergės rajonas)

Atsakymas	%
taip	60
ne	5
nežinau	35

Ar Jūsų įmonės produktai / paslaugos turi pakaitalų? (Kupiškio rajonas)

Atsakymas	%
taip	50
ne	25
nežinau	25

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Analogai leidžia pirkėjams palyginti prekių kokybę, tinkamumą ir kainą. Kuo lengviau ir pigiau yra pereiti prie gaminio–analogo, tuo su didesne konkurencija yra susiduriama. Tai ypač aktualu vertinant dabartinę situaciją ne tik nagrinėjamuose rajonuose, bet ir visoje Lietuvoje. Ukmergės ir Kupiškio rajonuose daugumos įmonių konkurentai gali pasiūlyti prekių ar paslaugų analogų (Ukmergės r. – 60 %; Kupiškio r. – 50 %).

Nepaisant to, ne visų nagrinėjamų įmonių produktai ar paslaugos turi pakaitalų (Ukmergės r. – 5 %; Kupiškio r. – net 25 %). Tai labai svarbus rodiklis šiandieninėje situacijoje, nes jis parodo, kad vartotojai neturi kitos alternatyvos, kaip tik rinktis vienintelio tiekėjo parduodamą produkciją ar paslaugas (5a ir 5b lentelė).

Labai gaila, bet daugiau nei ketvirtadalis (Ukmergės r. – net 35 %; Kupiškio r. – 25 %) apklaustų įmonių nežino ar jų parduodama produkcija ar teikiamos paslaugos turi analogų. Dėl šios priežasties darytina išvada, kad Ukmergės ir Kupiškio rajonuose įmonių vadovai nepakankamai domisi verslo aplinka, neatlieka konkurentų (kainų) analizės.

Valstybinės institucijos

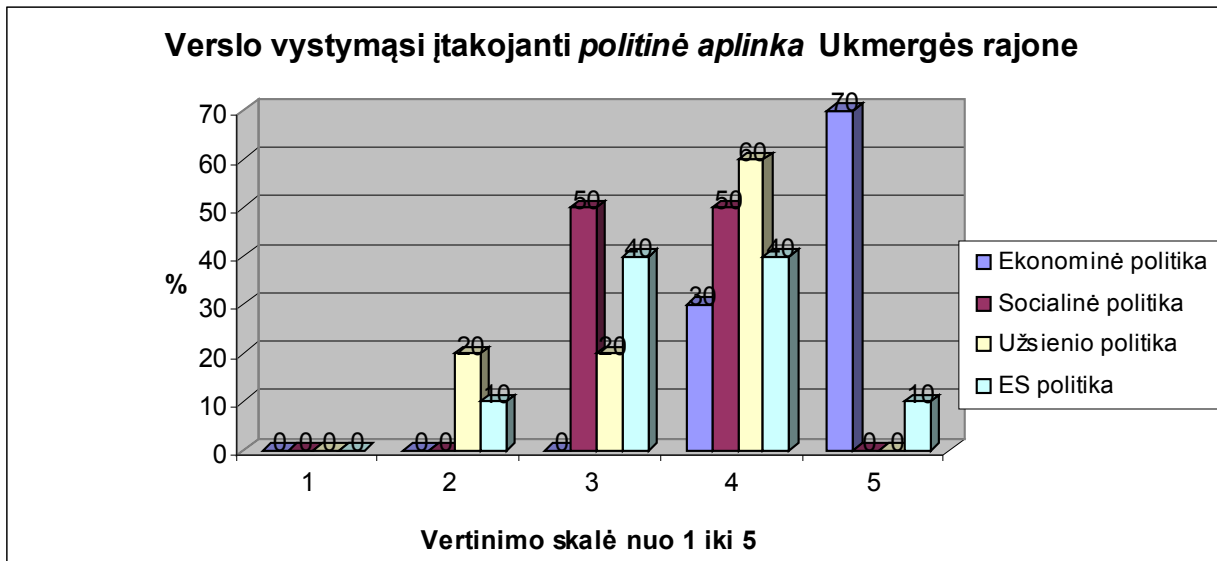
Vienas iš konkurencingumo veiksnių yra valstybinių institucijų įtaka. Vyriausybės politika nubrėžia organizacijų veiklos reguliavimo ribas ir nustato teisinius pamatus, todėl, nagrinėjant išorinę aplinką, labai svarbi politinių veiksnių kryptis ir pastovumas. Paprastai vyriausybė atlieka tris funkcijas: tiekėjos, vartotojos ir konkurentės. Vyriausybė kaip tiekėja nustato, kaip privatus sektorius naudos išteklius.

Vyriausybė kaip pirkėja gali per produktų ir paslaugų paklausą sukurti, išlaikyti, padidinti ir pašalinti palankias rinkos galimybes. Pagaliau valstybė gali būti beveik nepakeičiama rinkos konkurentė. Todėl svarbu žinoti valstybės planus.

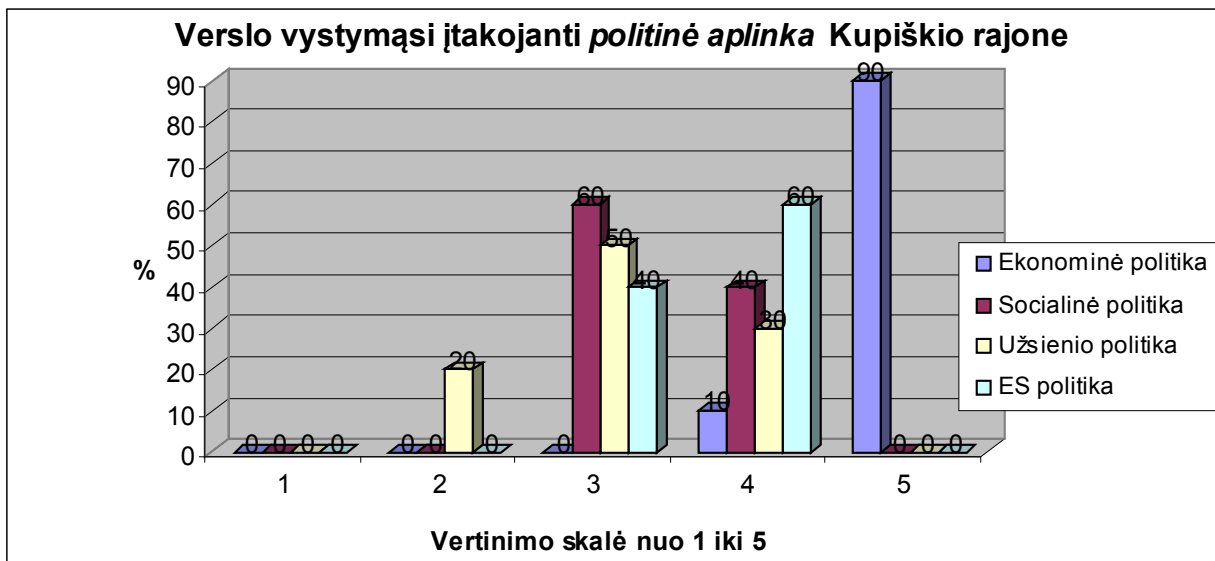
3.2.2.2. Bendrosios aplinkos tyrimas Ukmergės ir Kupiškio rajonuose

Politiniai, teisiniai veiksniai

Svarbus valstybės administracijos organų bei teisinės sistemos požiūris, kuris įtakoja organizacijų pelno apmokestinimą, lengvatų teikimą, kainų kontrolę, vartotojų interesų gynimą, darbo saugą, aplinkosaugą ir t.t.

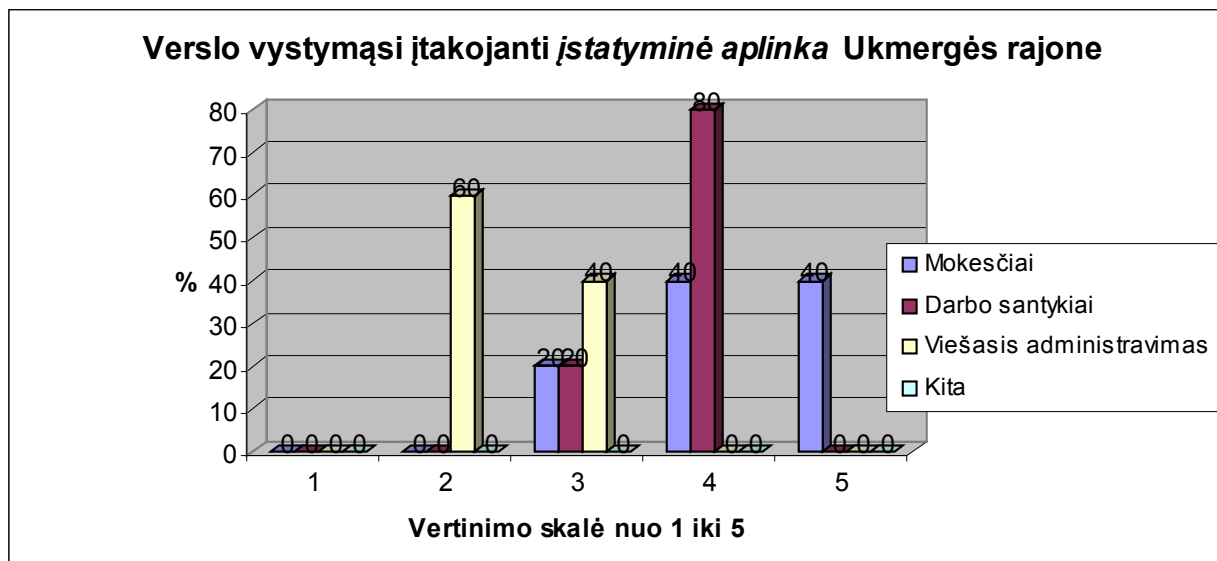
17a pav. Verslo vystymąsi įtakojanti politinė aplinka Ukmergės rajone.

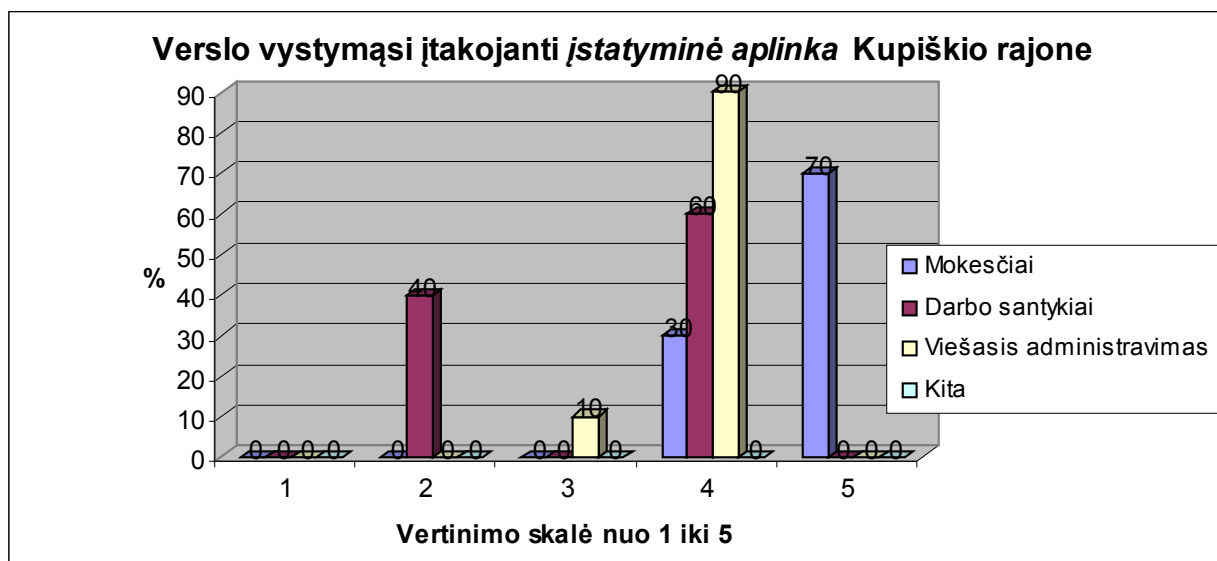
17b pav. Verslo vystymąsi įtakojanti politinė aplinka Kupiškio rajone.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Kalbant apie politinę verslo aplinką Ukmergės ir Kupiškio rajonuose (17a ir 17b pav.), reikia paminėti, kad *abiejuose rajonuose valstybės vykdoma ekonominė politika užima svarbiausią vietą* (labiausiai svarbi - Ukmergės r. – 70 %; Kupiškio r. – net 90 %). Ne mažiau svarbios yra užsienio ir ES vykdomos politikos. Mažiausiai svarbi – socialinė politika.

18a pav. Verslo vystymąsi įtakojanti įstatyminė aplinka Ukmergės rajone.

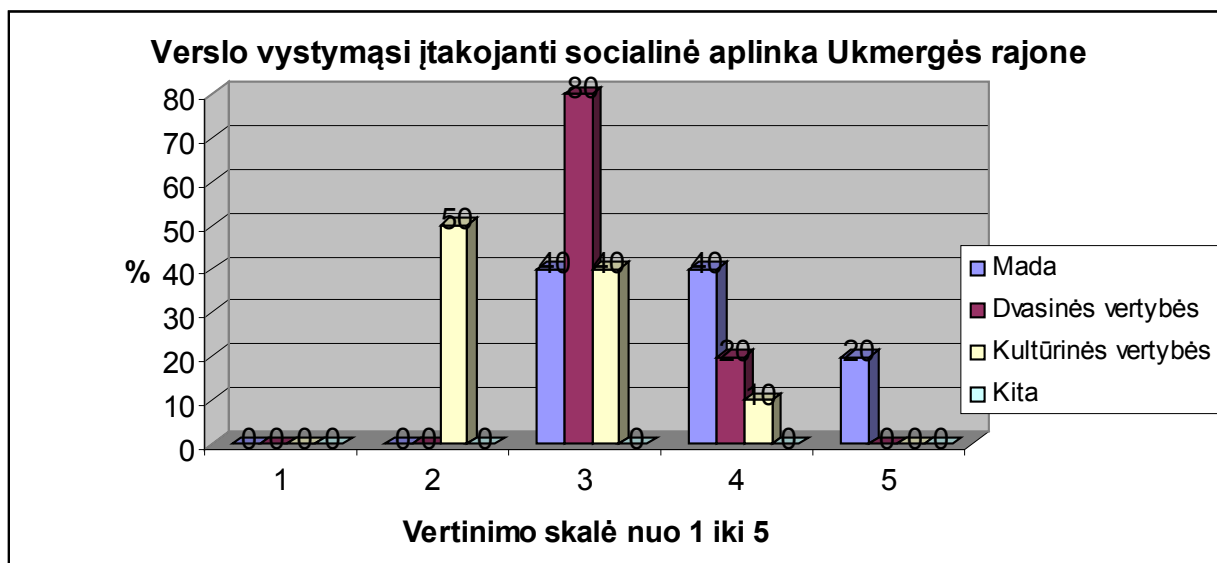
18b pav. Verslo vystymąsi įtakojanti įstatyminė aplinka Kupiškio rajone.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

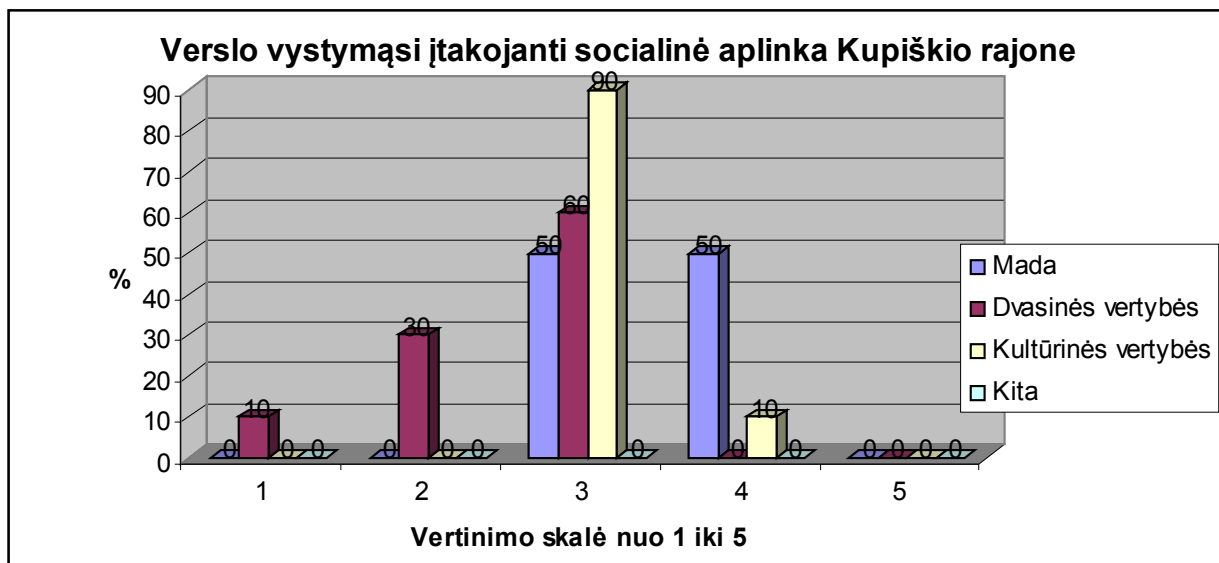
Vertinant verslą supančią įstatyminę aplinką (18a ir 18b pav.), dauguma apklaustųjų kaip svarbiausią išskyrė mokesčių sistemą (labiausiai svarbi - Ukmergės r. – 40 %; Kupiškio r. – 70 %). Visi kiti veiksniai (darbo santykiai, viešasis administravimas ir kt.) irgi yra svarbūs, tačiau ne tokie kaip mokesčiai.

Demografiniai ir socialiniai-kultūriniai veiksniai

Demografiniai pokyčiai, gyventojų požiūriai, nuostatos, gyvenimo stilius – šie veiksniai taip pat turi įtakos organizacijos veiklai.

19a pav. Verslo vystymąsi įtakojanti socialinė aplinka Ukmergės rajone.

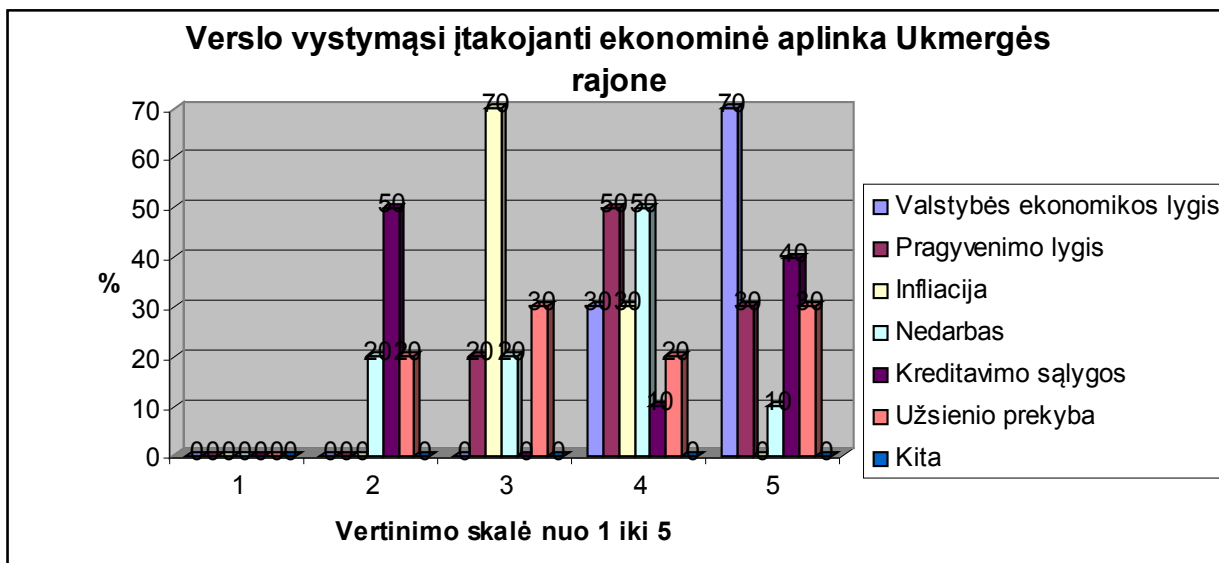
19b pav. Verslo vystymąsi įtakojanti socialinė aplinka Kupiškio rajone.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

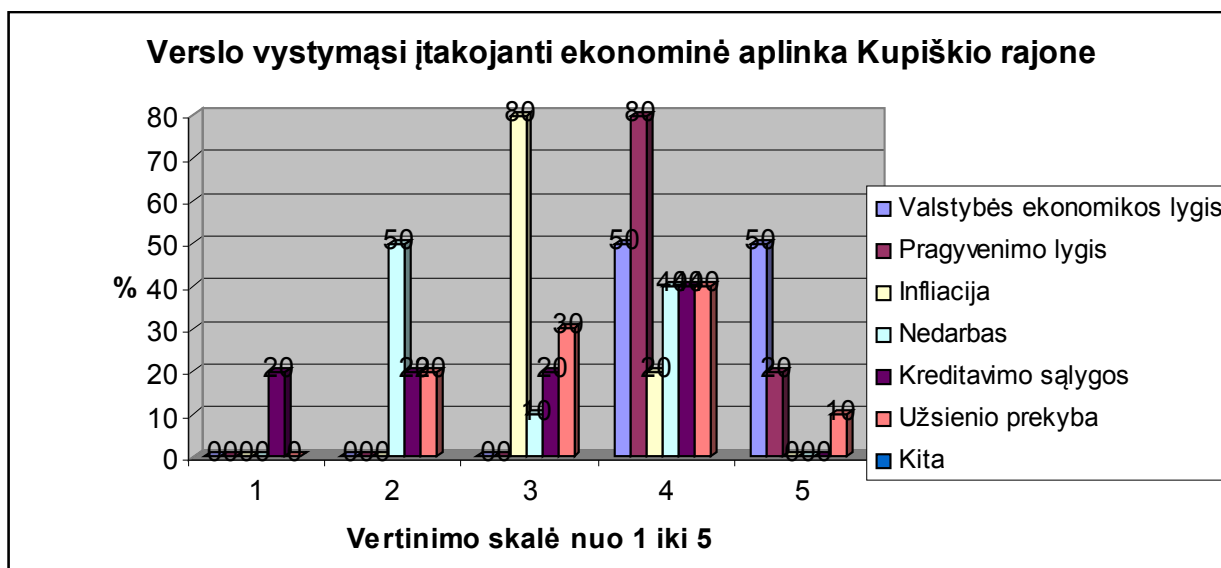
Išanalizavus anketų duomenis matosi, kad *Ukmergės ir Kupiškio rajonų verslininkai nevertina socialinės aplinkos kaip ypatingai svarbios* (19a ir 19b pav.), nes kategorijoje „labai svarbus“ tik 20 % Ukmergės rajono atstovų priskyre madų pokyčiams, tuo tarpu Kupiškio rajone nei viena įmonė socialinių veiksnių nelaiko itin svarbiais. Be abejo, įmonių vadovai pripažino, kad *mada, pirkėjų dvasinės bei kultūrinės vertybės šiek tiek veikia verslą, tačiau ne taip žymiai kaip kiti išorinės aplinkos veiksniai.*

Ekonominiai veiksniai

Analizuojant ekonominius veiksnius ir jų įtaką organizacijos veiklai, dažniausiai reikia atkreipti dėmesį į tai, kokie pagrindiniai ekonominiai įvykiai pelno, kainų, išlaidų ir kreditavimo srityje gali turėti įtakos organizacijos veiklai ir kokių veiksmų reikia imtis, siekiant šią įtaką stabilizuoti.

20a pav. Verslo vystymąsi įtakojanti ekonominė aplinka Ukmergės rajone.

20b pav. Verslo vystymąsi įtakojanti ekonominė aplinka Kupiškio rajone.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Apžvelgus Ukmergės ir Kupiškio rajonų SVV atstovų atsakymus vertinant juos supančią ekonominę aplinką (20a ir 20b pav.), akivaizdžiai išsiskiria pagrindinis veiksnys - valstybės ekonomikos lygis, kuris šiuo metu yra visiems verslininkams ypatingai svarbus (labiausiai svarbus - Ukmergės r. – 70 %; Kupiškio r. – 50 %). Galima būtų teigti, kad tai ne tik valstybės, bet ir viso pasaulio ekonomikos lygis.

Kitas svarbus veiksnys – žmonių pragyvenimo lygis (svarbus - Ukmergės r. – 50 %; Kupiškio r. – net 80 %), kuris šiuo metu labai veikia gyventojų perkamąją galią, o ji lemia verslininkų pelnus (nuostolius).

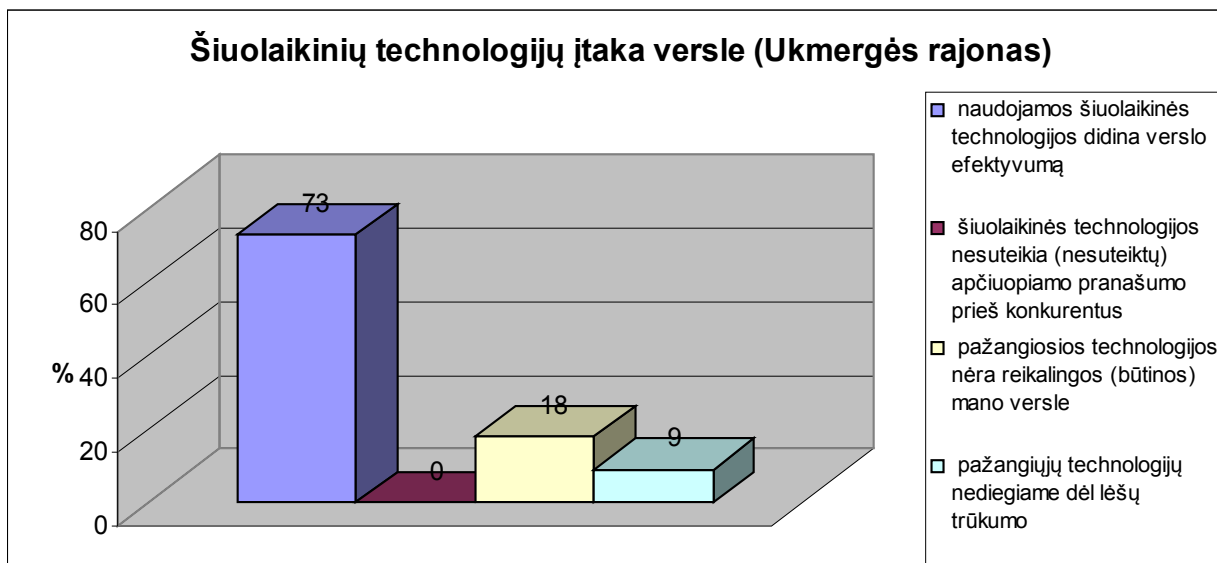
Nemažiau svarbios ir bankų siūlomos kreditavimo sąlygos, kurios šiuo metu ypatinagai sugriežtėjo ir kreditą gauti labai mažai ar mažai įmonei tapo praktiškai beveik neįmanoma. Tuo tarpu su sunkumais susiduriančios įmonės jau gali pamiršti apie tokią finansavimo galimybę. Tikėtina, kad vienintelė išeitis šiuo metu – taip plačiai aptarinėjamos – lengvatinės paskolos per INVEGA mechanizmą. Planuojama, kad INVEGA garantuos kredito įstaigai iki 80 procentų paskolos, skirtos apyvartiniam kapitalui finansuoti, ar kredito linijos sumos grąžinimą (UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA), 2009).

Be abejo, tokie veiksniai, kaip infliacija, nedarbas, sumažėjusi užsienio prekyba ir kt. taip pat paveikė verslų vystymąsi, tačiau tai tik ekonominės krizės padariniai, kuriuos iš esmės veikia bendras valstybės ar viso pasaulio pragyvenimo lygis.

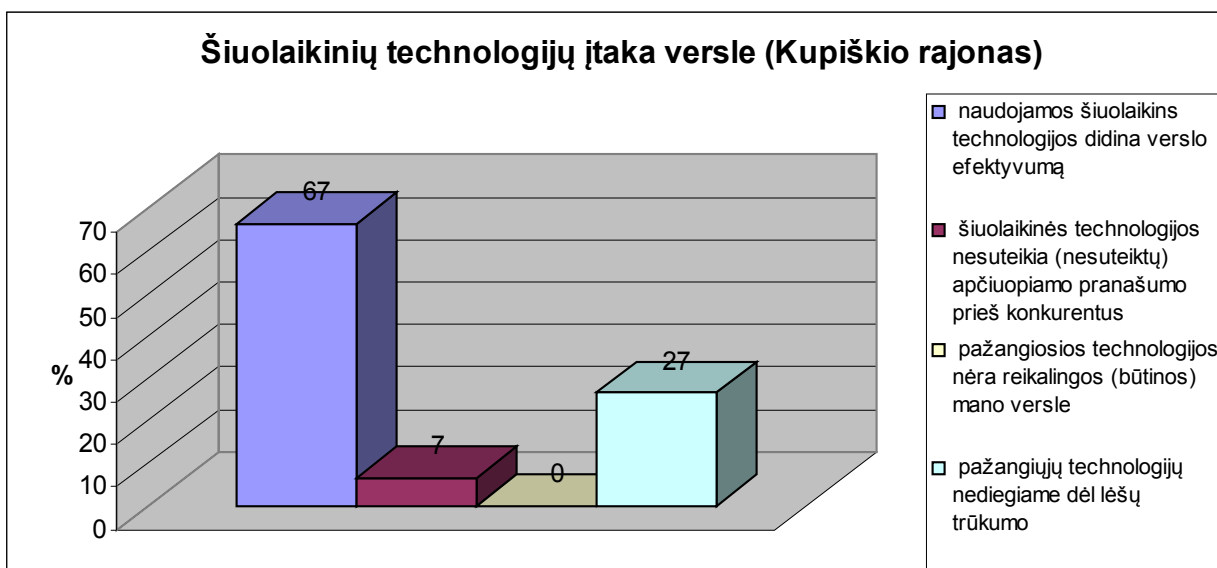
Kita vertus tokie veiksniai kaip nedarbas, iš vienos pusės suteikė pranašumų verslui – tapo pigiau pasisamdyti kvalifikuotus darbuotojus, iš kitos pusės – sumažino perkamąją galią – sumažėjo įmonių apyvarta, pelningumas ir pan.

Technologiniai veiksniai

Šiuolaikinėje, nuolat kintančioje informacinių technologijų aplinkoje, naujos technologijos ir jų pokyčiai yra labai svarbūs organizacijai, nors yra sunkiai prognozuojami. Vadovai privalo sekti technologijų plėtotę bei nustatyti jos poveikį organizacijai tam, kad organizacija laiku pastebėtų pokyčius ir į juos reaguotų.

21a pav. Šiuolaikinių technologijų įtaka versle (Ukmergės rajonas).

21b pav. Šiuolaikinių technologijų įtaka versle (Kupiškio rajonas).

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Dauguma Ukmergės ir Kupiškio rajonų SVV įmonių vadovų pripažino (21a ir 21b pav.), kad *naudojamos šiuolaikinės technologijos didina verslo efektyvumą* (Ukmergės r. – 73 %; Kupiškio r. – 67 %), *nes jos skatina naujų gamybos metodų ir gaminių, naujų rinkų, marketingo priemonių atsiradimą.*

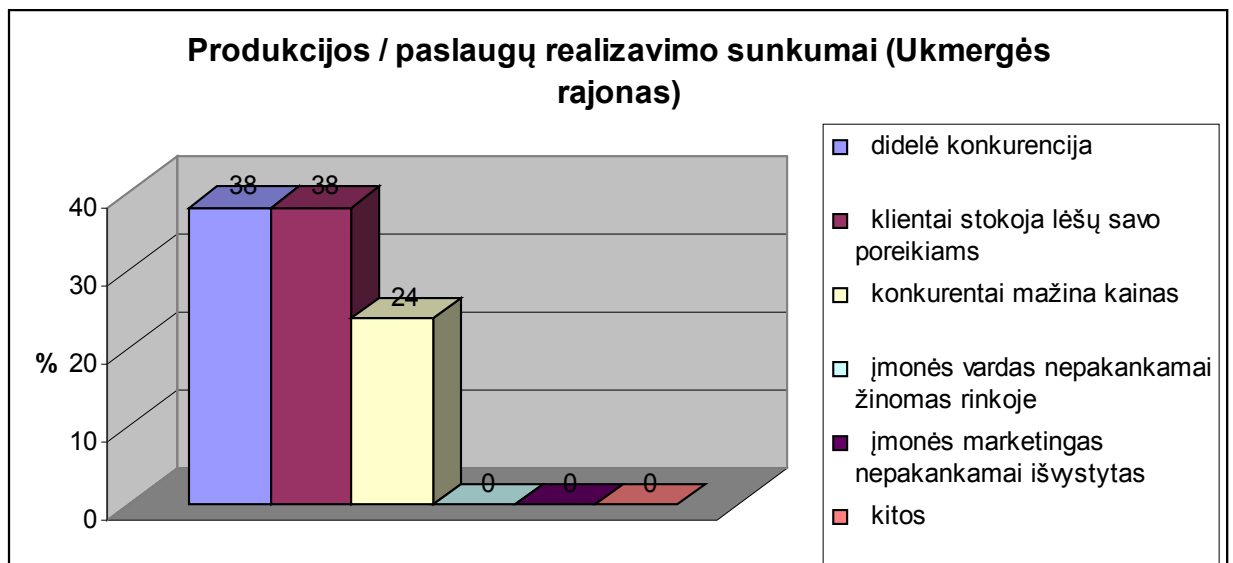
Kaip bebūtų keista, tačiau net 18 % įmonių atstovų Ukmergės rajone nemano, kad pažangiosios technologijos yra reikalingos jų versle, tuo tarpu Kupiškio rajone taip manančių neatsirado (0 %).

Tačiau Kupiškio rajono atstovai pripažino (net 27 %), kad tokias technologijas diegtų, tačiau tam trūksta lėšų.

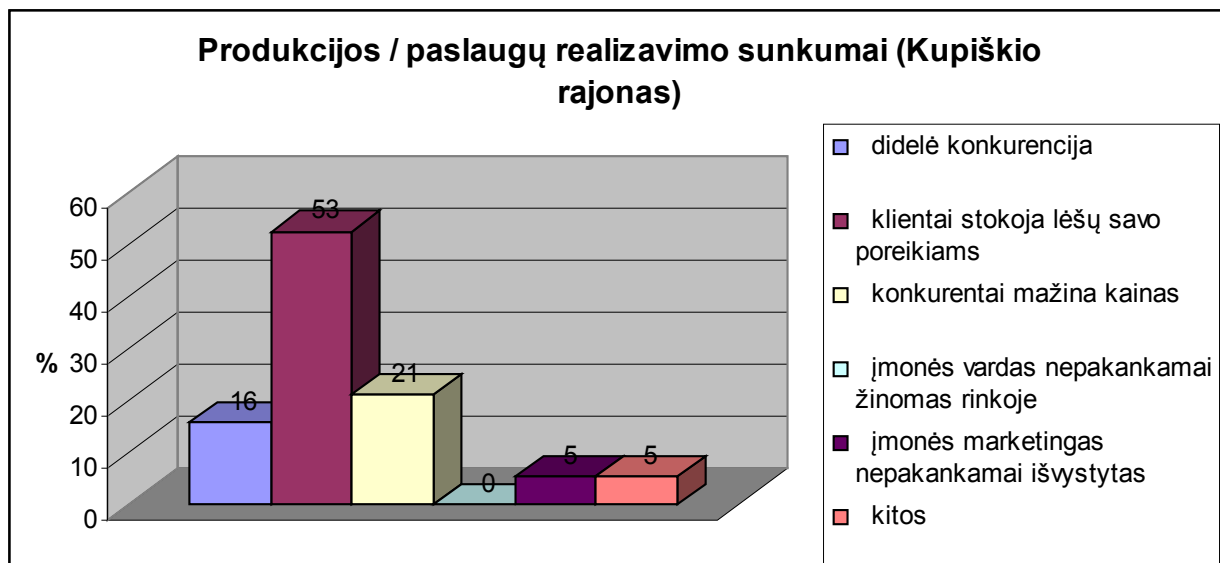
Verslas – savita kūryba. Todėl kūrybiškai mąstantis verslininkas taiko efektyviausias gamybos technologijas, racionalius įrenginių eksploatavimo būdus, ryžtingai atsisako gaminti moraliai senstančią produkciją, taiko efektyvius žaliavų naudojimo bei taupymo būdus, naujas darbo organizavimo formas, tobulina įmonės struktūrą bei valdymą (Gronskas, 1995).

3.2.2.3. SVV vystymosi problemų ir perspektyvų tyrimas Ukmergės ir Kupiškio rajonuose

Dabartinė nelengva šalies ekonominė padėtis daugeliui verslininkų kelia nemažai rūpesčių.

22a pav. Produkcijos / paslaugų realizavimo sunkumai (Ukmergės rajonas).

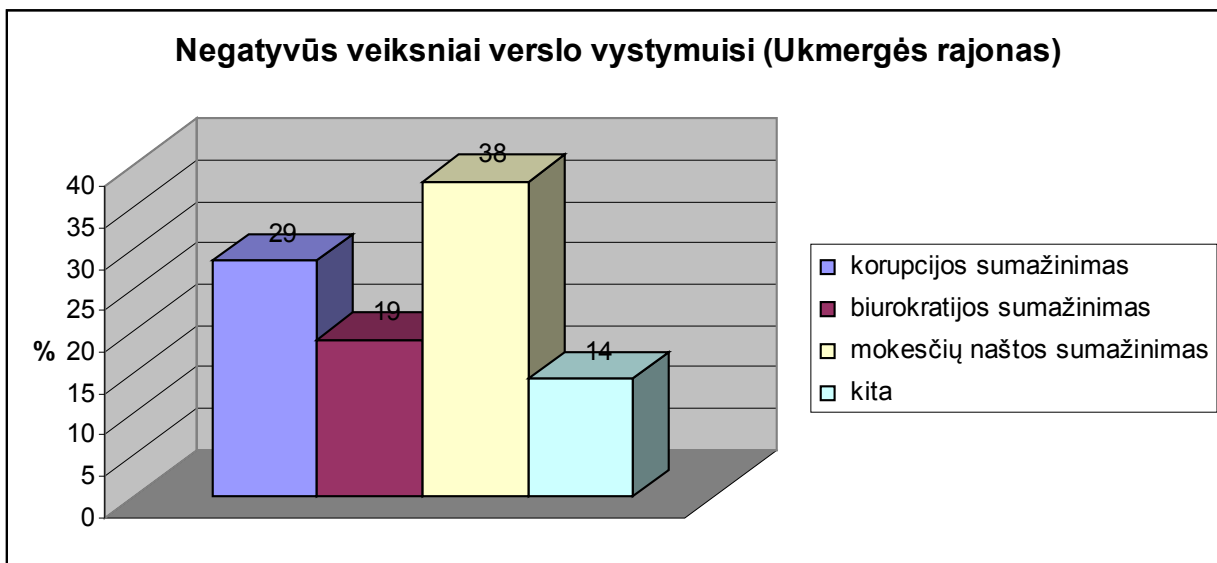

22b pav. Produkcijos / paslaugų realizavimo sunkumai (Kupiškio rajonas).

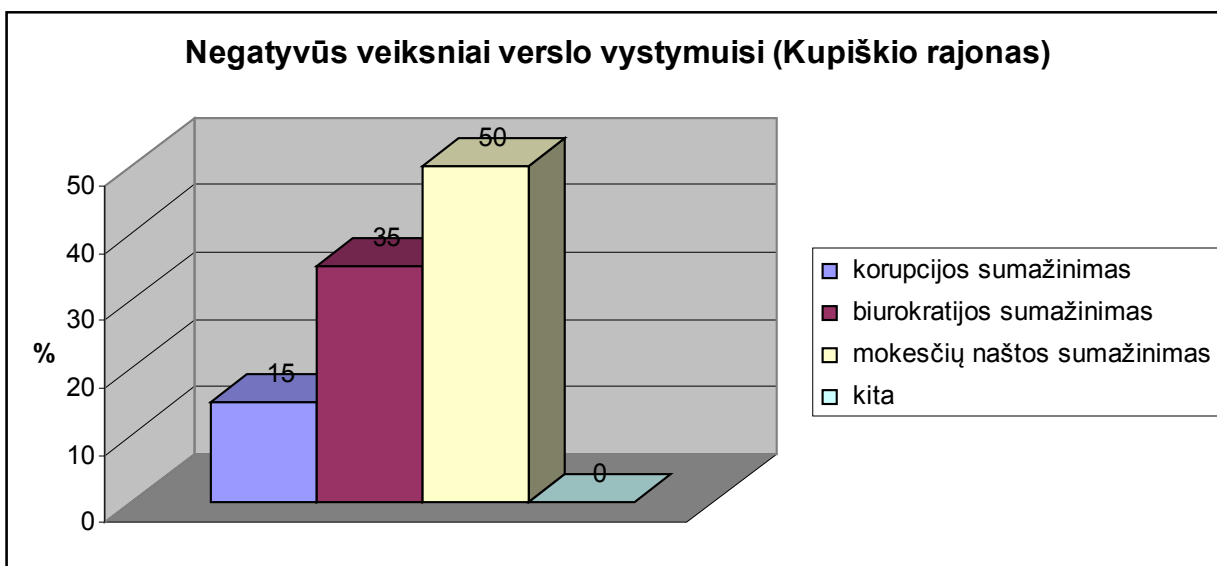
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Lyginant anketų duomenis matyti, kad *verslininkus labiausiai slegia didelė konkurencija* (Ukmergės r. – 38 %; Kupiškio r. – 16 %), *klientus ribojantis pinigų trūkumas* (Ukmergės r. – 38 %; Kupiškio r. – 53 %) *bei konkurentai* (Ukmergės r. – 24 %; Kupiškio r. – 21 %), *nuolat mažinantys kainas* (22a ir 22b pav.).

5 % Kupiškio rajono verslininkų dar paminėjo, kad jų įmonių marketingas yra nepakankamai išvystytas bei kitas priežastis, pavyzdžiui, *Kupiškio nepalanki geografinė padėtis. Tuo tarpu Ukmergė yra Lietuvos centre ir nuo didžiausių miestų daugmaž vienodas atstumas.*

23a pav. Negatyvūs veiksniai verslo vystymuisi (Ukmergės rajonas).

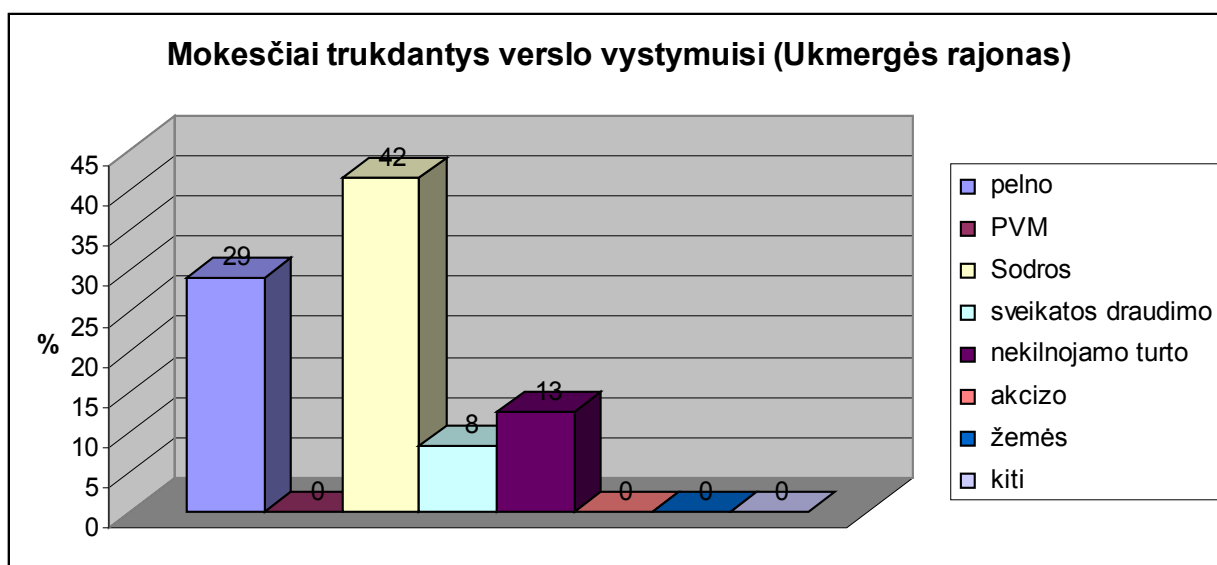
23b pav. Negatyvūs veiksniai verslo vystymuisi (Kupiškio rajonas).

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

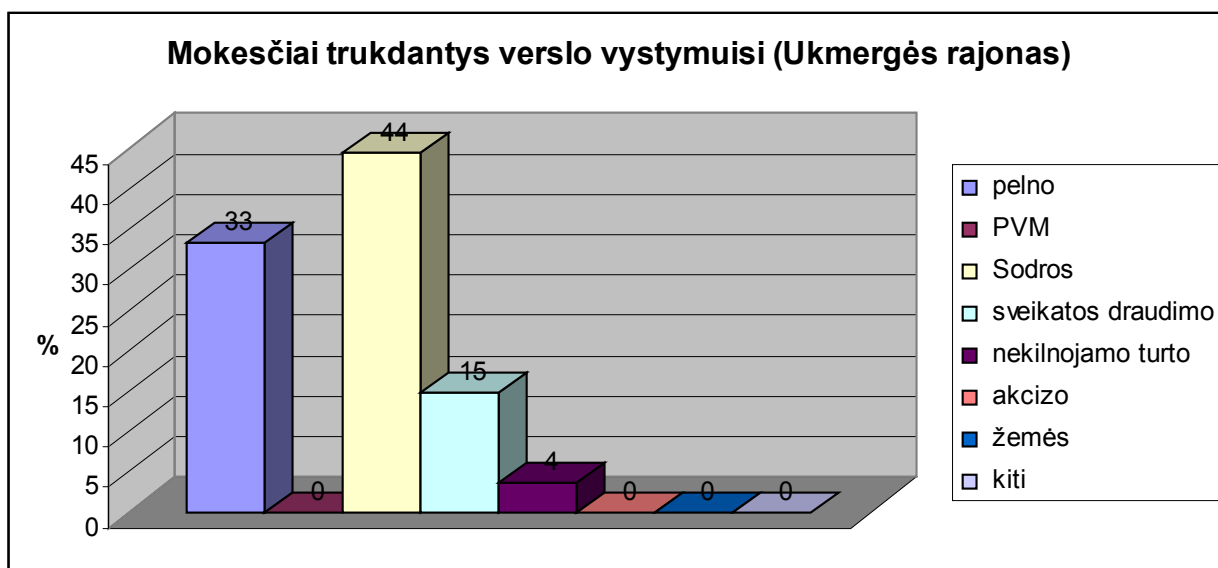
Analizuojant negatyvius veiksnius, kurie turi didžiausią įtaką SVV vystymuisi Ukmergės ir Kupiškio rajonuose (23a ir 23b pav.), *labiausiai pastebima yra mokesčių našta*, už kurios sumažinimą pasisako dauguma abiejų rajonų apklaustųjų (Ukmergės r. – 38 %; Kupiškio r. – 50 %).

Taip pat labai *svarbios valstybinių institucijų įsisenėjusios problemos, tokios kaip korupcija* (Ukmergės r. – 29 %; Kupiškio r. – 15 %), *biurokratija* (Ukmergės r. – 19 %; Kupiškio r. – 35 %) ir

kitos (pvz. valstybės ir įmonių, bei įmonių tarpusavio atsiskaitymas, didelė finansinės atskaitomybės našta mikroįmonėms, ir kt.).

24a pav. Mokesčiai trukdantys verslo vystymuisi (Ukmergės rajonas).

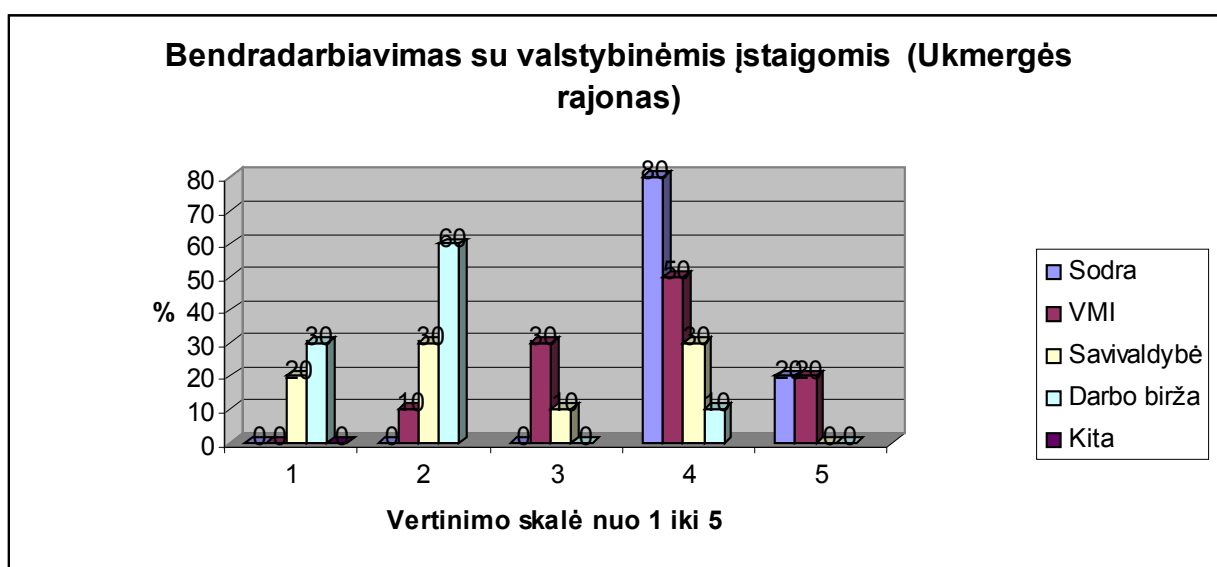
24b pav. Mokesčiai trukdantys verslo vystymuisi (Kupiškio rajonas).

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

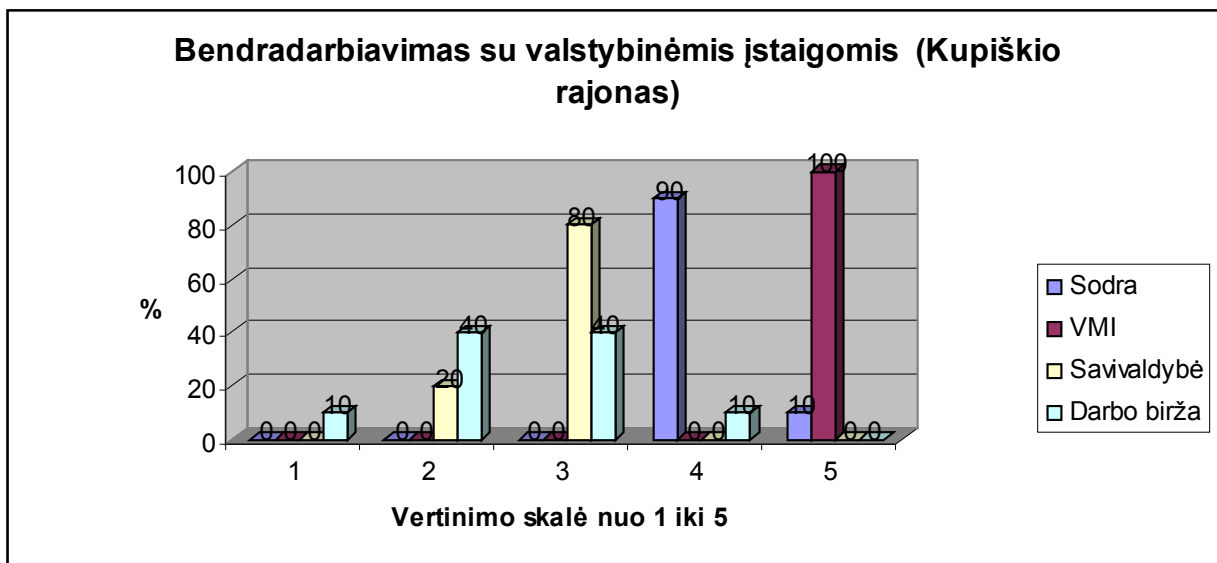
Toliau nagrinėjant Ukmergės ir Kupiškio rajonų verslininkų problemas ir valstybės įtaką verslui, reikia užsiminti apie mokesčius trukdančius verslo vystymuisi (24a ir 24b pav.).

Matome, kad didžiausią įtaką abiejų rajonų verslo atstovams turi valstybinio socialinio draudimo (Sodros) (Ukmergės r. – 42 %; Kupiškio r. – 44 %) bei pelno mokesčiai (Ukmergės r. – 29 %; Kupiškio r. – 33 %). Taip pat šokią tokią įtaką turi sveikatos draudimo (Ukmergės r. – 29 %; Kupiškio r. – 33 %) bei nekilnojamojo turto (Ukmergės r. – 29 %; Kupiškio r. – 33 %) mokesčiai.

Tokie mokesčiai, kaip pridėtinės vertės (PVM), akcizo, žemės ir kiti, įtakos rajonų verslininkams neturi. Keista, juk taip plačiai diskutuojama apie nuo šių metų pradžios padidintą PVM tarifą (iki 19 %), tačiau, kaip paaiškino apklausti verslininkai, šio mokesčio padidinimas įtakos turėjo tik tiems subjektams, kurie verčiasi vaistais, spauda, šaldytais maisto produktais ir kt. Tuo tarpu tarp šiame tyrime apklaustų verslininkų, tokių nepasitaikė.

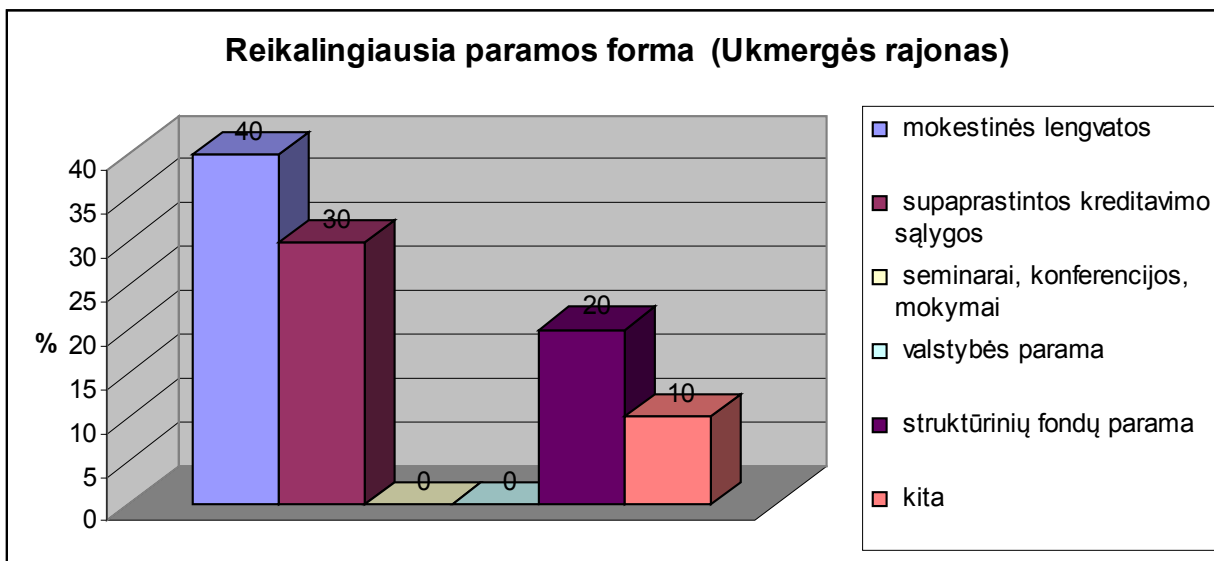
25a pav. Bendradarbiavimas su valstybinėmis įstaigomis (Ukmergės rajonas).

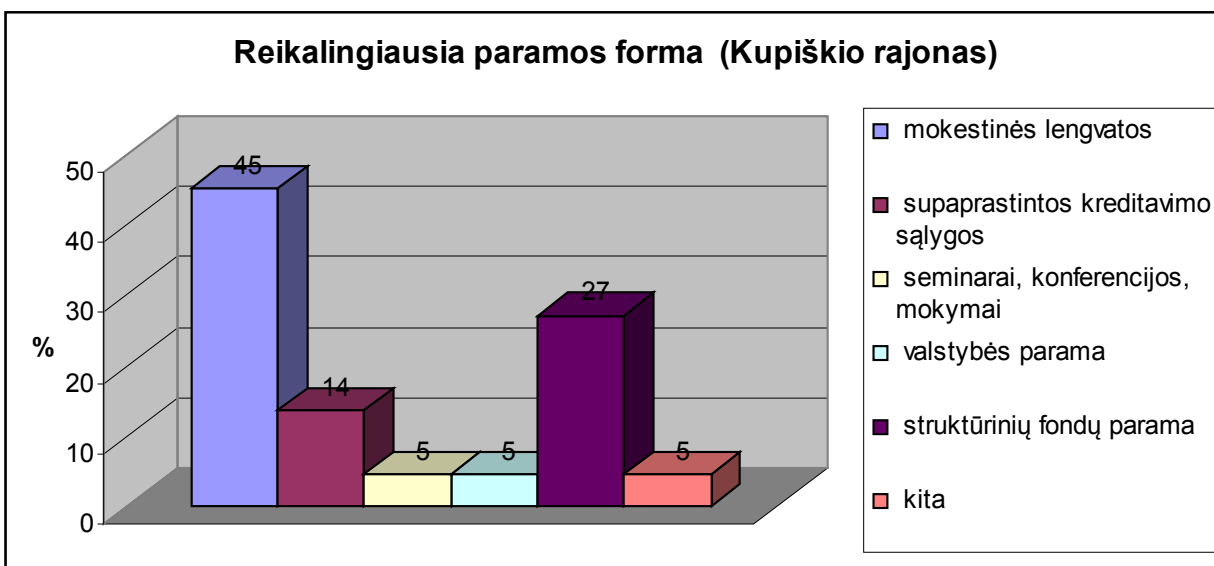
25b pav. Bendradarbiavimas su valstybinėmis įstaigomis (Kupiškio rajonas).

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Vertinant bendradarbiavimą tarp verslo ir valstybinių institucijų (25a ir 25b pav.), reikia paminėti, kad *dažniausiai bendraujama su valstybinio socialinio draudimo (Sodros)* (labai svarbus - Ukmergės r. – 20 %, Kupiškio r. – 10 %; svarbus - Ukmergės r. – 80 %, Kupiškio r. – 90 %) *bei valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI)* (labai svarbus - Ukmergės r. – 20 %, Kupiškio r. – net 100 %; svarbus - Ukmergės r. – 50 %, Kupiškio r. – 0 %) *atstovais* ir teisingas bei abipusis bendradarbiavimas esti ypatingai svarbus.

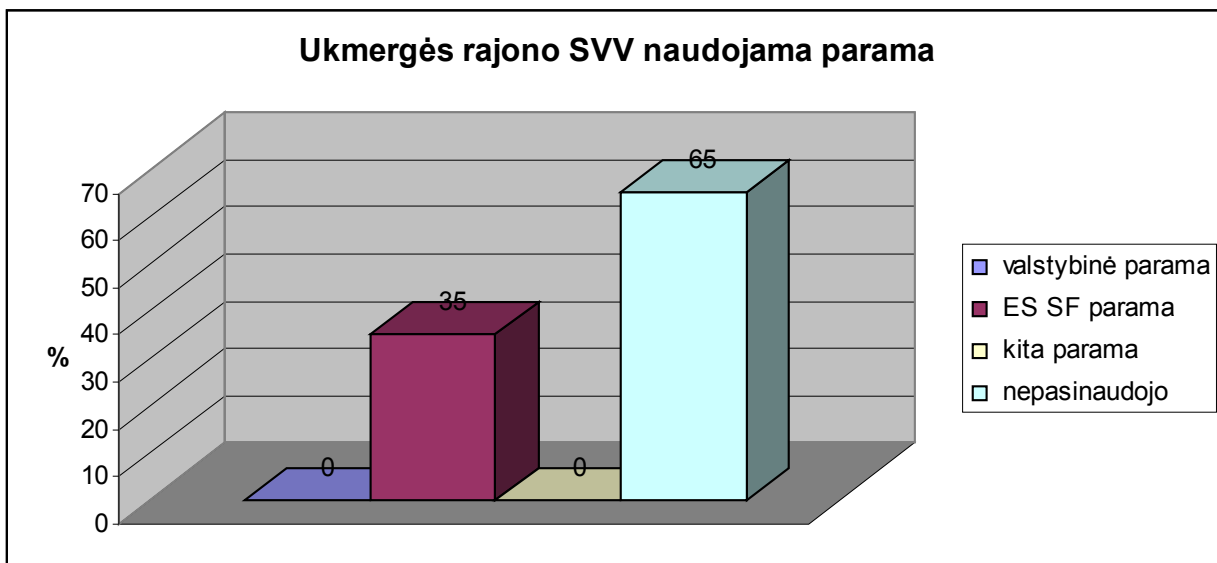
26a pav. Reikalingiausia paramos forma (Ukmergės rajonas).

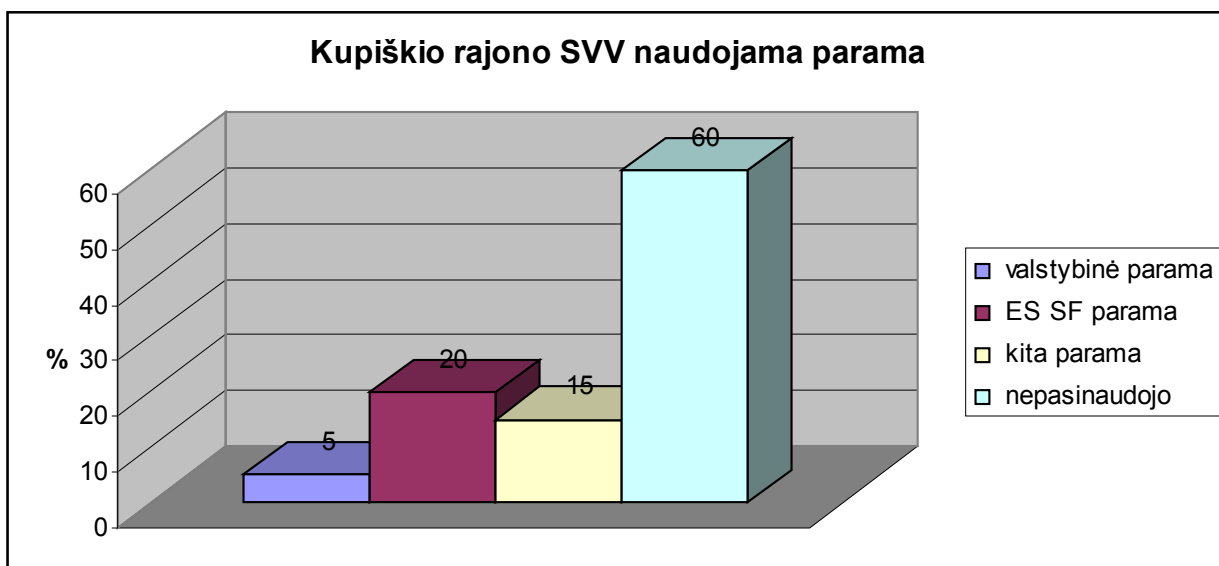
26b pav. Reikalingiausia paramos forma (Kupiškio rajonas).

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Pagaliau kalbant apie smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi perspektyvas Ukmergės ir Kupiškio rajonuose, reikia paminėti reikalingiausias paramos formas verslininkams, kurios paskatintų verslo vystymąsi šiuose rajonuose (26a ir 26b pav.).

27a pav. Ukmergės rajono SVV naudojama parama.

27b pav. Kupiškio rajono SVV naudojama parama.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos duomenimis.

Tiek Ukmergės, tiek Kupiškio rajonuose *reikalingiausia parama verslui – mokesstinės lengvatos*, apie tai užsiminė 42 % Ukmergės rajono verslininkų bei 44 % - Kupiškio rajono.

Taip pat *nemažiau svarbūs lengvatiniai kreditai bei supaprastintos kreditavimo galimybės* (Ukmergės r. – 30 %; Kupiškio r. – 14 %) , apie kurias taip plačiai šiuo metu kalbama.

Dauguma šių dienų verslininkų jau yra girdėję apie Europos Sąjungos Struktūrinių fondų teikiamas galimybes, o kai kurie iš jų jau yra šia parama pasinaudoję (27a ir 27b pav.).

Be anketoje paminėtų paramos formų, verslininkai dar išskyrė ir kitą paramą - supaprastinta finansinė apskaita, apskaitos lengvatos (Ukmergės raj.) bei reglamentuotas, valstybės kontroliuojamas įmonių tarpusavio atsiskaitymas (Kupiškio raj.).

Labai gaila, bet *dauguma tiek Ukmergės, tiek Kupiškio rajonų verslininkų dar nėra pasinaudoję jokiais paramos galimybėmis* (Ukmergės r. – 65 %; Kupiškio r. – 60 %), tačiau kai kurie iš jų planuoja tai padaryti ateityje.

Nepaisant to, *net 35 % apklaustų įmonių Ukmergės rajone jau pasinaudojo 2004-2006 metų Europos Sąjungos Struktūrinių fondų parama*. Tuo tarpu Kupiškyje ši dalis šiek tiek mažesnė – 20 %.

Taip pat kupiškiečiai paminėjo, kad yra pasinaudoję ir kitomis, pavyzdžiui, nacionalinės paramos (INVEGA ir kt.) galimybėmis.

Apibendrinant galima pasakyti, kad Ukmergės rajono verslo įmonės turi gerą prieigą prie informacijos, susijusios su jų veikla. Visi stengiasi būti inovatyvūs pagal turimus resursus.

Įmonės turi konkurencines strategijas ir jas įgyvendina. Labai maža dalis siekia bendradarbiavimo su kitomis įmonėmis. Tarp įmonių egzistuoja ir kooperacija, ir konkurencija.

Žiniomis nesidalijama dėl skirtingų interesų ir pasitikėjimo stokos. Informacija dalinamasi, tik kai ją naudinga dalintis, nes tai brangi prekė.

Ukmergė turi konkurencinį pranašumą dėl specializuotos ir kvalifikuotos darbo jėgos, teigiamos regiono įvaizdžio pramonės srityje, dėl patirties ir senų tradicijų, gaminamos produkcijos kokybės, atitinkančios pasaulio standartus, kompetencijos.

Įmonės sugeba greitai pristatyti savo produkciją rinkai, turi stiprias derybines pozicijas, sugeba praplėsti savo geografinį išsidėstymą, kovoja dėl naujų vartotojų visais įmanomais marketingo būdais.

Verslui teikiama institucinė pagalba per Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmų (VPPAR) Ukmergės filialą, Turizmo ir verslo informacinį centrą, SVV tarybą, kur valdžia ir verslas sprendžia bendras problemas. VPPAR Ukmergės filialas veda rūmų nario dienas, mokymus, susitikimus su valdžios įstaigų atstovais, organizuoja susibūrimus, bendrą imonių vadovų laisvalaikį. VPPAR Ukmergės filialas - patys inovatyviausi, o daugiau - nei inovacijų centro, nei kokių nors inkubatorių nėra.

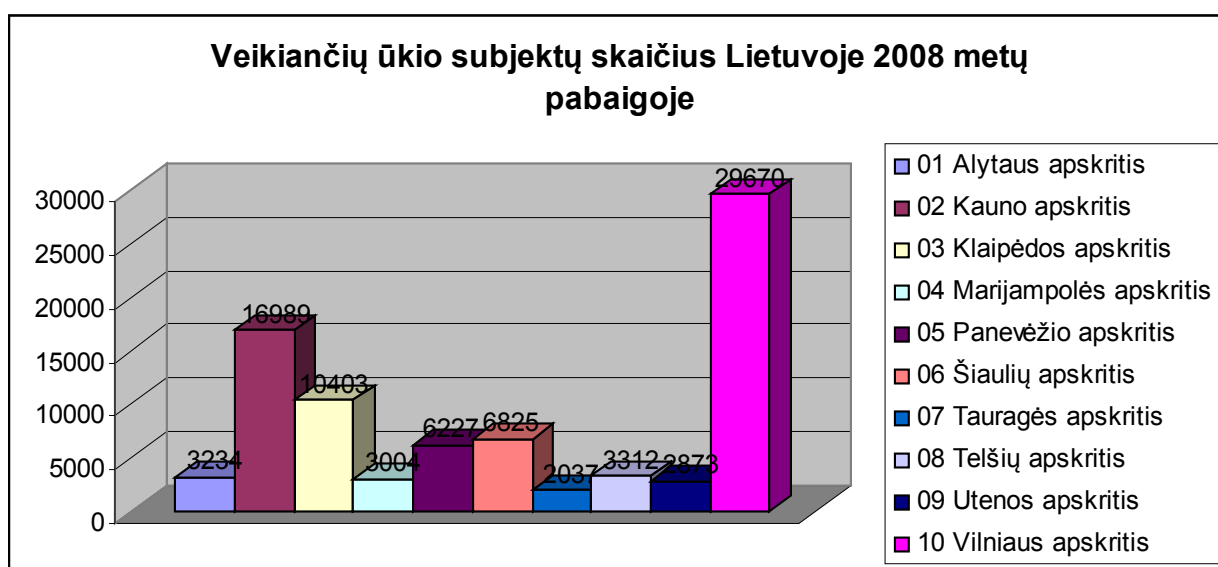
Kupiškio rajonas – Panevėžio apskrities teritorijoje mažiausią pramoninį potencialą turintis rajonas, orientuotas į žemės ūkio veiklą ir apdirbamosios pramonės vystymą, prekybą. Dėl geros

geografinės padėties rajonas turi perspektyvą tapti Šiaurės Lietuvos rekreaciniu centru: čia dviejų krašto kelių sankirta (Daugpilis – Palanga ir Utena – Biržai – Ryga), geležinkelio linija Klaipėda – Daugpilis – Sankt Peterburgas, netoli magistralė „Via Baltika“, išsaugota santykinai mažai užteršta gamta, gausūs kultūriniai ir gamtiniai rekreaciniai resursai. 1984 m. užtvėnkus Lėvens upę buvo suformuotas didžiausias pagal dydį Panevėžio apskrityje ir trečias Lietuvoje vandens telkinys – Kupiškio marios, išsitęsios net 24 km ir užimančios 828 ha plotą. Čia yra didelės galimybės plėtoti tiek atvykstantąjį, tiek vietinį turizmą, užsiimti kaimo turizmo veikla (Kupiškio rajono verslo informacijos centras, 2009). *Labai galia, tačiau turizmą prie Kupiškio marių plėtoja vos viena kaimo turizmo sodyba, o jos savinikai gyvena Panevėžio rajone.*

3.3. Tolesnių tyrimų kryptys

Atliktas tyrimas išryškina papildomus klausimus, spręstinus ateityje. Tai kitų tyrimo objektų pasirinkimas bei pačio tyrimo išplėtimas. Praplečiant tyrimą galima būtų atlikti:

- 1) *Visų veikiančių ūkio subjektų Lietuvoje vystymosi problemų ir perspektyvų tyrimas.*

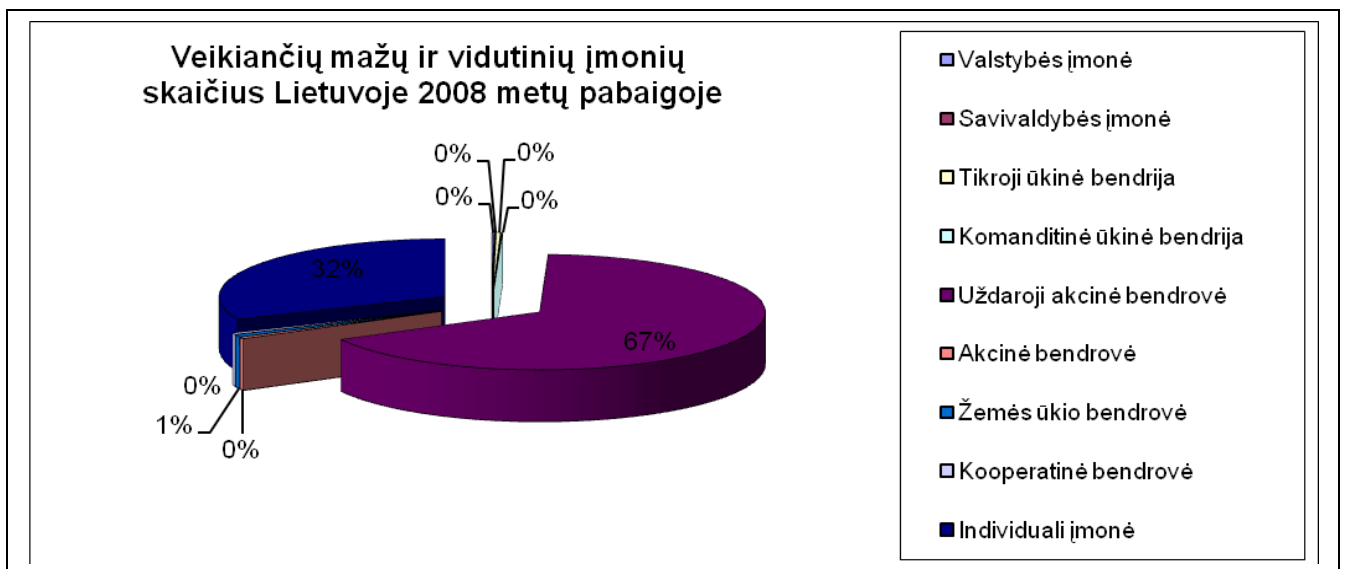
28 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičius Lietuvoje 2008 metų pabaigoje.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LRV duomenimis (2009).

Statistikos departamento duomenimis 2008 metų pabaigoje visoje Lietuvoje veikė 84.574 ūkio subjektai (28 pav.), todėl siekiant gerokai išplėsti tyrimą, galima būti nagrinėti ne tik smulkaus ir vidutinio verslo atstovus (mažas ir vidutinės įmonės), bet ir didelės įmonės visoje Lietuvoje.

Kaip matome iš lentelėje pateiktų duomenų Vilniaus apskrityje yra daugiausiai veikiančių ūkio subjektų (29.670), antroje vietoje – Kauno apskritis (16.989). Tuo tarpu Tauragės apskrityje veikiančių ūkio subjektų mažiausiai (tik 2.037). Dėl šių priežasčių galima būtų nagrinėti ūkio subjektų problemas pagal apskritis ir lyginti jas tarpusavyje.

2) *Kitų Lietuvos miestų smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi problemų ir perspektyvų tyrimas.*

29 pav. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius Lietuvoje 2008 metų pabaigoje.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LRV duomenimis (2009).

Statistikos departamento duomenimis 2008 metų pabaigoje visoje Lietuvoje veikė 65.232 mažos ir vidutinės įmonės (iš jų daugiausia uždaryjū akcinių bendrovių – 43.306 bei individualių įmonių – 20.491) (29 pav.), todėl siekiant gerokai išplėsti tyrimą, galima būti nagrinėti ne tik Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo atstovus, bet ir visos Lietuvos.

3) *Lietuvos kaimyninių šalių (Latvijos, Estijos, Lenkijos) smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi problemų ir perspektyvų tyrimas.*

Praplečiant tyrimą būtų įdomu palyginti Lietuvos ir kaimyninių šalių smulkaus ir vidutinio verslo įmonių vystymosi problemas ir perspektyvas.

IŠVADOS

Apibendrinant atliktą darbą, galima padaryti svarbiausias išvadas:

1. Išanalizavus smulkaus ir vidutinio verslo teorinius aspektus: verslo koncepciją, smulkaus ir vidutinio verslo sampratą, privalumus ir trūkumus bei verslo aplinką ir jos būklę Lietuvoje, pažymėtina:

Verslo interpretacija mokslinėje literatūroje yra labai įvairi ir neretai autorių nuomonės iš esmės skiriasi. Daugelis panašiai supranta verslo esmę, tačiau verslo samprata skiriasi savo išbaigtumu bei skirtingų aspektų akcentavimu. Šiuolaikinė verslo samprata – tai idėjos brandinimas ir organizacijos sukūrimas tai idėjai įgyvendinti;

Smulkaus ir vidutinio verslo subjektu, pagal įmonės tipą, gali būti uždaroji akcinė bendrovė, individuali įmonė ar ūkinė bendrija. O taip pat, fiziniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška komercine, gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla;

Tiek Europos, tiek Lietuvos lygmeniu yra nuolatos akcentuojama smulkaus vidutinio verslo svarba valstybei, nes jų egzistavimas leidžia pasiekti: spartesnę bendrojo vidaus produkto (BVP) augimą, didesnius mokesčius valstybei, didesnę užimtumą. Dėl savo lankstumo SVV įmonės atlieka savotišką amortizuojantį vaidmenį jos lengviau prisitaiko prie kintančių ekonominių aplinkybių, dažnai turi galimybes greitai persiorientuoti prie alternatyvios veiklos blogėjant ekonominei situacijai. Esant ekonominiam nuosmukiui, užimtumas SVV įmonėse smunka santykinai mažiau. Lietuvos mažos įmonės yra dvigubai didesnės negu ES šalyse, tai rodo, kad mažai žmonių ryžtasi kurti savo įmones, bijodamos rizikos, atsakomybės, verslo žlugimo, neturėdami pakankamai žinių;

Verslo aplinkos sąvoką galima apibrėžti kaip visus įmonės išorinius objektus, jėgas ir veiksnius;

Nepaisant pažangos smulkaus ir vidutinio verslo sektoriuje, gerinant bendrąją verslo aplinką ir mažinant patekimo į rinką barjerus, verslumo dinamika šalyje išlieka silpna, o smulkių ir vidutinių įmonių skaičiaus augimas – lėtas (2009 m. praktiškai sustojęs, išskyrus įmonių restruktūrizavimą). Administracinės naujų įmonių steigimo procedūros sudėtingos, verslininkai stokoja pradinio kapitalo ir vadybos bei finansinių gebėjimų, rinkodaros bei eksporto įgūdžių ir informacijos. Ekonomikos globalizacija per nepaprastai trumpą laiką pakeitė pasaulio ekonomikos sistemą, atnešdama naujus išbandymus bei galimybes. Lietuva negalės konkuruoti naujoje terpėje, jei neskatins verslo plėtros ir veiksmingai nereaguos į pasikeitusią aplinką.

2. Apžvelgus dabartinę Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo situaciją (pramonę, statybą, prekybą, paslaugas) bei išnagrinėjus paramos verslui galimybes, galima konstatuoti:

Ukmergės rajonas pasižymi aukštu pramonės srityje veikiančių ūkio subjektų skaičiumi, pagal šį rodiklį Ukmergės rajonas nusileidžia tik Vilniaus miestui ir Vilniaus rajonui. Labai palanki Ukmergės rajono geografinė padėtis verslui vystyti. Miestas yra svarbus transporto mazgas. Ukmergė visada buvo pramonės centras, garsėjantis baldų gamintojais, metalo apdirbėjais, lengvosios pramonės darbuotojais.

Kupiškio rajone daugiausia veikia individualios įmonės, daugiausia verslo liudijimų išduodama statybinių darbų, dailidžių ir stalių dirbinių, medinės taros, kitų medienos gaminių, čiužinių gamybos ir remonto veiklai. Kupiškio rajone daugiausia yra mažos pridėtinės vertės gamybos įmonių.

Teigiama, kad Ukmergės ir Kupiškio rajonuose paramos politika formuojama atsižvelgiant į Europos Sąjungos regioninės politikos tikslus ir prioritetus, kurios tikslas – koordinuoti nacionalines regionines politikas ir finansinėmis priemonėmis mažinti Europos Sąjungos regionų ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus. Nepaisant to, verslininkų informavimas apie paramos verslui galimybes šiuose rajonuose yra nepakankamas.

3. Ištyrus Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo aplinką (bendrąją ir specialiąją), galima teigti, kad:

Ukmergė turi konkurencinį pranašumą dėl specializuotos ir kvalifikuotos darbo jėgos, teigiamos regiono įvaizdžio pramonės srityje, dėl patirties ir senų tradicijų, gaminamos produkcijos kokybės, atitinkančios pasaulio standartus, kompetencijos. Ukmergės rajono verslo įmonės turi gerą prieigą prie informacijos, susijusios su jų veikla. Visi stengiasi būti inovatyvūs pagal turimus resursus.

Kupiškio rajonas – Panevėžio apskrities teritorijoje mažiausią pramoninį potencialą turintis rajonas, orientuotas į žemės ūkio veiklą ir apdirbamosios pramonės vystymą, smulkia prekybą.

Beveik visos Ukmergės ir Kupiškio rajonų įmonės jaučia didėjančią konkurenciją ir dauguma jų mano, kad konkurencingumą labiausiai padidintų mokesčių lengvatos bei lengvatiniai kreditai.

Vertinant politinę ir įstatyminę verslo aplinką Ukmergės ir Kupiškio rajonuose, reikia paminėti, kad abiejuose rajonuose valstybės vykdoma ekonominė politika užima svarbiausią vietą, verslininkai nepatenkinti mokesčių sistema (ypač valstybinio socialinio draudimo bei pelno mokesčiais). Taip pat labai svarbios valstybinių institucijų įsisenėjusios problemos, tokios kaip korupcija, biurokratija ir kitos (pvz. valstybės nekontroliuojamas įmonių tarpusavio atsiskaitymas, bankroto procedūros).

Be abejo, tokie veiksniai, kaip infliacija, sumažėjęs vartojimas, nedarbas, sumažėjusi užsienio prekyba, žemas verslo finansavimas ir kt. taip pat paveikė verslų vystymąsi, tačiau tai tik ekonominės krizės padariniai.

REKOMENDACIJOS

- Rekomenduotina plėsti (o ne siaurinti) verslo informacijos centrų, verslo inkubatorių ir panašių įstaigų tinklą Ukmergės ir Kupiškio rajonuose. Siekiant padidinti verslo infrastruktūros vaidmenį, vertėtų parengti valstybės remiamas paslaugas smulkaus ir vidutinio verslo subjektams teikiančių institucijų schemą; numatyti tų institucijų veiklos kryptis, jų ryšius, veiklos koordinavimą ir finansavimą; žymiai sustiprinti vykdomosios valdžios padalinį, atsakingą už smulkaus ir vidutinio verslo politikos vykdymą; organizuoti tarnautojų, atsakingų už verslo plėtrą regionuose, mokymą; patikslinti verslą remiančių organizacijų veiklos sritis.
- Artimiausiu metu smulkiam ir šeimos verslui sumažinti mokestinę bazę, nes šiandien mokesčiai jiems kelis kartus didesni negu stambiam verslui.
- Būtina spartinti atsiskaitymą už prekes ir paslaugas, kad būtų visiškai paisoma sąskaitų apmokėjimo terminų, tai svarbus žingsnis, siekiant įveikti ekonominę krizę, padedant išvengti bankroto ir skatinant įmonių grynųjų pinigų srautus.
- Sudaryti tokias sąlygas, kuriomis verslininkai ir šeimoms priklausančios įmonės galėtų klestėti, o verslumas būtų atlygintas, reikia keisti visuomenės požiūrį į verslą ir verslininką.
- Supaprastinti apskaitos reikalavimus mažoms įmonėms, nes MVI, palyginti su didesnėmis įmonėmis, tenka neproporcingai didelė reglamentavimo ir administracinė našta.
- Numatyti ir patvirtinti įstatymu šeimos verslo perdavimą kitiems šeimos nariams, sėkmingai perdavus verslą vidutiniškai išsaugoma daugiau darbo vietų, nei sukuriama įkuriant naujas įmones. Todėl verslo perdavimas turėtų būti remiamas taip pat kaip ir naujų įmonių kūrimas.
- Reikia skatinti verslumo dvasią, didinti SVV konkurencingumą ir spartinti tarvalstybinį konkurencingumą, būtina naujoviškų produktų ir paslaugų plėtotė.
- Skatinti glaudesnę ryšį tarp verslininkų ir mokslininkų. Mokslininkai pateikia daug verslui naujų idėjų, ber trūksta praktinių patarimų.
- Skatinti naujovėmis ir verslumu grindžiamą jaunimo mąstyseną, įtraukiant verslumą į pagrindinių mokomųjų dalykų programą, ypač vidurinėse bendrojo lavinimo mokyklose.

- Valstybės smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi ir plėtros politika deramai bus įgyvendinta tik tuo atveju, kai ją formuos ir įgyvendins ne tik valstybės įstaigos, bet ir patys verslininkai bei jų organizacijos.
- Tik aiškiai apibrėžus vykdytojus ir jų funkcijas, įvardijus kiekvienos užduoties konkrečius darbus, jų atlikimo terminus, atsakingus asmenis ir koordinuojančias institucijas, suteikus reikiamą finansinę ir nefinansinę paramą, griežtai kontroliuojant strateginių kryptių vykdymą, galima bus sukurti naujų darbo vietų ir pertvarkyti šalies ekonomiką.
- Įstatymu numatyti Vyriausybės atskaitingumą Seimui dėl SVV rėmimo rezultatų.
- Siekiant formuoti palankesnes verslo sąlygas, reikėtų spręsti šias problemas: politinės aplinkos palankumo; teisinės aplinkos sutvarkymo; mokesčių normatyvinės bazės tobulinimo; biurokratinių kliūčių verslo plėtrai panaikinimo; smulkaus ir vidutinio verslo plėtros; rinkos konkurencinių sąlygų tobulinimo ir strateginių priemonių įgyvendinimo.
- *Kupiškio verslo* informacijos centras turėtų labiau burti verslo bendruomenę, skatinti verslininkų partnerystės ir tarpusavio pasitikėjimo jausmą, skatinti ir kelti jų motyvaciją. Bendraudami su kolegomis ir mokydamasis iš jų patirties, verslininkas gali sugalvoti naujų verslo idėjų ir gauti padaršinimą jo įmonei augti ir plėstis. Kupiškyje būtina aktyviau verslininkams skleisti informaciją apie paramą, teikiamą ES, nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis. Kupiškio savivaldybės investicijų skyriaus darbuotojai turėtų stengtis aktyviau pritraukti ne tik dideles, bet ir mažas užsienio investicijas. Būtina išnaudoti didelį Kupiškio marių potencialą. Kupiškio mokesčių administracija turėtų lanksčiau ir švelniau bendrauti su verslininkais, tuo prisidėdama prie rajono verslumo skatinimo.
- *Ukmergės savivaldybės* investicijų skyrius, verslo ir turizmo informacijos centras turėtų aktyviau skatinti ir ugdyti įmonių vadovų lyderystės savybes ir kompetencijas. Lyderiai niekada nestovi vietoje, jie atviri naujovėms, jų verslas visada inovatyvesnis, kitaip priima naujoves ir lanksčiau jas taiko. Vadovai - lyderiai atviresni partnerystei, jie buria ir veda kitus žmones paskui save. Regiono ekonominė gerovė, konkurencingumas tiesiogiai priklauso nuo verslo konkurencingumo.

LITERATŪROS IR KITŲ INFORMACIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Adlys, P., Grigienė, O., Jančiauskas, E., Purlys, Č. (1998). Verslininkai apie verslą: Tyrimo Smulkiųjų ir vidutinių įmonių verslo sąlygos 1997 m. rezultatai.
2. Baltijos šalių apžvalga: makroekonomikos apžvalga, 2007. [žiūrėta 2009–04–06]. Prieiga per internetą: <http://www.swedbank.lt/lt/previews/get/48/rss>
3. Burbulienė, R. (2008). Įstatymo naujovės smulkaus ir vidutinio verslo subjektams. [žiūrėta 2009–04–06]. Prieiga per internetą: www.visasverslas.lt/portal/categories/37/1/0/1/article/26
4. Darulis, A., Jakštienė, V., Krutkienė, I., Makauskienė, V. (2004). Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo būklė. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra. Vilnius: LĮ „Kriventa“.
5. Europos Komisija, Įmonių ir pramonės generalinis direktoratas [žiūrėta 2009–04–10]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/enterprise/sme/index_en.htm
6. Europos mažųjų įmonių chartija, 2000 [žiūrėta 2009–04–06]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/charter/docs/charter_lt.pdf
7. European SME week '09 [žiūrėta 2009-04-18]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/entrepreneurship/sme-week/index_en.htm
8. ES Struktūrinė parama 2007-2013 metams. [žiūrėta 2009–04–06]. Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/2007-2013/lt/>
9. Garuckas, R., Jatuliavičienė, G. (2006). Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemos ir perspektyvos Lietuvos regionuose. Vilniaus universitetas, Ekonomikos fakultetas, Verslo katedra.
10. Gronskas V. (1995.) Verslas, pseudoverslas ir antiverslas. Kaunas.
11. UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA) [žiūrėta 2009–04–15]. Prieiga per internetą: <http://www.invega.lt/>
12. Jucevičius, R. (1998). Strateginis organizacijų vystymas : monografija / Robertas Jucevičius. – Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
13. Juozaitienė, L., Staponkienė, J. (2002). Verslo administravimas. Šiauliai: Šiaulių Universiteto leidykla.
14. Juozaitienė, L., Staponkienė, J. (2003). Verslo vadybos įvadas. Šiauliai: Šiaulių Universiteto leidykla.
15. Jewell, B. R. (2002). Integruotos verslo studijos. Vilnius: The Baltic Press.

16. Klyvienė, V. (2009). Ko tikėtis 2009 metais? Verslo žinios [žiūrėta 2009–04–18]. Prieiga per internetą: <http://vz.lt/default2.aspx?ArticleId=fc76a576-778f-4e06-a6fa-8c4f02853b2f&readcomment=1&open=three>
17. Komisijos Komunikatas Europos Vadovų Tarybai „Europos ekonomikos atkūrimo planas“ [žiūrėta 2009–04–18]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/european-dimension-200812-annual-progress-report/200812-annual-report_en.pdf
18. Kotler, Ph. ir kt. (2003). Rinkodaros principai. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
19. Kupiškio rajono plėtros iki 2010 metų strateginis planas (2004). Kupiškio rajono savivaldybės administracija ir Lietuvos regioninių tyrimų institutas.
20. Kupiškio rajono savivaldybė [žiūrėta 2009–04–11]. Prieiga per internetą: <http://www.kupiskis.lt/>
21. Kupiškio rajono verslo informacijos centras [žiūrėta 2009–04–10]. Prieiga per internetą: <http://www.verslas.kupiskis.lt/>
22. Kvale, S. (1996). Inter Views: An introduction to qualitative research interviewing. Thousand Oaks, CA: Sage.
23. Lietuvos Ekonomistų Asociacija. (2002). Ekonomika ir vadyba – 2000 aktualijos ir metodologija. Kaunas: Technologija.
24. Lietuvos regionų portretas [žiūrėta 2009–04–14]. Prieiga per internetą: <http://regionai.stat.gov.lt/>
25. Lietuvos Respublikos Finansų Ministerija [žiūrėta 2009–04–10]. Prieiga per internetą: <http://www.finmin.lt/web/finmin/home>
26. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba [žiūrėta 2009–04–11]. Prieiga per internetą: <http://www.konkuren.lt/>
27. Lietuvos Respublikos 1992 m. spalio 25 d. Konstitucija.
28. Lietuvos Respublikos Smulkaus ir vidutinio verslo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 132-5354.
29. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymas Nr. 4-79 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos programų lėšų, projektų veiklai finansuoti ir kapitalui formuoti, administravimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008, Nr. 29-1035
30. Lietuvos Respublikos Ūkio Ministerija [žiūrėta 2009–04–02]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/svv/>

31. Lietuvos verslo paramos agentūra, VŠĮ [žiūrėta 2009–04–10]. Prieiga per internetą: <http://www.lvpa.lt/>
32. Lisabonos strategija [žiūrėta 2009–04–02]. Prieiga per internetą: <http://www.gap.lt/2>
33. Mačerinskienė, I., Ivaškevičiūtė, L., Sabaitė, G. (2002). Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybės ir jų problemos. Socialiniai mokslai 2002. Nr. 2 (34), Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
34. Martinkus, B., Žilinskas, V. (1997). Ekonomikos pagrindai. Kaunas: Technologija.
35. Martinkus, B. (1999). Verslininkystė. Kaunas: Technologija.
36. Matulaitienė, I. Verslo administravimo pradmenys, 2006. [žiūrėta 2009–04–13]. Prieiga per internetą: <http://distance.ktu.lt/marijampole/>
37. Mažyulis, L. (2006). Paramos smulkiąjam ir vidutiniam verslui administravimo Lietuvoje europinis kontekstas. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 16.
38. Monkevičienė, Z., Žitkus, L. (1997). Verslininkystė. Kaunas: Technologija.
39. Pačėsa, N., Pukas, V. (2002). Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra- pagrindinis regioninės politikos instrumentas// Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai- Kaunas: VDU, Nr.24.
40. Porter, M. E., and The Monitor Company. Canada at the Crossroads: The Reality of a New Competitive Environment (1992).Ottawa: Business Council on National Issues and Minister of Supply and Services.
41. Porter, Michael E. "The Five Competitive Forces That Shape Strategy." (2008). Special Issue on HBS Centennial. Harvard Business Review 86, no. 1.
42. Pruskus, V. (2003).Verslo etika. Vilnius: Enciklopedija.
43. Puškorius, S. (2006). Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas.
44. Small Business Act (2008) [žiūrėta 2009–04–18]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/sba_en.htm
45. Stačiokas, R., (1995). Verslininkystės istorijos įvadas. Vilnius: Vilniaus Universiteto leidykla.
46. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės [žiūrėta 2009–04–11]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/>
47. Stripeikis, O., Žukauskas, P. (2004). Smulkaus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvos ir ES rinkose// Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai- Kaunas, VDU, Nr. 31.
48. Sūdžius, V. (2001). Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas. Vilnius: Kronta.
49. Tarptautinių žodžių žodynas. Leidykla „Žodynas“, UAB „Fotonija“.

50. Ukmergės rajono savivaldybė [žiūrėta 2009–04–11]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmerge.lt/>
51. Ukmergės rajono savivaldybės ilgalaikė plėtros strategija 2008-2015 m. (2007). Ukmergės rajono savivaldybės administracija ir VŠĮ „NPR“. Vilnius.
52. Ukmergės turizmo ir verslo informacijos centras [žiūrėta 2009–04–10]. Prieiga per internetą: www.ukminfo.lt
53. Vasiliauskas, A. (2004). Strateginis valdymas. Kaunas: Technologija.
54. Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmų Ukmergės filialas [žiūrėta 2009–04–16]. Prieiga per internetą: <http://www.cci.lt/>
55. Virvilaitė, R., Jefimov, V. (2006). Konkurencinio pranašumo įgijimas vidaus ir globalioje rinkoje [žiūrėta 2009–04–02]. Prieiga per internetą: <http://distance.ktu.lt/kursai/verslumas>
56. Williams, F., Monge, P. (2000). Reasoning With Statistics: How To Read Quantitative Research (Paperback). Wadsworth Publishing, 5 edition.
57. World Bank Group, International finance cooperation (2006). Eastern Europe countries lead worldwide momentum for regulatory reform// Doing business 2007.- Washington, D.C.
58. Žilinskas, V., Martinkus, B., Staleronka, A. (2004). Verslo vadybos pradmenys. Kaunas.
59. Žvirblis, A. (2005). Rinkovados analizės principai ir metodologija. Monografija. Vilnius: Technika.

PRIEDAI

1 priedas

TYRIMAS: „SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO VYSTYMOŠI PROBLEMAS IR PERSPEKTYVOS UKMERGĖS IR KUPIŠKIO RAJONUOSE“

Tyrimą atlieka: Šiaulių Universiteto Socialinių mokslų fakulteto Vadybos katedros studentė Tatjana Cesevičienė

Gerb. Respondente!

Šio tyrimo tikslas – atlikti Ukmergės ir Kupiškio rajonų smulkaus ir vidutinio verslo aplinkos tyrimą, nustatant verslo vystymosi problemas bei perspektyvas.

Prašome Jūsų rasti galimybę atsakyti į klausimus. Pasirinkite Jums tinkamą atsakymą(-us) ir jį(-juos) pažymėkite taip: . Kur reikia, įrašykite savo atsakymus.

Pastaba: Jeigu Jums neišeina uždėti „varnelės“, paspauskite pele tokį ženklą: . Šį ženklą turėtumėte matyti monitoriaus kampe.

Jūsų nuomonė labai svarbi!

ANKETA

I. Informacija apie įmonę

1. Tipas:

labai maža įmonė (mažiau kaip 10 darbuotojų)

maža įmonė (mažiau kaip 50 darbuotojų)

vidutinė įmonė (mažiau kaip 250 darbuotojų)

2. Įmonės veiklos pobūdis:

gamyba

prekyba

paslaugos

statyba

žemės ūkis

kita

3. Kiek metų Jūsų įmonė užsiima šia veikla?

mažiau nei 5

6 – 10

11 ir daugiau

4. Įmonės metinė apyvarta (tūkst. Lt):

iki 100

100 – 500

500 – 1000

1000 – 2000

daugiau nei 2000

5. Kaip keitėsi įmonės pelningumas per 2008m. (preliminarus) lyginant su praėjusiais dvejais metais?

padidėjo

nepakito

sumažėjo

II. Verslo aplinka

6. Kas yra pagrindiniai Jūsų teikiamų paslaugų ar prekių vartotojai?

fiziniai asmenys

juridiniai asmenys

valstybinės įmonės ar organizacijos

užsienio įmonės ar organizacijos

kiti

7. Ar jaučiate didėjančią konkurenciją?

taip

ne

nežinau

8. Kurie iš šių veiksnių labiausiai padidintų įmonės konkurencingumą?

lengvatiniai kreditai

mokesčių lengvatos

kvalifikacijos kėlimas

papildoma darbo jėga

valstybės parama

kita

9. Ar Jūsų įmonės veikla labai priklauso nuo tiekėjų?

taip

ne

nežinau

10. Ar Jūsų įmonės produktai / paslaugos turi pakaitalų?

taip

ne

nežinau

11. Verslo vystymąsi įtakoianti politinė aplinka. Įvertinkite nuo 1 iki 5 (5 – labai svarbus, 1 – mažiausiai svarbus).

Veiksny	1	2	3	4	5
Ekonominė politika					
Socialinė politika					
Užsienio politika					
ES politika					

12. **Verslo vystymąsi įtakojanti įstatyminė aplinka. Įvertinkite nuo 1 iki 5 (5 – labai svarbus, 1 – mažiausiai svarbus).**

Veiksny	1	2	3	4	5
Mokesčiai					
Darbo santykiai					
Viešasis administravimas					
Kita					

13. **Verslo vystymąsi įtakojanti socialinė aplinka. Įvertinkite nuo 1 iki 5 (5 – labai svarbus, 1 – mažiausiai svarbus).**

Veiksny	1	2	3	4	5
Mada					
Dvasinės vertybės					
Kultūrinės vertybės					
Kita					

14. **Verslo vystymąsi įtakojanti ekonominė aplinka. Įvertinkite nuo 1 iki 5 (5 – labai svarbus, 1 – mažiausiai svarbus).**

Veiksny	1	2	3	4	5
Valstybės ekonomikos lygis					
Pragyvenimo lygis					
Infliacija					
Nedarbas					
Kreditavimo sąlygos					
Užsienio prekyba					
Kita					

15. Šiuolaikinių technologijų įtaka Jūsų versle

naudojamos šiuolaikinės technologijos didina verslo efektyvumą
 šiuolaikinės technologijos nesuteikia (nesuteiktų) apčiuopiamo pranašumo prieš konkurentus
 pažangiosios technologijos nėra reikalingos (būtinios) mano versle
 pažangiųjų technologijų nediegame dėl lėšų trūkumo

III. Problemos ir perspektyvos

16. Kokie pagrindiniai produkcijos ar paslaugų realizavimo sunkumai labiausiai Jums trukdo vystyti veiklą?

didelė konkurencija
 klientai stokoja lėšų savo poreikiams
 konkurentai mažina kainas
 įmonės vardas nepakankamai žinomas rinkoje
 įmonės marketingas nepakankamai išvystytas
 kitos

17. Kurių negatyvių veiksnių sumažinimas labiausiai paspartintų verslo vystymąsi?

korupcijos sumažinimas
 biurokratijos sumažinimas
 mokesčių naštos sumažinimas
 kita

18. Kurie iš šių mokesčių yra per dideli ir trukdo verslo vystymuisi?

pelno
 PVM
 Sodros
 sveikatos draudimo
 nekilnojamo turto
 akcizo
 žemės
 kiti

19. Bendradarbiavimas su valstybinėmis įstaigomis. Įvertinkite nuo 1 iki 5 (5 – labai svarbus, 1 – mažiausiai svarbus).

Įstaiga	1	2	3	4	5
Sodra					
VMI					
Savivaldybė					
Darbo birža					
Kita					

20. Reikalingiausia paramos forma:

mokestinės lengvatos
 supaprastintos kreditavimo sąlygos

seminarai, konferencijos, mokymai
valstybės parama
struktūrinių fondų parama
kita

21.Kokia parama esate pasinaudoję / naudojatės?

valstybinė parama
ES SF parama
kita

AČIŪ UŽ BENDRADARBIAVIMĄ

Privalomojo sveikatos draudimo (PSD), Valstybinio socialinio draudimo (VSD) ir Gyventojų pajamų (GPM) mokesčių apmokestinimo tvarka nuo 2009 sausio 1d.

MOKESČIAI		GPM	PSD*įmokos	VSD* įmokos	PVM
SUBJEKTAI					
Darbo santykiai	Darbuotojas	15 proc.	6 proc.	3 proc.	Ne PVM objektas
	Darbdavys (Draudėjas)	A klasė	3 proc.	27,7 proc. + soc. draudimo įmokos nelaimingų atsitikimų draudimui (nuo 0,28 iki 1 proc.)	
Deklaravimas		Darbdavys deklaruoja išmokėtas išmokas per kalendorinį mėnesį iki sekančio mėnesio 15 d.			
Mokėjimas					
Autoriniai, sportininkų ar atlikėjų pajamos, gautos iš to paties darbdavio	Autoriai, sportininkai, atlikėjai	15 proc.	6 proc.	1 proc. – 2009 m. 2 proc. – 2010 m. 3 proc. - 2011 m.	19 proc. (jeigu viršija 100 000)
	Darbdaviai	A klasė	3 proc.	7 proc. – 2009 m. 14 proc. – 2010 m. 27,7 proc. + soc. draudimo įmokos nelaimingų atsitikimų draudimui (nuo 0,28 iki 1 proc.) Sportininkams įmokų dydis iki 4 einamųjų metų draudžiamųjų pajamų (2009-2010 metais)	
Deklaravimas					
Mokėjimas					

MOKESČIAI		GPM	PSD*įmokos	VSD* įmokos	PVM
SUBJEKTAI					
Autoriniai, sportininkų ar atlikėjų pajamos, gautos ne iš darbdavio (ne individuali veikla)	Autoriai, sportininkai, atlikėjai	15 proc.	6 proc.	1 proc. – 2009 m. 2 proc. – 2010 m. 3 proc. – 2011 m.	19 proc. (jeigu viršija 100 000)
	Užmokestį išmokėjęs asmuo	A klasė	3 proc.	Pagal autorines sutartis 7 proc. – 2009 m. 14 proc. – 2010 m. 26,7 proc. – 2011 m. Sportininkų ir atlikėjų pajamos: 7 proc. – 2009 m. 14 proc. – 2010m. 25,5proc. – 2011m. Sportininkams įmokų dydis iki 4 einamųjų metų draudžiamųjų pajamų (2009-2010 metais)	
Deklaravimas					
Mokėjimas					

MOKESČIAI SUBJEKTAI	GPM	PSD*įmokos	VSD* įmokos	PVM
Autoriniai, atlikėjų, sportininkų pajamos, advokatai, advokatų padėjėjai, notari, antstoliai (individuali veikla)	15 proc.	kiekvieną mėnesį 9 proc. nuo MMA; pasibaigus metams, perskaičiuojama ir, jei reikia, primokamas skirtumas, kad įmoka sudarytų 9 proc. nuo praėjusių metų GPM apmokestinamųjų pajamų, bet ne mažiau kaip 9 proc. 12 MMA - metinė PSD įmoka nuo individualios veiklos pajamų skaičiuojama nuo sumos, nedidesnės kaip 48 einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydžių sumos	10 proc. – 2009 m. 20 proc. – 2010 m. 28,5 proc. - 2011, iš jų: - 26,3% pensijų soc. draudimui - 2,2% motinystės, tėvystės soc. draudimui (- moka avansu kas ketvirtį, bet ne mažiau kaip nuo 0,8 MMA kas mėn. - įmokų dydis nuo pajamų neviršijančių 4 einamųjų metų draudžiamųjų pajamų per mėnesį (2009-2010 metais))	19 proc. (jeigu viršija 100 000)
Deklaravimas				
Mokėjimas				
Kita individuali veikla (išskyrus autorinius, atlikėjų, sportininkus, verslo liudijimus, advokatus, antstolius, notarus)	15 proc.	kiekvieną mėnesį 9 proc. nuo MMA; pasibaigus metams, perskaičiuojamas ir, jei reikia, primokamas skirtumas, kad įmoka sudarytų 9 proc. nuo praėjusių metų GPM apmokestinamųjų pajamų, bet ne mažiau kaip 9 proc. 12 MMA - metinė PSD įmoka nuo individualios veiklos pajamų skaičiuojama nuo sumos, nedidesnės kaip 48 einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydžių sumos	10 proc. – 2009 m. 20 proc. – 2010 m. 28,5 proc. - 2011, iš jų: - 26,3% pensijų soc. draudimui - 2,2% motinystės, tėvystės soc. draudimui (- moka avansu kas ketvirtį, bet ne mažiau kaip nuo 0,8 MMA kas mėn. - įmokų dydis nuo pajamų neviršijančių 4 einamųjų metų draudžiamųjų pajamų per mėnesį (2009-2010 metais))	19 proc. (jeigu viršija 100 000)
Deklaravimas				
Mokėjimas				

MOKESČIAI SUBJEKTAI	GPM	PSD*įmokos	VSD* įmokos	PVM
Verslo liudijimai	Savivaldybių tarybų nustatyti dydžiai	kiekvieną mėnesį 9 proc. nuo MMA; ne mažiau kaip 9 proc. 12 MMA per metus	50 proc. bazinės pensijos (180 Lt.) (Sąlygos, kuriomis verslo liudijimus turintys asmenys gali įmokų nemokėti, numatytos Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje)	19 proc. (jeigu viršija 100 000)
Deklaravimas				
Mokėjimas				
II savininkai ŪB nariai	15 proc. (-4000 Lt)	kiekvieną mėnesį 9 proc. nuo MMA; pasibaigus metams, perskaičiuojamas ir, jei reikia, primokamas skirtumas, kad įmoka sudarytų 9 proc. nuo II ar ŪB apmokestinto pelno gautų pajamų, bet ne mažiau kaip 9 proc. 12 MMA per metus	10 proc. – 2009 m. 20 proc. – 2010 m. 28,5 proc. - 2011, iš jų: - 26,3% pensijų soc. draudimui - 2,2% motinystės, tėvystės soc. draudimui (- įmokas už II savininkus, ŪB tikruosius narius moka II ir ŪB; - moka avansu kas ketvirtį, bet ne mažiau kaip nuo 0,8 MMA kas mėn. - įmokų dydis nuo pajamų neviršijančių 4 einamųjų metų draudžiamųjų pajamų per mėnesį (2009-2010 metais))	Ne PVM objektas
Deklaravimas				
Mokėjimas				

MOKESČIAI SUBJEKTAI	GPM	PSD*įmokos	VSD* įmokos	PVM
Ūkininkai	2009 m. 5 proc. 2010 – 10 proc., kai ūkininkų turimos žemės ūkio valdos dydis, pagal mokestinių laikotarpiu įgaliotos institucijos atliktus skaičiavimus, galiojančius mokestinio laikotarpio paskutinę dieną, yra didesnis kaip 14 Europinio dydžio vienetų	1. Žemės ūkio valdos ar ūkio dydis daugiau kaip 14 Europinio dydžio vienetų (EDV): kas mėnesį moka 9 proc. MMA. Tačiau pasibaigus metams – prievolė perskaičiuoti įmoką nuo individualios žemės ūkio veiklos pajamų: • už 2009 metus 3 proc. nuo per kalendorinius metus gautų individualios žemės ūkio veiklos pajamų, bet per metus ne mažiau kaip 9 proc. 12 MMA; • už 2010 metus 6 proc. nuo per kalendorinius metus gautų individualios žemės ūkio veiklos pajamų, bet per metus ne mažiau kaip 9 proc. 12 MMA. • Nuo 2011 metų 9 proc. nuo per kalendorinius metus gautų individualios žemės ūkio veiklos pajamų, bet vėlgi per metus ne mažiau kaip 9 proc. 12 MMA. - metinė PSD įmoka nuo žemės ūkio veiklos pajamų skaičiuojama nuo sumos, nedidesnės kaip 12 einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydžių suma. 2. nuo 14 iki 2 EDV – kas mėnesį moka 9 proc. MMA, bet per metus ne mažiau kaip 9 proc. 12 MMA 3. ne daugiau kaip 2 EDV – kas mėnesį moka 3 proc. MMA, bet ne mažiau kaip 3 proc. 12 MMA per metus.	8 proc. – 2009 m. 16 proc. – 2010m. 28,5 proc. – 2011m (ribos: moka nuo MMA iki 1 einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydžio) 1. Jei ūkininkų ir jų partnerių iš žemės ūkio valdos gautos pajamos lygios arba didesnės kaip 4 ir mažesnės arba lygios 14 europinio dydžio vienetų, įmokos mokamos tik nuo minimalios mėnesinės algos per mėnesį. 2. Jei ūkininkų ir jų partnerių iš žemės ūkio valdos gautos pajamos didesnės kaip 14 europinio dydžio vienetų, įmokos mokamos nuo pajamų ne mažesnių kaip MMA ir ne didesnių kaip 1 einamųjų metų draudžiamosios pajamos per mėnesį.	19 proc. (jeigu viršija 100 000) (Atkreipiame dėmesį, kad žemės ūkio bendrovių ir kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) savo nariams teikiamos žemės ūkio paslaugoms panaikintas lengvatinis 5 proc. PVM tarifas.) (Kompensacinio PVM tarifo ūkininkams nesikeičia).
Deklaravimas				
Mokėjimas				

MOKESČIAI SUBJEKTAI	GPM	PSD*įmokos	VSD* įmokos	PVM
Ne individualios veiklos turto pardavimo, nuomos pajamos, gautos iš kito gyventojų	15 proc. B klasė	6 proc.	Ne VSD įmokų objektas	19 proc. (jei viršija 100 000 lt veikdamas kaip apmokestinamasis asmuo)
Deklaravimas				
Mokėjimas				
Ne individualios veiklos turto nuomos pajamos, gautos iš juridinių asmenų	15 proc. A klasė	6 proc.	Ne VSD įmokų objektas	19 proc. (jei viršija 100 000 lt veikdamas kaip apmokestinamasis asmuo)
Deklaravimas				
Mokėjimas				
Nuolatinių Lietuvos gyventojų ne individualios veiklos turto (išskyrus žemiau nurodyta) pardavimo pajamos, gautos iš juridinių asmenų 15 proc. B klasė		6 proc.	Ne VSD įmokų objektas	19 proc. (jei viršija 100 000 lt veikdamas kaip apmokestinamasis asmuo)
Deklaravimas				
Mokėjimas				
Nenukirto miško, apvaliosios medienos pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės pajamos	15 proc. A klasė	6 proc.	Ne VSD įmokų objektas	19 proc. (jei viršija 100 000 lt veikdamas kaip apmokestinamasis asmuo)
Deklaravimas				
Mokėjimas				

MOKESČIAI	GPM	PSD* įmokos	VSD* įmokos	PVM
SUBJEKTAI				
Netaurių metalų laužo pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės pajamos	15 proc. A klasė	6 proc.	Ne VSD įmokų objektas	19 proc. (jei viršija 100 000 lt veikdamas kaip apmokestinamasis asmuo)
Deklaravimas				
Mokėjimas				

* - Šiuos mokesčius Valstybinė mokesčių inspekcija administruoja savo kompetencijos ribose, tiek, kiek jų administravimas nepriskirtas kitoms institucijoms